

ŽIVOT

KULTÚRNO-SPOLOČENSKÝ ČASOPIS * JÚL * LIPIEC * 1997 * Č. 7 (470) * CENA 1 ZŁ

Pohľad na účastníkov tradičnej recitačnej súťaže v Základnej škole v Nedeci.
Podrobnejšie o tomto podujatí píšeme na str. 16-17. Foto: J. Pivovarčík

V ČÍSLE:

Ako sme začínali.....	2
5. výročie Deklarácie o zvrchovanosti SR	3
Bosé detstvo	4
Kam na prázdniny	5
Nedecké iniciatívy	6
Krátka zo Spiša	7
Z tvorby oravského rezábára	8
Krátka z Oravy	9
Poézia a hviezdy	10
História jednej kaplnky alebo o čom šumela lipa	10
Z krajanskej tvorby	11
Pivo	12
Z pamäti užhorodského župana	13-15
Rozprávkové vretienko '97	15
Deň slovenskej poézie a prózy	16-17
Poviedka na voľnú chvíľu	18-19
Čitatelia - redakcia	20-22
Poľnohospodárstvo	23
Mladým - mladším - najmladším	24-25
Šport a hudba	26
Móda	27
Naša poradňa	28-29
Psychozábava - humor	30-31
Stáva sa	32

NA OBÁLKE: 1. Pohľad na Babiu Horu; 2. Senokosy v Jablonke-Matonogoch.
Foto: P. Kollárik

ŽIVOT

MIESIĘCZNIK SPOŁECZNO-KULTURALNY

Adres redakcji:

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7/7
tel. 33-36-88

Wydawca:

TOWARZYSTWO SŁOWAKÓW W POLSCE
ZARZĄD GŁÓWNY

SPOŁOK SLOVÁKOV V POŁSKU
ÚSTREDNÝ VÝBOR
31-150 KRAKÓW, ul. św. Filipa 7
tel.: 32-66-04, 33-09-41
tel./fax: 34-11-27

Czasopismo zostało wydane
przy pomocy finansowej
Ministerstwa Kultury i Sztuki

Redaktor naczelny:

JÁN ŠPERNOGA

Zespół:

Peter Kollárik, Jozef Pivovarčík

Społeczne kolegium doradcze:

Augustín Andrašák, Žofia Bogačková,
František Harkabuz, Žofia Chalupková,
Bronislav Knapčík, Lýdia Mšalová,
Anton Pivovarčík

Skład:

Redakcja Život

Łamanie i druk:

Drukarnia TSP

31-150 Kraków, ul. św. Filipa 7

Warunki prenumeraty:

Prenumeratę na kraj i za granicę przyjmuje
Zarząd Główny w Krakowie w terminach:

do 30 listopada na I kwartał,
I półrocze oraz cały rok następny;
do 15 czerwca na II półrocze
roku bieżącego lub bezpośrednio
wpłatą na konto: BDK w Lublinie
II/O Kraków 10701193-2017-2221-0100

Prenumeratę czasopisma można zacząć
w każdej chwili.

Cena prenumeraty dla kół i oddziałów Towarzystwa:

1 miesiąc - 1 zł
półrocznie - 6 zł
rocznie - 12 zł

Cena prenumeraty zagranicznej
jest wyższa o 100%.

Do ceny prenumeraty indywidualnej
dolicza się koszty wysyłki.

Nie zamówionych tekstów, rysunków
i fotografii redakcja nie zwraca i zastrzega
sobie prawo skrótów oraz zmian
tytułów nadesłanych tekstów.

POSOLSTVO LÁSKY

Pápež Ján Pavol II. bol v dňoch od 31. mája do 10. júna t.r. na piatej, najdlhšej púti v Poľsku. Navštívil počas nej 12 miest - Vratislav, Legnicu, Gorzów Wielkopolski, Hnezdno, Poznaň, Kalisz, Čenstochovú, Zakopané, Ludźmierz, Krakov, Duklu a Krosno. Počas pobožností a stretnutí s pápežom, ktorých sa zúčastnilo skoro 6,5 milióna veriacich, predniesol Sv. Otec 29 homilií a prejavov, venovaných rôznym otázkam náboženského i spoločenského života, ktorých spoločným menovateľom, odkazom zanechaným veriacim, bolo posolstvo lásky.

Pripomeňme niekoľko význačných slov z prvého dňa tejto nezabudnuteľnej púte. Prezident PR Aleksander Kwaśniewski vítaúc Sv. Otca vo Vratislavi o.i. zdôraznil: - *Pred osemnásťimi rokmi, počas prvej púte, vyslovil pápež-Poliak neobvykle pohnuté slová. Slová vyzývajúce zmeniť tvár zeme. Tejto zeme! A Poľsko sa za tie roky zmenilo! Zmenilo sa na lepšie... Nech to však zreteľne naznie: nebolo by týchto zmien bez Vašej Svätoosti a katolíckej Cirkvi v Poľsku.*

Sväty Otec d'akujúc za pozvanie a srdčné prijatie pozdravil všetkých občanov, v tom aj predstaviteľov iných cirkví, a povedal: - *Pozdravujem ťa Poľsko, vlast' moja! Hoci mi prišlo žiť d'aleko, neprestávam sa cítiť synom tejto zeme a nič, čo sa jej týka, nie je mi cudzie... Prichádzam k vám ako ten, ktorý chce slúžiť, preukázať apoštolskú službu všetkým a každému osobitne, službu viery podľa slov Krista: Ja som prosil za teba, aby neprestala tvoja viera...*

Piata púť, veľmi široko prezentovaná a komentovaná v tlači, rozhlase a televízii, mala - dalo by sa povedať - tri hlavné etapy: 1. Vratislav, kde sa Sv. Otec stretol s účastníkmi 46. medzinárodného eucharistického kongresu, venovaného o.i. otázke ekumenizmu, a v homílii počas slávnostnej sv. omše Statio Orbis sa obrátil s výzvou o medziľudskej solidarite a odstránenie pliag hladu na svete. 2. Hnezdno, kde celebroval sv. omšu pri príležitosti 1000. výročia mučenicejkej smrti sv. Vojtecha, patróna zjednocujúcej sa Európy, a stretol sa s prezidentmi siedmich stredoeurópskych krajín (Česka, Litvy, Maďarska, Nemecka, Poľska, Slovenska a Ukrajiny). - *Európa nebude jednotná - zdôraznil na stretnutí - pokial' sa nestane spoločenstvom ducha. Tento najhlbší základ jednoty prinieslo Európe kresťanstvo so svojím Evanjeliami...* 3. Krakov, kde sa o.i. zúčastnil osláv 600. výročia založenia Teologickej fakulty Jagelovskej univerzity a počas kanonizačnej sv. omše (za rekordnej účasti 1,5 mil. veriacich) vyhlásil

Sväty Otec pozdravuje zhromaždených v Zakopanom

za svätú blahoslavenú kráľovnú Jadwigu. Dodajme, že Sv. Otec počas tejto púte kanonizoval tiež v Krosne blahoslaveného Jána z Dukly, kazateľa a spovedníka žijúceho v 15. st., a v Zakopanom beatifikoval dve rehoľné sestry - Máriu Bernardínu Jabłońskú, spoluzakladateľku Rádu sestier albertíniek a Máriu Karłowskú, zakladateľku Rádu sestier pastierok.

Nehovoriac o náboženskom charaktere púte, ktorý je nesporný a nemusíme ho bližšie ozrejmovať, chceme upozorniť na niekoľko ďalších aspektov, ktoré mal Sv. Otec na zreteľi. Silou jeho odkazu bolo to, že presne vystihol poľské problémy, vnútorné dilemy, a osvetlil Evanjeliom najdôležitejšie otázky súčasnosti: využívanie slobody, spoločenskú nespravodlivosť, zjednotenie s Európou a úlohu Cirkvi v spoločenskom živote. Jasne, zrozumiteľne a bez pátosu predstavoval základné pravdy, napovedal, čo je v živote človeka a národa dôležité a čo si treba vísmať, ako v živote postupovať, aby sme žili pokojne a múdro, zmierení so sebou a inými.

Terajšia púť pápeža nadvázovala na predošlé. Pred šiestimi rokmi vystríhal pred zneužívaním novozískanej slobody. Teraz, po najlepších skúsenostach, opäť prizvukoval: - *Ozajstná sloboda si vyžaduje poriadok - vo sfére morálky, hodnôt, pravdy a dobra. Takáto sloboda, prinášajúca vnútorný poriadok, sa musí opierať o Ježiša Krista, a jej mierou je láska, čiže ochota slúžiť a dávať seba iným.* Sv. Otec mnohokrát poukazoval na prekážky čakajúce na zdolanie a súčasne zdôrazňoval priority, ktoré treba nutne rešpektovať. Patrí k nim úcta každému človekovi a ochrana nenarodeného života. Je to totiž dôsledok veľkého poslania Cirkvi: lásky k bližnemu.

Ján Pavol II. sa počas návštevy viackrát prihováral za chudobných, tých, ktorým treba pomáhať. Pripomenul, akú dôležitú úlohu

v živote človeka zohráva práca, ba aj to, že práca je pre človeka, a nie človek pre prácu. Pápež vzdal hold roľníkom a ich ľažkej práci a vyzval ich: - *Zostaňte verní tradícii vašich praotcov, ktorí v Božom mene začinali každý deň a každú svoju prácu - a s Bohom končili svoje roľnicke dielo.* Poukazujúc na nadčasové hodnoty zreteľne hovoril, čo bolo a je zlé, a čo dobré. Mládeži v Poznani pri pomníku Júna '56 otvorene hovoril o povojnovom ideologickom a politickom zotročení národa. Zároveň pripomenul jeho korene a zdôraznil, že nikto by na ne nemal zabúdať, lebo strata koreňov, spojenia s minulosťou a najlepšími hodnotami vytváranými po stáročia je ako strata identity.

Hodno poznamenať, že táto púť sa v značnej mierе vyznačovala aj snahou akoby potlačiť krajinu k modernosti, ktorá však nevylučuje vieru, no a k európskej integrácii, ktorá by pritom nenaštrbila tradície slovanských národov. Pápež jasno podotýkal, že nová Európa nebude kompletná bez stredoeurópskych krajín a bez hodnôt, ktoré majú svoj pôvod v ich kresťanských korenoch. K týmto hodnotám patrí i rešpektovanie menšín a iných náboženstiev i vierovyznamí.

Jedenáštňová púť Sv. Otca po Poľsku bola nepochybne významnou udalosťou nie len pre veriacich. Všetkým odkázal mnoho myšlienok, položil veľa otázok, podnietil k reflexii. Hovoril o tom, v čo sám nezľomne verí: čo je dobré, opreté o pravdu, hodné človeka, no a všetkých obdaril obrovskou dávkou lásky.

Za to všetko v rozlúčkovom prejave na záver púte skromne poprosil „*o trochu miesta vo vašich srdciach a vašich modlitbách, aby som mohol slúžiť Božej Cirkvi, ako dlho si to Kristus bude odo mňa žiadat!*“

JÁN ŠPERNOGA

AKO SME ZAČÍNALI...

**KAROLÍNA
PASTVOVÁ**
z Veľkej Lipnice

Na obdobie vzniku našej krajanskej organizácie, Spolku Slovákov v Poľsku si pamäťom veľmi dobre, veď jedným z jej zakladateľov u nás v obci bol aj môj manžel Karol PASTVA. Spomínam si na viaceré stretnutia krajanov, ktoré sa konali najmä u Karnafovcovcov, ale aj u nás. Chodili tam Andrej Cisárik, Anton Špyrka, Ján Stercula, Karol Michalák, Ján Kucek, Alojz Skočík, manžel a ďalší. Častým hostom bol tiež Jozef Soľava z Hornej Zubrice. Dôvodom na schádzanie sa krajanov bol najmä fakt, že po skončení vojny boli Orava a Spiš znova pričlenené k Poľsku. Viacerí od nás sa práve preto radšej rozhodli odísť na Slovensko. Boli medzi nimi Florián Boriš s rodinou, Pniačekovci, Kozák, rodina Adamčíkovcov a iní. Volali aj môjho otca, Jozefa Zureka, ale on sa rozhodol zostať, hoci v Rabčiciach, odkiaľ pochádzal, by si iste našiel nový domov. Neodišiel aj preto, lebo veril, že sa situácia ešte zmení k lepšiemu. Veď si pamätať na nedávnu minulosť, kedy sme boli pri Slovensku a žilo sa nám dobre. Ja sama som už ako 16 ročné dievča spievala v súbore. Hrali v ňom o. i. Emil Lihosit, Albín Jantek, František Kramár, Karolína Janoviaková, Karol Pastva, môj neskorší manžel a ďalší. Po vojne sa však situácia zmenila, a pre nás Slovákov k horšiemu. Pamäťom sa na Veľkú Sobotu 1946, keď v kostole začal Andrej Cisárik spievať po slovensky. Kňazovi sa to však nepáčilo, a spevy zakázal. Darmo sa potom povolenie snažil vybaňať aj náš vtedajší richtár, Jozef Karnafov, nepomohlo to. Krajania sa však nevzdali, a hoci mnohým za prejavy slovenskosti hrozilo vyšetrovanie, pokračovali v prípravách na založenie Spolku. Stretávali sa so zástupcami iných oravských obcí, napríklad s Ludvikom Tokárom a Františkom Svetlákom z Malej Lipnice, Jánom Kovalíkom z Dolnej Zubrice, či s Alojzom Šperlákom z Jablonky a pripravovali zoznamy členov. Vtedy sa k slovenskej národnosti prihlásilo vyše 95% občanov Veľkej Lipnice. Cieľ sa im podarilo dosiahnuť v roku 1947, kedy bol Spolok založený. Začali sa vydávať prvé členské legitimácie. V Jablonke vznikol obvodný výbor, ktorého predsedom sa stal Andrej Cisárik a u nás bol za predsedu MS zvolený Anton Špyrka. O rok neskôr bola v Privarovke založená slávna ľudová kapela Vengrinovcov, ktorá desiatky rokov hrávala po celej Orave i na Slovensku.

Vznikali krajanské klubovne, ktoré sa stávali centrami kultúrnej i organizačnej činnosti. Koľko rôznych stretnutí bolo v klubovni, ktorá mala istý čas miesto aj u nás, by sa už ani nedalo poraťať. Boli to pekné roky, na ktoré sa milo spomína. Ľudia boli vtedy zaujatenejší, a ani mládež nebolo treba nútia zapájať sa do krajanskej činnosti. Neodťahovala sa, tak ako je tomu, žiaľ, dnes, od žiadnej práce a mala blízky vzťah k ľudovým tradíciam a zvykom svojich otcov a dedov. Som však rada, že aj po uplynutí 50. rokov od založenia Spolku nadálej existujeme, rozvíja sa tiež naša krajanská činnosť a pokračuje sa vo vyučovaní slovenčiny, hoci vo Veľkej Lipnici len v jednej škole. Máme, myslím si, vo viacerých obciach schopných mladých ľudí, ktorí budú v ďalšej krajanskej práci úspešne pokračovať. Vidím v tom záruku pokračovania v tradíciách, v čom dali základ krajania už v roku 1947.

**JOZEF
MADEJA**
z Nedece

Pri spomienkach na vznik vtedajšieho Spolku Čechov a Slovákov v Poľsku sa musím vrátiť ku koncu 2. svetovej vojny. Pamäťom sa na to dosť dobre, keďže na to sa jednoducho nedá zabudnúť. Pri konci vojny veľa nasvedčovalo tomu, že sa naša časť Spiša opäť stane súčasťou Poľska. Preto mnohí krajania z Nedece, ale aj z iných obcí, odišli na Slovensko, kde žijú dodnes. Zase tí, čo zostali, sa snažili udržať svoju slovenskú identitu. Bolo nám veruťažko a krajanská činnosť bola chápána ako protištátna. Pamäťom sa na Vianoce 1946, keď sme niekoľkí - ja, Ján Arendáčik, Vendelín Piontek, Ján Neupauer a Jozef Ivančák začali na našom chóre pri organistovi Pawlikowskom spievať slovenskú koledu. O chvíľu spieval s nami celý kostol. Keď sa bohoslužby skončili a my sme vyšli z kostola, hned' nás obklúčila milícia a všetkých piatich zavrela. Na druhý deň ráno, po výsluchu, boli traja z nás prepustení, kým mňa a J. Arendáčika uvoľnili až po 24 hodinách, aj to po veľkom nahováraní, aby sme išli na faru odprosit' kňaza. Ja som hneď povedal, že nepôjdem, keďže som chválil Boha len ako som vedel, teda v slovenskom jazyku. A tak aj ostalo. Nikto nešiel.

Veľkú pomoc priniesol utečencom, ale aj Slovákom na Spiši, Výbor pre oslobodenie Spiša a Oravy v Spišskej Staréj Vsi. Hned'

po našom prepustení sme sa vybrali za jeho predsedom J. Baďuríkom, aby nám pomohol riešiť napäťu situáciu. Ak sa dobre pamäťom, napísali sme vtedy tri listy: na Ministerstvo zahraničných vecí v Prahe, Ministerstvo školstva v Prahe a Ministerstvo školstva vo Varšave. Udalosti dostali veľmi rýchly spád.

O niekoľko dní som si všimol, že k nám idú vojaci, preto som sa schoval do komory. Rozprávala sa s nimi moja mama. Vysvitlo však, že prišli v dobrých úmysloch. Chceli mi označiť, aby som sa zúčastnil stretnutia v dome richtára Valenta Pojedinka. Za stolom som zbadal akýchsi hostí. Ako sa ukázalo, bol to československý konzul dr. Matej Andráš a tajomník Okresného národného výboru v Novom Targu Polaczyk. Povedali nám, že môžeme bez obáv zaklať krajanskú organizáciu, predtým však musíme zorganizovať členov a pripraviť stanovy, ktorími sa bude me riadiť. Neskôr konzul v sprievode tajomníka pochodil aj ďalšie spišské obce. Rozvoj krajanského národného hnutia umožnila onedlho zmluva o priateľstve a pomoci medzi Poľskom a Československom, podpísaná v marci 1947. Táto zmluva a zvlášť jej Dodatkový protokol zabezpečoval národnostné práva Slovákov a Čechov v Poľsku a Poliakov v Československu.

V tom čase žilo v Nedeči takmer 97% Slovákov. Žiaľ, musíme konštatovať, že – ako sa to povie nepekné – niektorí prezliekli kabáty. V roku 1949 som odišiel za prácou na Slovensko a domov som sa vrátil až v 1953. Hned' potom ma nedeckí krajania zvolili za podpredsedu MS. Nemali sme klubovňu, preto sme sa schádzali väčšinou v súkromných domoch, kde sa debatovalo o kultúrnej a organizačnej činnosti. Spomínam si na jednu príhodu z 50. rokov, keď sme chceli usporiadat schôdzku. Išiel som za bubeníkom, aby to vybuboval. Ten sa však cítil Poliakom a odmietol. Dal mi bubon, aby som to sám vybuboval, čo som rád urobil...

Aj dnes, po toľkých rokoch dochádzajú zavše k národnostným sporom, o. i. v otázke slovenských bohoslužieb, vyučovania matérinskej jazyka a pod. Dúfajme, že sa postupne vyriešia.

**JOHANA
SOBČÁKOVÁ**
z Chyžného

Spomienky na vznik Spolku musíme začať od toho, ako som ja sama získala vzťah k slovenčine a pekným slovenským pesničkám, ktoré si spievame, o. i. v kostole, dodnes. V dedine sme kedysi mali starú babku - Kráľka ju volali - od ktorej som sa tie pesničky naučila. Doma sme sa samozrej-

me tiež rozprávali po slovensky, a chodila som aj do slovenskej školy. V tom čase, za Slovenského štátu, nás slovenčinu učila o.i. Štefánia Vraniaková. Boli to pekné časy. Dobre sa mi na ne spomína. Ale potom, ako sa skončila 2. svetová vojna a my sme sa opäť dostali k Poľsku, sa situácia zmenila k horšiemu. Vtedajšiemu kňazovi sa nepáčilo, keď sme v kostole spievali po slovensky, ba ani to, keď sme sa, nevediac ani slovo po poľsky, spovedali po slovensky. Zmenou hranice sme sa predsa nemohli zmeniť na Poliakov.

Krajania však verili, že sa situácia ešte nejak „obráti.“ Viem, že celá dedina sa vtedy podpísala za to, aby sme zostali pri Slovensku. Keď sa tak nestalo, mnohí z obavy pred prenasledovaním radšej odišli na Slovensko, a zanechali tu svoj dom, pôdu i majetok. Tí, čo zostali, začali organizovať prvé stretnutia. Chodili na ne, ako sa pamätám, Ján Tisončík, Ján Svidroň - otec Anny Červeňovej, môj manžel Štefan SOBČÁK, Ján Záchymský, Karol Capiak, Ján Škodoň - otec biskupa Szkodoňa, Jozef Gavelka, Ján Hladovčák a ďalší. Stretávali sa najmä u Andreja Fulu, otca dnešného predsedu MS Karola Fulu, ale aj v starej krčme u Jána Tisončíka. Pri pomeňme, že sme v obci, tak ako v mnohých iných, mali našu slovenskú miliciu, ktorá mala za úlohu brániť občanov pred rôznymi bandami, ktoré vyčíňali v okolí. Na stretnutiach krajania debatovali o vzniknutej situácii, chodili sa radiť do Jablonky a vysielali delegácie aj za vtedajším československým konzulom Dr. Matejom Andrásom do Katovic. Tieto snahy vyústili v roku 1947 založením Miestnej skupiny v Chyžnom. Za prvého predsedu MS bol zvolený Ján Svidroň. Od 1. septembra 1947 sa znovuobnovilo slovenské vyučovanie v ZŠ. V obci sme mali dobrú kapelu, v ktorej na bubne hral aj môj manžel Štefan, potom Eugen Fula hral na husliach, jeho brat Ján na harmonike, Eu-

gen Marec na base a Štefan Svidroň na husliach. Pôsobili v rokoch 1953 až 1984. V 50-tych rokoch sme začali organizovať aj prvé tanečné súbory, ktoré mali samozrejme slovenský program. Nacvičovali sme vo vtedajšej starej škole – v dnešnej požiarnej zbrojnici i inde. Môžem povedať, že vtedy sa krajanská činnosť nebývale rozvíjala i ľudia boli akosi viacej zapálení pre všetko slovenské ako dnes. Je však dobre, že sa u nás stále vyučuje slovenčina, že máme súbor Rombaň a že si v kostole môžeme zaspievať po slovensky. Naša krajanská činnosť by sa však mala oveľa viac skvalitniť a mali by sme do nej zapájať hlavne viacej mladých ľudí, v ktorých vidíme našu budúcnosť. Kontakty so Slovenskom máme veľmi dobré, vedľ hranica je doslova na „dohodenie kameňom“, takže je to, aj oproti iným obciam, myslím si, veľká výhoda. Toto, ale aj naše tradicie, by malo byť dobrou zárukou na ďalší úspešný rozvoj krajanskej činnosti. Prajem to všetkým krajjanom najmä v roku 50. výročia vzniku nášho Spolku.

HUBERT
MIŠKOVIČ
z Tribša

Mnohí naši aktívni krajania, ktorí stáli pri zdrode Spolku Čechov a Slovákov na Spiši, už pomreli. Ostali však spomienky a konkrétny výsledok ich úsilia - Spolok, ktorý dnes oslavuje svoje už polstoročné jubileum. Ja som bol vtedy už po ľudovej škole, začína som mládenčiť a tak sa na viaceré udalosti dobre pamätám.

Po skončení 2. svetovej vojny sme verili, že predsa len ostaneme pri Slovensku. Aj

ked' boli prinavrátené štátne hranice spred roku 1939, spojenie so Slovenskom neustalo. Mnohí krajania s nasadením života prechádzali hranice na čierne, aby sa vyhli prenasledovaniu. Viacerí potom, ako napr. František Tomečkovič s rodinou, sa natrvalo usadili na Slovensku. Ďalší krajania sa obracali o pomoc a podporu na Výbor pre oslobodenie Spiša a Oravy, ktorý viedol učiteľ J. Baďurík. Časy boli neisté. Slovákov perzekvovali nielen vtedajšie úrady, ale aj banda Ogňa, ktorá lúpila najmä obydlia Slovákov, ale nielen. Vtedajšia milícia zbilá za tribšskými humnami Jakuba Rabianského len preto, že sa opovážil spievať v kostole po slovensky. Napäťa situácia sa začala pomaly stabilizovať až kdesi na prelome rokov 1946-47. Práve v tomto čase navštívil našu obec Valent Bizub, činiteľ slovenského katolíckeho spolku Sokol v USA. Tribšania privítali svojho rodáka veľmi slávnostne. V obci stáli až tri ozdobené brány, na ktorých bolo po slovensky napísané: Vítame nášho delegáta. Na stretnutiach s krajanimi nás uistíval, že sa práve vrátil z Bratislavы, kde sa dopočul, že riešenie poľsko-slovenských hraníc na Spiši a Orave je na dobrej ceste. To Tribšanov povzbudilo. Spolu s Čiernochorcami, ktorí vtedy patrili do našej farnosti, sa pustili do organizačných prác. Už v októbri 1947 začala svoju činnosť naša mestná skupina. Za prvého predsedu bol zvolený môj strýko Ján Miškovič. Členmi prvého výboru boli o.i. Valent Vaksmanský, Andrej Lojek, Ján Vaksmanský, Andrej Gogoľa a ďalší. Sen krajana mať svoju organizáciu sa konečne splnil. Za tých 50 rokov sa vo výboroch mestných skupín vystriedalo mnoho aktivistov, ktorí nám zanechali odkaz svojich predchodcov. Zvelaďajme ho!

Zaznamenali: PETER KOLLÁRIK
JOZEF PIVOVARČÍK

5. VÝROČIE DEKLARÁCIE O ZVRCHOVANOSTI SR

Práve uplyva 5 rokov, keď v piatok, 17. júla 1992 bola vyhlásená na mimoriadnom zasadnutí Slovenskej národnej rady Deklarácia o zvrchovanosti Slovenska, ktorá sa neskôr stala základom pre vznik samostatnej Slovenskej republiky. Pri pomeňme, že na slávnom zasadnutí sa vtedy o.i. zúčastnili predsedu vtedajšieho Federálneho zhromaždenia ČSFR, dnešný prezident SR Michal Kováč, členovia Európskeho parlamentu, vlády SR, metropolita rímskokatolíckej cirkvi na Slovensku, arcibiskup Ján Sokol, predseda Matice slovenskej Jozef Markuš a vtedajší predseda Svetového kongresu Slovákov Marián Šťastný.

Pri pomeňme počiatocné slová Deklarácie, ktorú podpísali vtedajší predseda SNR

J. Gašparovič a premiér V. Mečiar. *My, demokraticky zvolená Slovenská národná rada, slávnostne vyhlasujeme, že tisícročné úsilie slovenského národa o svojbytosť sa naplnilo. V tejto historickej chvíli deklarujeme prirodzené právo slovenského národa na sebaurčenie tak, ako to zakotvujú aj všetky mezinárodné dohody a zmluvy o práve národov na sebaurčenie.*

Vyhľásenie Deklarácie vzbudilo všeobecné nadšenie. V ten istý deň sa o 19. hod. na celom Slovensku rozozvučali zvony rímskokatolíckych kostolov na počesť prijatia Deklarácie o zvrchovanosti. Zároveň na mnohých miestach Slovenska vzplanuli slávnostné vatre zvrchovanosti. Boli zapálené

medziiným na Devíne, Sitne, Choči, Kráľovej holi, Poľane, Vihorlate a iných slovenských vrchoch, vtom i pri kostole sv. Jána nad Kremskými baňami, kde je symbolický stred Európy. Tri slávostné vatre sa rozhoreli i v martinskem amfiteátri, kde sa zhromaždili účastníci 5. svetového festivalu slovenskej mládeže.

Vyhľásením Deklarácie o zvrchovanosti SR sa 17. júla 1992 začala odvajať nová etapa v živote Slovenska a Slovákov, aby vyvrala 1. januára 1993 vznikom samostatnej Slovenskej republiky, ktorá takto vstúpila do spoločenstva slobodných demokratických štátov sveta. Roky, ktoré odvtedy uplynuli, potvrdili správnosť novonastúpenej cesty. Slovensko je dnes pekne sa rozvíjajúcim krajinou, smerujúcou do európskych štruktúr a jednotnej Európy, v ktorej predsa už oddávna má svoje miesto. (pk)

BOSÉ DETSTVO

Putovanie po oravských obciach, v ktorých žijú naši krajania, nám zakaždým poskytuje príležitosť zoznámiť sa so zaujímavými ľuďmi a ich nezriedka zložitými životnými osudmi. Patrí k nim nepochybne Vendelín BOSÁK, jeden zo spoluzakladateľov nášho Spolku v Dolnej Zubrici.

Detstvo bez otca

Narodil sa v mrazivý zimný deň 1. februára 1930 v Dolnej Zubrici, ako druhé dieťa (má o päť rokov staršiu sestru Emíliu) v chudobnej roľníckej rodine Jozefa a Rozálie (rod. Kubackovej) Bosákovcov. Keď mal štyri roky, zomrel mu otec.

- Nemali sme peniaze na lieky - hovorí Vendelín - ktoré boli v tom čase veľmi drahé, takže otcovi, sa, žial, nedalo pomôcť. Aby mohla mama otca aspoň dôstojne pochovať, musela predať jednu z dvoch kráv, ktoré sme mali. Toľko stál vtedy pohreb...

Tažko bolo potom chudobnej vdove zabezpečiť svojim deťom aspoň skromné živobytie. Musela tvrdo pracovať na nevel'kom hospodárstve, trápila sa, len aby deti nehladovali. Aby ušetrila, kym sa dalo, chodila naboso dokonca aj do kostola. Horšie to však bolo v zime. Deti behali väčšinou tiež len naboso.

- Prvé topánky - pokračuje Vendelín - mi mohla mama kúpiť až v roku 1939. Bolo to v časoch, keď sme sa dostali ku Slovensku, a začalo sa nám daríť lepšie. To som už vychodil dve triedy poľskej školy, a od tretej po siedmu som pokračoval v slovenskej škole. Z mojich učiteľov si najlepšie a najradšej spomínam na Annu Budejovú a Jána Krču, ktorí nám dávali nielen základy čítania a písania, ale aj upevňovali násť vzťah ku Slovensku, jeho histórii a hrdost' na nás slovenský pôvod.

Hoci bola vojna, na Orave ju občania akosi ani nepociťovali. Bolo totiž dobré zásobovanie a Slovenský štát sa príkladne stal o svojich občanov. Viacerí muži z obce však narukovali, a osud ich na mnoho rokov odvial d'aleko od domu. Celá tarcha a starostlivosť o deti, dom a hospodárstvo boli potom hlavne na pleciach žien a starých ľudí, ale nesťažovali sa. Vojnové roky napokon prehrmeli a s nimi sa skončilo aj detstvo Vendelína.

Za prácou

V roku 1946, ako 16-ročný, odchádzal za prácou z rodnej Oravy do Sliezska, a neskôr na Moravu. Pracoval v Štítnom pri Opave i v Ondrejoviciach-Zlatých Horách. Pomáhal pri píple, zvážal drevo, stal sa o kone a vykonával iné hospodárske práce.

- Gazda - hovorí Vendelín - volal sa Pavel Kořenek a bol veľmi dobrý človek. Oblubil si ma, ba môžem povedať, že som v ňom našiel akoby svojho druhého otca. Často sme sa rozprávali a vedel mi vždy dobre po-

radit. Staral sa o mňa ako o vlastného. Keď gazdiná prišla z obchodu v Opave, vždy mi doniesla bud' nové topánky, košeľu či šaty. Popri tom som u nich mesačne zarobil skoro 2 000 korún. Roboty bolo dosť. Často som vstával už o piatej hodine ráno a veru neraz bolo aj 11 hod. večer, keď som sa uložil spať. Gazda Kořenek však hovorieval: „Vendo, modli sa, a dobре pracuj, potom bude všetko.“ Okrem mňa tam bol aj Štefan Zurek z Malej Lipnice, veľmi dobrý kamarát, takže sme sa necítili osamelí.

Zarobené peniažky Vendelín posielal domov matke. Už myšel na návrat, keď sa dozvedel, že jeho bratraci pracujú na stavbe v Brne. Rozlúčil sa s gazdom a odišiel na skusy do tejto moravskej metropoly. Zapáčilo sa mu tam. Dobrá práca, veľa priateľov a známych, ktorí si v Brne dokonca založili svoj krajanský Spolok, takže nečudo, že si podal žiadosť o občianstvo a chcel do Brna zavolať aj mamu. Plány sa však zmenili. Matka bola v tom čase už chorá, a neodvážila sa na cestu, preto sa rozhodol na návrat. Do rodnej obce sa vrátil na Vianoce 1949.

Doma je doma...

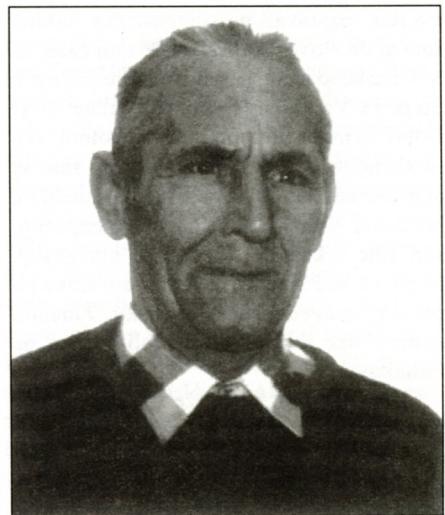
- Keď som prišiel domov - hovorí Vendelín - dozvedel som sa, že to, o čo sme sa snažili už pred mojím odchodom, t.j. založiť Spolok Slovákov v Poľsku, sa stalo skutočnosťou. Ja sám som totiž ešte v roku 1946 chodil na stretnutia s krajanmi v Dolnej Zubrici, zbieral som o.i. peniaze na ich cestu za československým konzulom do Katovic. Je preto samozrejme, že v krajanskej činnosti som pokračoval aj po návrate domov.

Dodajme, že na 19-ročného Vendelína si už „brúsila“ zuby armáda. Dostal povolávací rozkaz, ale pretože matka bola 80% invalidom a on živiteľom rodiny, narukovala našťastie nemusel. Zabral sa do roboty na hospodárstve, angažoval sa v krajanskej činnosti a staral sa o matku. Nakoniec prišiel čas aj na to, aby si našiel svoju vyvolenú. Na páračkách sa spoznal s Ľudmilou (rod. Pačjak), s ktorou sa 21. februára 1952 v kostole sv. Michala v Dolnej Zubrici zosobášili.

- Nás svadobný deň - dopĺňuje p. Bosáková - si veľmi dobre pamäťám. Bola vtedy hrozná zima, že až prašťalo. Do kostola sme išli na saniach a svadobný sprievod tvorilo až 11 saní.

Škoda len, že sa z ich šťastia dlho netešila Vendelínova matka, ktorá onedlho podľahla neúprosnej chorobe, Darmo sa jej snažili pomôcť a to dokonca chodili aj za rôznymi ľudovými liečiteľmi. Skúšali vraj aj vtedajší „zázračný“ liek Espeler, ale nič nezabralo. Zostali teda sami, len s manželkou a otcom, vdovcom, ktorého doopatrovali až do jeho smrti v roku 1968.

- Hoci rôzny stavebný materiál na dom som mal pripravený už dávnejšie - hovorí Vendelín - k stavbe sme sa dostali až v roku 1957. To už boli na svete dvaja zo štyroch

synov manželov Bosákovcov (Jozef a Vendelín), ku ktorým pribudol ešte Czesław a najmladší Bohuslav, dnes 19-ročný.

Spoločenská činnosť

- Gazdovali sme na našom nevel'kom hospodárstve - pokračuje Vendelín - preto som si musel privyrábať tesárvstvom. V roku 1953 som sa stal členom miestnej požiarnej jednotky, ktorej vtedy velil Ján Kovalík, jeden zo zakladateľov nášho Spolu v obci a neskorší predseda OV na Orave.

17 rokov bol tiež pokladníkom v urbárskom spolku, a dodnes je čestným členom miestneho požiarneho zboru. Na požiarnejkej uniforme Vendelína Bosáka sa vynímajú tri odznaky - vzorný požiarnik, odznak za zásluhy pre požiarnictvo a za výsluhu rokov.

Roky plynú a život krajana Bosáka je stále previazaný prácou na roli, starostlivosťou o rodinu a krajanskou činnosťou, ktorej zostal verný dodnes. Viackrát bol delegovaný na zjazdy Spolku a jej aj nositeľom medaily Za zásluhy pre KSSČaS. Aktívne sa podieľal na krajanskom kultúrnom živote v obci, ktorá bola akoby druhým centrom krajanského hnutia na Orave. Bolo tu okolo 200 predplatiteľov Života a hodiny slovenčiny navštěvovala skoro stovka detí. Učila ich Angela Kulaviaková. Krajanský život pulzoval pravidelne a Dolnou Zubričanmi dokazovali, že im na rozvoji a uchovávaní národného povedomia a slovenských tradícií mimoriadne záleží.

- Krajanská činnosť - hovorí Vendelín Bosák - má u nás veľmi dlhé a bohaté tradície. V tomto roku si pripomíname začiatky vzniku nášho Spolku, ktoré sa kládli pred 50. rokmi. Je dobre, že aj po takej dlhej dobe sme tu, že dávame o sebe znať. Pevne verím, že v dobre začatom diele budeme nadalej pokračovať.

K týmto pekným slovám sa priprájame aj my, a spoločne s Vendelínom Bosákom prajeme krajanom mnoho ďalších úspechov. Jemu samému želáme najmä veľa zdravia a spokojnosti v ďalšom živote.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KAM NA PRÁZDNINY?

Cír, cír, zaznel posledný školský zvonček koncom júna. Pre školopovinnú mládež nastal dlho očakávaný čas oddychu, pokoja, radosť, šantenia i zábav - letné prázdniny. S príchodom leta začína tiež obdobie využívaných dovoleniek. Preto sme sa spýtali niekoľkých mladých ľudí, ako budú tráviť svoj voľný čas.

Dorota K.
z Vyšných Láps

- Tento školský rok som mala mimoriadne náročný. Maturovala som na Gymnáziu v Poprade. Preto moje prázdniny budú predsa len trocha dlhšie ako obyčajne. Samozrejme chcem ďalej pokračovať v štúdiu na vysokej škole. Aby sa to však mohlo uskutočniť, musím úspešne absolvovať prijímacie pohovory. Prihlášky som si podala na Filozofickú fakultu v Bratislave, ale aj na Pedagogickú fakultu v Prešove....

Keď mi ostane trocha času, pôjdem na brigádu, aby som si finančne zabezpečila aspoň prvé mesiace na vysokej škole. Chcela by som tiež niekoľko dní byť v rodnej obci a navštíviť svoje dávne kolegyne. Keď mi ešte ostane aspoň trocha času, plánujem vyraziť na niekoľko dní do Tatier. Ved' bývam tak blízko a nikdy som sa im ani poriadne neprizrela. Dúfam, že v tomto roku sa mi to podarí.

Andrej Ch.
z Nedece

- Zavŕšíl som druhý ročník Gymnázia v Spišskej Staré Vsi. Počas letných prázdnin, na ktoré sa zvlášť teším, budem pomáhať rodičom doma, na gádzovstve. Dúfam však, že si nájdem čas a zájdem si s priateľmi na kúpalisko. Veľmi rád sa tiež bicyklujem. Okrem toho ma budú môcť moji priatelia a známi stretnúť na diskotéke. Zatial ešte presne neviem, ako bude vyzeráť moja

budúcnosť. Po skončení gymnázia chcem pokračovať v štúdiu na vysokej škole. Možno to bude technický smer. Či sa naozaj tak stane, ukáže čas a samozrejme aj moja snaha.

Marek Š.
z Kacvína

- Veľmi sa teším na prázdniny. Konečne budem mať viac času pre seba, tým viac, že minulý školský rok som mal mimoriadne pracovný. Maturoval som totiž na Strednom odbornom učilišti elektrotechnickom v Nižnej na Orave. Ešte v priebehu prázdnin ma čakajú prijímacie pohovory na vysokú školu. Keď všetko pôjde dobre, do školy nastúpim až v októbri....

Čo budem robiť v lete? Určite navštívím kamarátov zo strednej školy. Mám ich mnoho. Možno, že spoločne, za pekného počasia vyrazíme k Oravskej priehrade. Keď mi ostane trocha voľného času, isto si pôjdem za brigádovat. Predpokladám, že peniaze sa mi určite zídu v živote, ale aj na škole.

Dúfam však, že mi ostane trocha času aj na diskotéku a na šport. Veľmi rád totiž hrám futbal. Už dva roky pôsobím v kacvínskom futbalovom mužstve. Rád tiež hrám volejbal. Toľko som si predsa vzal na tohoročné prázdniny.

Emil M.
z Nedece

- Ako len ten čas beží. Už zase máme leto, ktoré mám veľmi rád. Nemám však konkrétné plány, ako budem tráviť voľný čas. Mám už rodinu a trocha sa snažím aj podnikať. Zaberá mi to veľa času.

Verím však, že sa mi predsa len podarí získať trocha voľného času. Možno, že spolu s manželkou Halinou, vycestujeme aspoň na týždenný zájazd do západnej Európy. Veľmi by som chcel navštíviť túto časť sveta. Či mi to vyde, zatial ešte neviem. Som si však istý, že sa mi podarí aspoň občas zájsť si na kúpalisko do Vŕbova, alebo k Dunajcu...

Alžbeta K.
z Krempách

Konečne je čas voľna. Počas týchto prázdnin budem doma. Musím trocha pômocť rodičom. Keď mi predsa len ostane trocha času, pôjdem aspoň na týždeň k priateľke do Martina, ktorú som spoznala ešte počas čitateľského tábora pred dvoma rokmi.

Chcel by som tiež navštíviť rodinu v Jurgove, ale aj strýka v Bytomi. Očakávam, že tohoročné leto bude teplejšie ako vlni.

Zaznamenal a fotografoval:
JOZEF PIVOVARČÍK

Futbalové mužstvo z Kacvína. Tento druh športu - na Spiši čoraz populárnejší - bude mať cez prázdniny iste mnohých záujemcov

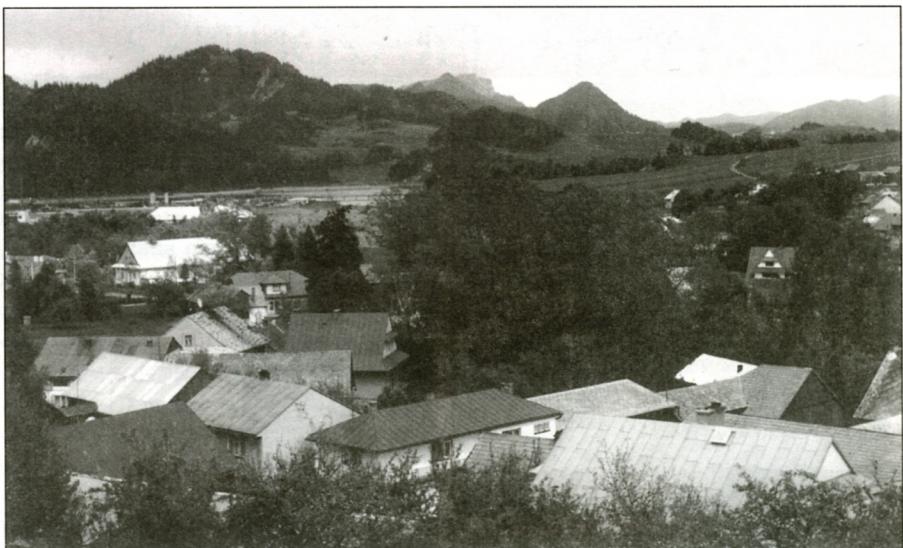
NEDECKÉ INICIATÍVY

Spišská obec Nedeca sa z roka na rok stáva krajšia. Patrí k tým obciam lapšanskej gminy, v ktorej sa v poslednom čase veľa investuje. Veľký vplyv na rozvoj obce mala najmä výstavba tamojšej hydroelekrárne, ale aj šíkovnosť Nedečanov, ktorí sú v širokom okolí známi tým, že ked' sa pre niečo rozhodnú, tak to aj splnia.

Veľké nádeje

Spájajú Nedečania s výstavbou priehrady. Podľa nich jej uvedenie do prevádzky prispeje k zvýšeniu príjmov tamojšieho obyvateľstva, ale aj k zníženiu nezamestnanosti a k väčšej návštevnosti spišského regiónu. Z roka na rok totiž rastie počet turistov, prichádzajúcich do okolia budúcej priehrady. Kto chce, môže za slnečného počasia pobudnúť v obci aj dlhšie. O nocľah sa nemusí báť. Ubytovacie kapacity nájde návštevník o.i. na nedeckom zámku, v ubytovni Belchatów, stredisku IHAR, penzionáte K. Nowaka, A. Madeju a pod. Ako som sa dozvedel, ceny za ubytovanie nie sú príliš vysoké - od 10 do 12 zlotých za noc, bez stravovania.

Veľa sa v Nedeci hovorí o racionálnom využití prieskorov pri prierade, t.j. tak, aby boli pre návštevníkov čo najatraktívnejšie. Ako uviedol poslanec lapšanskej samosprávy Ing. J. Grywalski, v poslednom období im ide o vytvorenie tzv. zóny ticha a kludu v celej oblasti hydroelekrárne, najmä však o ochranu tamojšej bohatej fauny. Po vodách Dunajca by teda premávali len niektoré lode - výletné, záchranné a člny pohraničnej stráže. Ako nám povedal richtár A. Froncz, najviac

Malebný pohľad na Nedecu

turistov sice očakávajú v lete, ale bude potrebné zamyslieť sa aj nad tým, ako využiť existujúcu infraštruktúru v zimnom období. Nedávno totiž ktorí prišiel s výborným nápadom, aby na svahu v blízkosti štátnej hranice postavili lyžiarsky vlek. Vraj sa našiel už aj prvý sponzor - varšavská gmina „Šródmieście“, ktorá v polízkych Sromowciach má aj svoje rekreačné stredisko - Hniezdo orla. Ako sme sa dozvedeli, zatiaľ však nie domáceho podnikateľa, ktorý by sa mohol poduľať na takúto nákladnú investíciu.

Stredná škola v Nedeci?

Pozornosť každého návštěvníka tejto, vari najstaršej obce na Spiši, upúta budova miestnej základnej školy. O jej otázkach sme v Živote už veľakrát písali. Pripomeňme, že začiatkom septembra 1996 tam odovzdali do

užívania novú prístavbu, čím škola získala ďalšie potrebné učebné priestory. Už počas slávostného odovzdania školy sa však hovorilo o potrebe zriadenia napr. prvej strednej školy na Spiši. Akej? Predsa polnohospodárskej, ktorá má tuná svoje tradície. Už oddávna totiž v Nedeci pôsobí polnohospodárska prípravka.

- To, či sa tak stane, - povedal nám poslanec miestnej samosprávy J. Grywalski, - bude v značnej mieri závisieť od finančnej situácie lapšanskej gminy, veď aj prípravka je v súčasnosti financovaná z jej prostriedkov. V budúcnosti je to však možné.

O polnohospodársku prípravku je zo strany žiakov tamojších základných škôl čoraz väčší záujem. Vyhľadávajú práve také zaujímavé profesie, aké im škola môže poskytnúť.

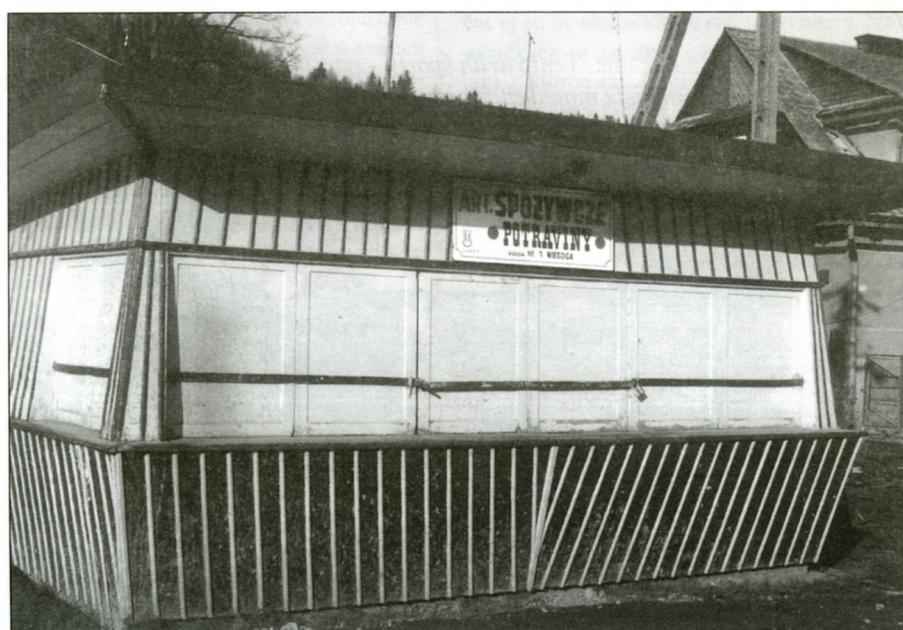
Poriadky po poriadku

V posledných rokoch sa v Nedeci veľa zmenilo, najmä v súvislosti s výstavbou priehrady. Obec dostala nový, oveľa krajší vzhľad. Nedávno bola celá skanalizovaná. Na kanalizačnú sieť sú v podstate napojené všetky domácnosti. Ale, ako sme sa dozvedeli, nie všetky obydliatelia majú namontované kanalizačné príslušenstvo. A tak nečistota odteká do miestnej riečky, ktorá je len zdaniu čistá.

Na „Nedečanke“, ako volajú riečku obyvatelia, sa pracuje. Stavbári sa ju snažia trocha spútať, vyrovnať jej koryto, a v niektorých miestach ho aj prehĺbiť. V ďalšej etape prác sa predvída zavedenie nevelkých riečnych kaskád, ktoré by zachytávali zbytočné nečistoty a naplaviny.

Hned po zavŕšení kanalizačných prác pristúpili cestári k rekonštrukcii zničenej asfaltky. Nová cesta dobre slúži obyvateľom a preto si ju mnohí pochvalujú. V súčasnosti

Zatiaľ jediný slovenský nápis na miestnom obchode

sú vysafaltované aj kedysi neschodné úseky ciest v obci. Všetky ulice dostali svoje názvy. Najdlhšiu z nich pomenovali podľa Ústavy 3. Mája.

Mnohé nedecké domácnosti sa tiež obohatili o novú vymoženosť nášho storočia, akou je nesporne telefón. Ako sme sa dozvedeli, bolo napojených 174 nových telefónnych apparátov. Neuplynul ešte rok a už spolu so susedným Kacvínom sa o telefón uchádza ďalších 100 záujemcov. Aby však mohli byť napojení, musí telekomunikačný podnik vymeniť celú telefónnu ústredňu.

Aj keď sa môže zdáť, že súčasná ekonomická situácia neveľmi prospieva staveľstvu, obec sa predsa len rozširuje v smere na Nižné Lapše, ale aj na Kacvín. Z roka na rok pribúdajú krásne poschodové domy. Ako sa však dozvedám, finančné prostriedky na stavbu svojich rodinných domov získavajú Nedečania predovšetkým prácou v cudzine.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

Láľa, jak rieka Nedečanka tečie...

KRÁTKO ZO SPIŠA

20. mája 1997 oslávil sedemdesiate narodeniny krakovský metropolita J. E. Franciszek kardinál Macharski. Dôstojnému jubilantovi prajeme veľa zdravia, pohody a Božej lásky v jeho záslužnej práci.

* * *

Aj keď sa bačovanie v súčasnosti neveľmi vypláca, našlo sa niekoľko záujemcov, ktorí pokračujú v starom bačovskom remesle. Kto sa chce napíť žinčice a okošťovať chutného ovčieho syra, môže navštíviť košiare okrem iného v Kacvíne a Vyšných Lapšoch.

* * *

Ako sa dozvedáme, v Novom Targu, ale aj v Jablonke pôsobí silná skupina vreckových zlodejov. Ich aktivita rastie najmä počas trhových dní, kedy šikovne vyprázdnujú vrecká a tašky cestujúcich a kupujúcich. Ich obetami sú nielen krajania zo Spiša a Oravy, ale aj rodáci zo Slovenska. Vreckársku „straku“ je ľahko dolapiť, preto treba byť veľmi opatrný, ale aj menej roztržitý.

* * *

Pred niekoľkými rokmi Kacvínčania rozšírili a oplotili mestny cintorín. V súčasnosti v starej časti kacvínskej nekropoly prebiehajú inventarizačné práce.

* * *

O potrebe rozšírenia zdravotného strediska v Novej Belej sa hovorilo oddávna. Konečna na jar t.r. pristúpili Beľania k výstavbe nového krídla, ktoré by po dokončení malo badateľne zlepšiť pracovné podmienky tohto zdravotníckeho zariadenia.

* * *

Zdá sa, že spotreba chleba v lapanškej gmine neustále stúpa. Najhoršie

je počas víkendu. Napr. v Kacvíne, kto chce mať istotu, že neostane bez chleba, musí sa v obchode vopred zapísť do osobitného zošitia.

* * *

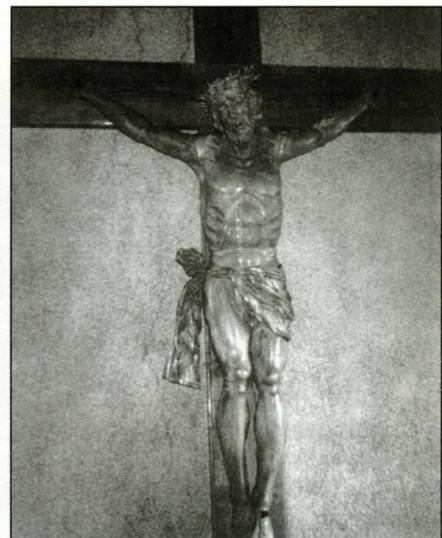
V nedeľu 1. júna sa v Novej Belej konala slávnosť odovzdania do prevádzky športového ihriska. Hned po slávnosti Beľania vyskúšali nový športový objekt futbalovým zápasom, v ktorom domáci LZS vyhral s mužstvom Klikuszowej 2:1. (jp)

Prístavba zdravotného strediska v Novej Belej rastie ako z vody

Majster Albín Pieronek (Foto: P.K.)...

... a jeho dielo: Ukrižovanie Krista

Z TVORBЫ ORAVSKÉHO REZBÁRA

Na Orave ešte žijú ľudia, ktorí sa venujú zachovaniu ľudových zvykov a tradícií v rozličných oblastiach. Máme tu súbory, divadielka, dychovky, no a viacerých ľudových umelcov. Snáď najznámejšia je svojou svojou výtvarnou tvorbou Lýdia Mšalová z Hornej Zubrice, ktorej mal'by a grafiky poznajú nie len oravskí krajania, ale aj návštevnici výstav na Slovensku. V Podvľku máme dokonca dvoch ľudových rezábárov, Jána Puchalu a Albína Pieronka. Za tým posledným som zašiel pri svojej poslednej návštive Oravy, aby som čitateľom priblížil jeho tvorbu.

- Prvé figúrky - spomína A. Pieronek - som začal modelovať už ako 9-ročný chlapec. Pamätam sa, že rôzne zvieratká a figúrky svätých som „tvoril“ najmä v predvianočnom období. Bavila ma práca s teplým voskom, ktorý sa zľahka poddával mojím rukám. Ďalším dôvodom, prečo som sa začal zaoberať modelovaním bolo o.i. to, že v po-

vojnovom období nemali rodičia dostatok peňazí na hračky pod stromček, tak som ich robil sám.

Neskôr, keď trošku podrástol, a pásaval ako väčšina dedinských chlapcov kravy, dlhú chvíľu si krátil vyrezávaním z dreva. Nemal rezábarske dlátko, takže drevo ostruhoval nožíkom. Na pažiti pod lesom vytvoril množstvo pišťaliek, koníkov, ale aj ovečiek či vtáčikov, ktoré sa však, žiaľ, nezachovali do dnešných čias.

- *Najlepším a najvďačnejším materiálom na vyrezávanie - hovorí A. Pieronek - je predovšetkým lípa, ale aj sosna, osika či borovica. Naaopak, veľmi ľahko sa vyrezáva napríklad z topoľového dreva. Najvhodnejšie obdobie na prípravu dreva je zima, kedy si chodím do hory vyberať vhodný strom, ktorý po narezaní na kusy potrebnej veľkosti a vyusuňení čaká na volnú chvíľu a moju inšpiráciu.*

Betlehem pána Albína. Snímky: K. Pieronek

Požiar a svätí

Rok 1973 sa stal - dá sa povedať - prelomovým v d'alejšej tvorbe rezábára A. Pieronka. Ako mi totiž povedal, v jeden zimný večer mohol skončiť tragicky. Stalo sa totiž, že po práci zabudol v izbe zhasiť svetlo a od zlej izolácie vznikol požiar. Nebyť jeho duchaprítomnosti, mohli vyhorieť do tla. Že sa tak naštastie nestalo, zobrať to za znak akej-si božskej prozretelejnosti. Z vďaka vytvoril prvú sošku ukrižovaného Krista, a odvtedy sa v svojej rezábarskej práci venuje hlavne náboženskej tematike. Jeho práce môžeme vidieť nielen v Podvľku, kde je jeho soška Panny Márie a oltárík v kaplnke na Kierach, ale tiež v kostole brata Alberta v Jablonke, kde sú zase jeho mal'by. Tu musíme poznamenať, že okrem rezábárstva sa A. Pieronek venuje tiež sakrálnej mal'be. Mnohé z jeho prác získali rôzne ocenenia. Práve teraz prípravuje práce na celopoľskú súťaž knaza Jánuka Wujka, organizovanú regionálnym múzeom vo Wagrowci.

Rezbár pri práci

- Dúfam - hovorí A. Pieronek - že v mojej práci bude pokračovať syn Krzysztof, ktorý rezbári už niekoľko rokov. Myslím, že vytvára, a tak budem mať hodného nasledovníka. Priúčil sa samozrejme pri mne, kým ja som sa k tejto činnosti dostal ako samouk. Na všetko som musel prísť postupne a sám.

V ateliéri

To prvé, čo ma v pracovni rezábára v Podvilku upútalo, bol typický pracovný „neporiadok.“ Taký, aký snáď možno vidieť v maliarskom ateliéri, či u sochára, alebo iného umelca. Ale to vlastne ani v našom zmysle slova neporiadok neboli. Všetky veci, potrebné rezábárovi a maliarovi v jednej osobe, t.j. rôzne dláta a dlátká, kusy dreva, štetce, paleta, tuby s farbami a iné boli totiž porozkladané zdanliovo bez zmyslu. Kto však čo len trochu pozná umelcov a ich prácu, ten vie, že majú prehľad o tom, čo a kde sa nachádza, a beda manželke, či niekomu inému, kto by sa tu snažil robiť akože „priadiok.“

Nedali by potom asi ani za týždeň dokopy všetky veci, ktoré súce boli upratane, ale

stratili už svoje pôvodné miesto. V pracovni či v ateliéri platia iné zásady, ako v obývačke či v kuchyni! Toto svojské pracovné prostredie má však aj svoje neopakovateľné čaro. Môžete tu vidieť všetky figúrky zo kompletného Betlehemu, na stene visí rezba Ježiša, Panna Mária sa pozera na návštěvníka z blízkej poličky a sv. Jozef dokonca drží v ruke malú lampu, osvetlujúcu toto rezbárske kráľovstvo mihotavým plameňom. Malý Ježiško v jasličkách, aniel, Traja Králi, somárik, ovečky a ďalšie figúrky, všetko tu má svoje miesto. Hoci je už čas Vianoc dávno za nami, v tejto izbičke na vás dýchá čarovná atmosféra tohto, snáď najkrajšieho sviatku v roku. Na záver som sa ešte majstra rezábára spýtal, ako dlho mu trvá vyhotovenie jednej figúrky.

- Všetko závisí od kvality dreva - hovorí - no a od toho, či to má byť postava svätého, oltár alebo figúrka zvieratka. Ale môžem povedať, že práca nad jednoduchšou mi zaberie tak 1 až 2 dni, no a na náročnejších pracujem často aj týždeň ba i dĺhšie.

Mnoho prác robí rezbár A. Pieronek na objednávky. Tou najväčšou za vlaňajší rok,

nad ktorou pracoval až niekoľko mesiacov, bol kríž do kostola pri Varšave. V kostole v Podvilku možno zase vidieť z ľavej strany nad oltárom jeho sochu kňaza Maximiliána Máriu Kolbeho, ktorý zahynul mučeníckou smrťou počas 2. svetovej vojny v Osvienčime. Nevyhýba sa, keď má čas, aj tzv. „súkromný“ objednávkam občanov. Nedávno ho napríklad čakala rekonštrukcia sošky anjelika z jedného pomníka na miestnom cintoríne. Drevorezby, maľovanie, časom aj práca s kameňom. To sú činnosti, ktorým sa A. Pieronek venuje už niekoľko desiatok rokov. Ako však sám hovorí, najviac ho pritahuje a zaujíma práve práca s drevom, ktoré je pre neho materiálom najvďačnejším. Práve z neho, umeleckou rukou človeka a za pomoci dláta, vznikajú veľmi zaujímavé práce. Pri rozlúčke som rezbárovi poprial veľa dobrého dreva, inšpiráciu a spokojných ľudí, obdivujúcich jeho tvorbu, a hlavne dobré zdravie. Dúfajme, že sa s jeho prácam budeme mať možnosť stretnúť ešte veľakrát.

PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

8. júla 1997 oslavuje svoje 80. narodeniny krajan Ján Škodoň z Chyžného, otec biskupa Jana Szkodoňa, spoluzakladateľ MS v obci a 17. júla sa dožíva 85. rokov krajanka Anna Pastorková (rod. Ďubeková) z Pekelníka. Jubilantom srdečne blahoželáme a želáme najmä veľa zdravia a spokojnosti v ďalšom živote.

* * *

Na hraničnom priečehode v Chyžnom bol zadržaný obyvateľ Krakova, snažiaci sa prekročiť hranicu v kradnutom automobile Volkswagen Jetta. Cez tzv. „zelenú hranicu“ sa zase v okolí Chyžného snažila dostať do Poľska skupina rumunských Cigánov. Podařilo sa zadržať 9 z nich, a úrady ich ešte v ten deň deportovali späť na Slovensko.

* * *

V Chyžnom, vo Veľkej Lipnici, ale aj v ďalších oravských obciach si mnohí krajania privyvádzajú domáckou výrobou hračiek, zvie-

ratiek a iných predmetov z drôtu a slamy, z ktorých sa potom tešia deti v západných štátouch. Iba vo Veľkej Lipnici pracuje nad ich výrobou pre podnikateľa z Czarného Dunajca okolo 50 rodín. Škoda len, že sa z týchto pekných figúrek nemôžu tešiť deti aj na Slovensku, pretože tam ich, žiaľ, nevyvážajú.

* * *

Dňa 27. júla 1997 to bude už 40 rokov, ktoré uplynuli od svadby krajaná Jána Pallidu a Žofie (rod. Kovalčíkovej) z Podvilkua. Vychovali dve deti - syna Andreja a dcéru Máriu a tešia sa z piatich vnukov. K ich jubileu, rubínovej svadbe, im želáme veľa pohody a dlhé roky v zdraví.

* * *

Počas návštavy princezny Sarah Fergusonovej koncom apríla vo Veľkej Lipnici jej ako ľúbostnej občianke obce vojt Franciszek Adamczyk odovzdal 1 ha zeme, na ktorom, ako povedal, si môže postaviť dom, aby sem mohla v budúcnosti prichádzať ako domov.

* * *

Gminná rada v Jablonke povolala komisiu, ktorá má vybrať nových riaditeľov v školách č. 2 a 3 v Hornej Zubrici a v ZŠ v Dolnej Zubrici, kde boli vypísané konkurzy. O tom, kto obsadí tieto miesta, budeme informovať.

* * *

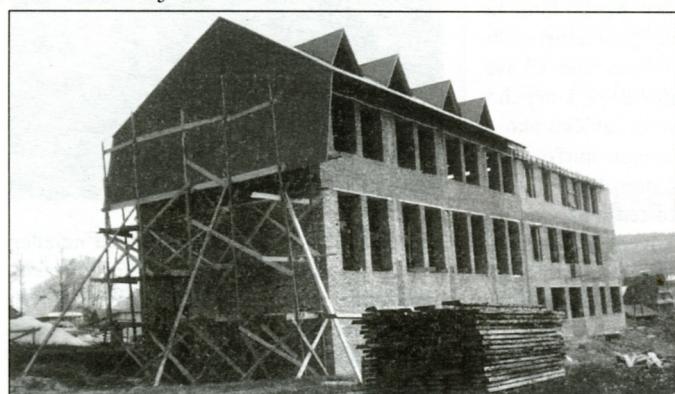
Oravskí stavbári pokračujú v práci na stavbách nových základných škôl č. 2 v Podvilkue a č. 1 v Malej Lipnici. V tej poslednej sú už osadené okná a v súčasnosti sa zavádzajú kanalizácia a elektrická inštalácia.

* * *

Konečne sa začali letné prázdniny, ktoré žiaci oravských škôl tak túžobne očakávali. Väčšina detí ich bude tráviať doma. Len neveľa žiakov sa zúčastní letných rekreácií mimo Oravy. Prajeme im, ako aj všetkým učiteľom a vychovávateľom dobrý oddych, veľa slnka, vody a regeneráciu sil.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Na stavbe školy č. 2 v Podvilkue...

... a školy č. 1 v Malej Lipnici

Na stretnutí v sídle krakovského Zväzu spisovateľov...

...s hostmi (zľava) P. Valčekom, V. Šikulom a J. Budziňákom. Foto: J.P.

POÉZIA A HVIEZDY

Takýto názov mal v záhlaví zaujímavý večer poézie v slávnej krakovskej kaviarni Jama Michalikova za účasti najznámejších krakovských básnikov a delegácie slovenských literárnych tvorcov - podpredsedu Spolku slovenských spisovateľov, prozaika Vincenta Šíkulu, básnika a šéfredaktora Slovenských pohľadov Štefana Moravčíka a esejistu i spisovateľa Petra Valčeka. Na podujatí, ktoré usporiadal Krakovský obvod Spolku poľských spisovateľov, sa zúčastnil aj riaditeľ Slovenského inštitútu vo Varšave Ján Budziňák, tajomník ÚV SSP Ľudomír Molitoris, šéfredaktor Života Ján Šternog, novinári, milovníci poézie a ďalší hostia.

Podpredseda Krakovského obvodu SPS, básnik Bogusław Żurakowski, ktorý večierok viedol, nazval ho veľkým sviatkom poézie. Oprávnene. Zriedkakedy totiž možno na jednom mieste stretnúť toľkých vynikajúcich literárnych tvorcov, ktorí navyše sami recito-

vali a zaváži komentovali svoje verše. Tento niekoľkohodinový maratón poézie otvorila báseň držiteľa Nobelovej ceny Czesława Miłosza *Ako by malo byť v nebi*, ktorí zarecitoval známy krakovský herec a režisér Henryk Giżycki. Vcelku sme mali možnosť vypočuť si vyše 40 básni od takých autorov ako: Józef Baran, Włodzimierz Dulemba, Jan Lochman, Ewa Lipska, Krzysztof Lisowski, Adam Ziemianin, Elżbieta Zechenterová-Splawińska (pravnučka známeho slovenského spisovateľa Gustáva Kazimíra Zechentera-Laskomerškého), Stanisław Stabro a ďalší. Nechýbali ani verše slovenských básnikov - Jána Buzásyho, Štefana Moravčíka či Vlastimila Kovalčíka. Jednotlivé recitácie sa striedali s hudobnými vložkami v podaní žiakov Strednej hudobnej školy v Krakove.

Aj keď dozneli posledné verše, v Jame Michalikovej nadľah vládol duch poézie. Po recitáciách sa totiž - pri káve a víne - začala priateľská beseda, počas ktorej sa azda najviac hovorilo o básnickej tvorbe, ale aj o

kultúrnych vzťahoch a spolupráci Slovenska a Poľska a o iných otázkach.

Ešte pred spomínaným večerom poézie, hned po príchode do Krakova, navštívili slovenskí hostia ústredný výbor nášho Spolku, kde sa stretli s tajomníkom ÚV L. Molitorisom a šéfredaktorom Života J. Šternogom. Živo sa zaujímali o situáciu slovenskej menšiny v Poľsku a jej najdôležitejšie problémy, o kultúrnu a vydavateľskú činnosť nášho Spolku, časopis Život, školstvo a iné otázky. Začívali tiež do sídla Krakovského obvodu Spolku poľských spisovateľov, kde sa stretli o.i. s jeho predsedom Bogusławom Żurakowskym a ďalšími spisovateľmi i básnikmi. Počas stretnutia sa diskutovalo medziiným o súčasnem stave slovenskej i poľskej literatúry, o jej prekladoch v oboch krajinách, o situácii na knižnom trhu, vydavateľských plánoch a o potrebe rozšírenia vzájomných kontaktov a spolupráce medzi slovenskými a poľskými spisovateľmi.

J.S.

HISTÓRIA JEDNEJ KAPLNKY ALEBO O ČOM ŠUMÍ LIPA

Tá história sa začala písť už pred vyše sto rokmi, t.j. v roku 1886, vo Veľkej Lipnici-Centrum. V tom čase totiž sošku Tretí pád Krista priniesla na vlastnom chrbte až z Kalwarie Zebrzydowskej babka Johany Janoviakovej - Johana Martiňáková, ktorá tam bola aj s ďalšími dedičanmi na púti. Po návrate požiadala mestného majstra Františka Mydlarčíka, aby urobil malú schránku-kaplnku, do ktorej potom umiestnili sošku a upevnila na lipu, mimochodom najstaršiu v okolí. Babka Martiňáková sa o kaplnku, ako aj o lipu pravidelne starala až do svojej smrti v roku 1924. Ďalších 30 rokov starostlivosť o ne prešla na jej dcéru. Tako prišiel rok 1954, kedy časť kmeňa lípy vyhnila a poškodila sa aj kaplnka. O jej opravu a záchrane tejto rodinnej pamiatky sa vtedy postaral manžel Johany Janoviakovej Anton s Ignácom Martiňákom.

V tejto podobe by sa iste zachovala podnes, nebyť toho, že v roku 1994 zasiahol starú lípu blesk a natoľko ju poškodil, že neostávalo nič iné, len ju spíliť. Zachovalo sa však niekoľko zdravých odnoží, ktoré už pekne vyrástli do niekoľkometrovej výšky. Medzi nimi Janoviakovci osadili kaplnku v jej dnešnej podobe. Odvtedy sa o ňu stará Johana Janoviáková. Pekne ju vymaľovala a pravidelne k nej chodíva pomodlit' sa za svoju babičku ako aj mamu, ktorá dcére pred svojou smrťou v testamente poručila, aby v starostlivosti o kaplnku pokračovala. Takto teda, už vyše storočí, sa rodiny Martiňákovcov a Janoviakovcov snažia zachovať aj pre nasledujúce generácie pamiatku na svoju babku Johanu, na kaplnku i na starú lípu, symbol Slovanstva.

Nad jej korunou prehrmela veľmi dlhá doba. Keby však stromy vedeli hovoriť, iste

by nám aj táto lipa porozprávala nejeden príbeh. Aj o tom, kto ju zasadil, kol'ko vtákov hniezdilo v jej korune alebo kol'ko náhodných cestujúcich odpočívalo v jej tieni. Iste by prezradila, ako sa pod ňou stretávali zamilovaní a možno aj to, ako počas 1. svetovej vojny

stáli pod ňou mladenci, odoberajúci sa od svojich milých bojať za cisára Františka Jozefa a jeho rodinu. Zrejme by sme si vypočuli i nárek Oravcov, ktorých v roku 1920 pripojili k Poľsku, a odtrhli od rodného Slovenska. Lipa by si spomenula aj na vypuknutie 2. svetovej vojny a vznik Slovenského štátu, ktorý na šesť rokov prinavratiel Slovákom vlast'. Iste nezabudla ani na to, ako sa jej kmeň a konáre chveli od guliek a výbuchov šrapnelov začiatkom roku 1945,

kedy sa v Lipnici tuho bojovalo. Vydýchla si, tak ako aj obyvatelia obce až po skončení vojny, aby vzápäť zosmutnela z toho, že jej Orava, hoci stále zostávala na tom istom mieste, sa znova vzdialila od Slovenska, teraz už definitívne, k Poľsku. Videla povoju novú obnovu obce, tešila sa spolu s ľuďmi z ich úspechov a hnevala na starosti, ktoré im prinášal každodenný život. Je dobre, a iste sa z toho teší, aj keď to už nevidí, že slovenské povedomie tu za tie roky našťastie

nezaniklo. Ved' aj vo Veľkej Lipnici môžeme o.i. počuť slovenčinu a stále tu žijú dobrí ľudia, zachovávajúci tradíciu svojich predkov a zveľaďujúci svoju rodnú Oravu. Veríme, že lipnická lípa vyрастie na mohutný strom a kaplnka pod jej ochranou bude ešte dlho vyzývať ľudí k modlitbe. Janoviakovci si svoju čestnú povinnosť chcú a budú plniť aj naďalej. Ved' odkazy predkov sú sväté.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

KRÁTKO Z ORAVY

Ako sme sa dozvedeli, základná škola v Chyžnom mieni od nového školského roka zaviesť vyučovanie anglického jazyka. Teší nás iniciatíva školy, len aby popularizáciu nového predmetu nerobila na úkor slovenčiny.

***

Predstavitelia Vojvodského úradu práce v Nowom Sączi a Oblastného úradu práce v Novom Targu sa 7. mája t.r. oboznamovali so stavom nezamestnanosti v Gmine Jablonka. Zistili, že viacerí dostali prácu o.i. na stavbách základných škôl v Podvuku, Jablonke, Malej Lipnici a Oravke a požiarnej zbrojnici v Malej Lipnici, vďaka čomu sa počet nezamestnaných v gmine badateľne znížil.

***

12. mája 1997 sa veľkolipnický vojt Franciszek Adamczyk stretol s učiteľmi škôl v gmine, a oboznámil ich s plánom založenia Samosprávneho združenia všeobecnovzdelávacích škôl a reorganizáciou školstva v gmine.

Do Združenia by mali patriť všetky lipnické školy, spolu s miestnym Technickým lycem.

***

Poľská televízia natáčala v dňoch 17.-18. mája t.r. vo Veľkej Lipnici a Hornej Zubrici program pod názvom Oravské tanče, v ktorom o.i. vystúpili súbory Rombaň z Chyžného pod vedením Jána Capiaka, Orava z Veľkej Lipnice, Skalniok z Hornej Zubrince a Malé podhale z Jablonky. V TV budeme môcť zhliadnuť tento program v septembri t.r.

***

V súvislosti s úmrtím chyžianskeho ríchťára, krajanu Eugena Hladovčáka (pri plnení požiarnických povinností) sa 19. mája 1997 v obci konali voľby nového ríchťára. Stal sa ním Ján Budziński.

***

Na Orave pomaly zaniká starodávny zvyk stavania májov. V tomto roku sme ich videli len vo Veľkej Lipnici a Podvuku (na snímke). Stačí však prejsť na slovenskú Oravu, aby sme zistili, že sa tam tento pekný zvyk udržiava

skoro v každej obci. Pred viacerými domami dievča stálo nezriedka aj niekoľko májov.

***

Gminný úrad v Czarnom Dunajci sa roz hodol znižiť v roku 1997 o 70% lesnú daň pre členov urbárskeho spolku v Pekelniku, Lesný spolok Cikówka v Czarnom Dunajci a šoltýšsku radu obce Cz. Dunajec.

Text a foto: PETER KOLLÁRIK

Z krajanskej tvorby

K NÁŠMU JUBILEU

Už sa mladost' naša v jeseni ponára a päťdesiat rokov je na dne pohára, z ktorého sme pili jedným dúškom svorne, preto jubileum oslávme si vhodne.

Naši drahí bratia v požehnaných rokoch, Vy nám odovzdajte žezlo svojich krokov, aby mládež niesla ďalej v srdciach vernú patríčnosť k Slovensku, národu a Bohu.

Slovákov - tých našich predkov pokolenie strážilo si svoju reč a povedomie, vedelo sa vzchopiť a Spolok založiť, na Orave, Spiši slovenskost' si brániť.

Dnes je už čas na nás, pokolenia mladé strážiť si výsledky práce Vašej drahé, na Orave, Spiši, tej našej otčine, ved' nám dnes nebránia, čo sa k srdcu vinie.

Máme snáď ukážky zrelej demokracie aj pravú záruku čestnej tolerancie.

Nestretneme viacej ducha šovinizmu, pocítime vždy len lásku ku blížnemu.

Organista v Chyžnom nádherný spustí tón, ktorý pôjde priamo pred Jeho božský trón. Nebude prekážať slovenská muzika, nepoškodí ucho nášho protivníka.

Už päťdesiat rokov žije nám náš Spolok, spolu s ním časopis, diania nášho svedok. Spájajú nám našu slovenskú menšinu, dodávajú silu, nádej a ochranu.

Preto si ho vhodne oslávme tento rok! Nech ďalších päťdesiat prináša mu pokrok, aj slovenský život v starej domovine a všade, kde Slováč jestvuje v cudzine.

Stará mama

SLÁVNOSŤ

Chystali sa na to každý boží deň, jeden, druhý, tretí, celučký týždeň.

Niekto nešli ani do roboty, tol'ké so slávnosťou mali trampoty.

Dedinskú dychovku si objednali, aby im pári piesň pekne zahrali.

Pozvali aj mládež, tú zo súboru, Prišlo jej málo, nemala úboru.

Tak sa začala slávnosť preveliká, hodná vraj pera každého básnika.

A hoci všetko dobre prichystali, divákov, žiaľbohu, neobjednali.

Akože bez hostí slávnosť začínať? Neostávalo nič iné, len čakat'.

Prišli im akýsi páni zd'aleka, nebolo však dedinského človeka.

Trúby trúbili, husličky spievali, čože však, keď im aj deti chýbali.

Tých zopár prišlo len zo zvedavosti, prizriet' sa tej velikánskej slávnosti.

Nič ste, páni, nič ste nedokázali. Ste na to, ľudkovia, až príliš malí!

Pastierka

PIVO

Je tu leto, tak túžobne očakávané obdobie, kedy sa väčšina z nás vyberá na dovolenky, aby pri vode, na pláži, či niekde v horách hľadala chvíle relaxácie, zaslúženého „ničnerobenia“, ktoré tak dobre padne po mesiacoch vyčerpávajúcich práce. Leto pre roľníkov je naopak hlavnou pracovnou sezónou, kedy vrcholi žatva a oni v pote tváre zberajú výsledky svojej ťažkej práce. Leto, hlavne však august, je tiež obdobím zberu chmelových šišiek, ktoré sú hlavnou zložkou na výrobu piva, chutného zlatistého, penivého nápoja, ktorý si získal všeobecnú oblubu. Vyhľadávajú ho mnohí najmä počas horúcich letných dní.

Pilsner Urquel

Ako je známe, pivo poznali už v starovekom Egypte, Mezopotámii a v Číne, a prvé recepty na jeho výrobu pochádzajú dokonca z roku 6 tisíc pred n. l. z Babylonu. Nebolo to samozrejme také pivo, ako ho poznáme dnes. Dokonca až do konca 16. storočia sa varilo výhradne z pšenice... V súčasnosti sú hlavnými surovinami na jeho výrobu samozrejme voda, chmel a sladovnícky jačmeň. Varenie piva má veľmi dlhú tradíciu aj v Európe. Vynikajúcu povest si získali „sládkovia“ najmä v Čechách, kde prvé písomné zmienky o chmelení piva pochádzajú z roku 1079. Spočiatku sa pivo varilo domáckym spôsobom, ale postupne sa jeho výroba so vznikom miest a zakladaním rôznych cechov stále viač rozširovala. Už v roku 1407 v Prahe založili cech sladovníkov a neskôr vznikali aj cechy pivovarnícke.

V Plzni sa pivo varilo zrejme už od založenia mesta v roku 1295. Dnešné slávne dejiny tamojšieho pivovaru sa začali písat' 5. októbra 1842, kedy tu vyrobili prvé hektolitre známeho Prazdroja. Plzenské pivo si čoskoro získalo svetovú slávu. Napríklad v roku 1856 bol Meštiansky pivovar na treťom mieste v Rakúsko-Uhorskej monarchii, a Pilsner Bier (túto ochrannú známku má od roku 1859) získaval ocenenia na mnohých medzinárodných výstavach a prehliadkach, o.i. v Hamburgu (1862), Viedni (1873), Terste (1882), Prahe (1891) a inde. V roku 1898 dostalo plzenské pivo novú ochrannú značku Plzenský Prazdroj - Pilsner Urquel, pod ktorou ho dnes poznajú doslova na celom svete.

Zlatý Bažant a iné

Dobré meno vo svete má tiež slovenský pivovarnícky priemysel. Ved' také značky pív, ako Zlatý Bažant z pivovaru v Hurbanove, topoľčiansky Topvar, martinský Martiner, banskobystrický Urpín, vyhnianský Steiger, či značky Smádny Mnich, Tatran, Kamzik, Gemer, Sitnán i iné, získavajú ocenenia v súperení s najlepšími českými, nemeckými i inými pivami. Hoci sa o Slovácoch hovorí, že majú radšej dobré víno, či klasickú borovičku, záujem o pivo

rastie stále aj na Slovensku. Na pive nás príťahuje jeho schopnosť výborne hasiť smäd, ale tiež charakteristická horkastá chuť, ktorú získava vďaka chmelu, hlavnej surovine na jeho výrobu. Aj keď je nápojom nízkoalkoholickým, treba ho samozrejme piť s mierou.

Nielen vitamíny

skupiny A, E a H, či B-komplexu sa nachádzajú v pive, obsahujúcim tiež minerálne soli, sacharidy, dusíkaté látky a alkohol, fosforečnany, dextríny a vyššie molekulárne bielkoviny podporujúce dokonalejšiu látkovú premenu, kysličník uhličitý (CO₂), pôsobiaci v zažívacej sústave na sekréciu žlče a trávenie, a zahriate pivo pomáha pri horúčkovitých stavoch. Vyvoláva potenie a tým sú z tela vyplavované mnohé škodlivé látky. Podľa hmotnostných percent mladiny, t.j. stupňovitosti, sa na Slovensku vyrába pivo 4%, 7%, 8%, 10% svetlé i tmavé výčapné pivo, 11% i 12% svetlý ležiak, 12% tmavý ležiak a tiež 13%, 14%, 16% i 20% špeciálne pivá. Pivo je hlavne fľaškované, ale môžeme ho kúpiť aj v plechových krabičiach. Veľa prívržencov má najmä pivo čapované. Lepšie im chutí práve to, pité z 1/2 litrových „krígľov“, ktoré však, a to je dôležité, musí mať „smotanovú“ penu vysokú na „dva prsty“. Tá sa navyše musí udržať aspoň 3 minúty. Penová čiapočka o.i. chráni pivo pred stykom so vzduchom a vďaka nej si nápoj dlhšie zachováva svoju typickú vôňu a kvalitu. Poznamenajme, že sa tiež vyrábajú pivá nealkoholické, vhodné najmä pre vodičov, ktoré majú len 0,5 až 1,2 % alkoholu. Tmavé pivá, obsahujúce väčšie množstvo cukrov, sa naopak neodporúčajú osobám bojujúcim s nadváhou. Treba si totiž uvedomiť, že kým jeden liter svetlého piva má 450 kalórií, 1 liter tmavého obsahuje až 800 kalórií. Tento nápoj má veľa prívržencov, ale nájdú sa aj jeho odpornovia. Veľkí pivári si napríklad pri jeho nadmernom konzumovaní musia dávať pozor najmä na svoju líniu. Tzv. „pivný mozol“, či ináč povedané „pivárske bricho“, nie je veľmi prítážlivým

pohľadom. Preto treba pivo konzumovať radšej opatrnejšie.

Pivo, prečo si také drahé?

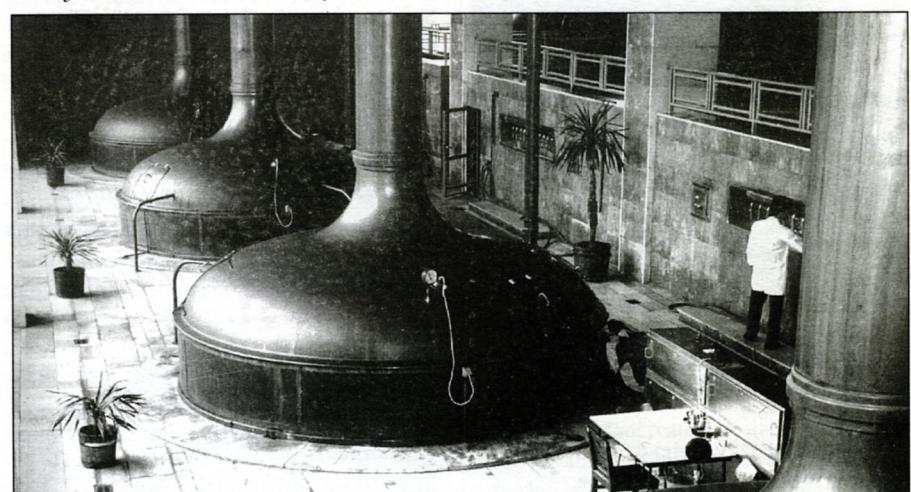
V Poľsku, myslím si, bráni väčšej populárite piva najmä to, že sa pred niekoľkými storočiami na staropoľských stoloch objavila voda, ktorá sa stala veľmi oblúbeným nápojom a vytlačila tak pivo. Dodajme tiež, že v porovnaní so Slovenskom je pivo niekoľkokrát drahšie. Napr. fľaša piva tu stojí od 1,50 do 1,80 zlотовých, nehovoriac o závratných cenách za polliter čapovaného piva. Na krakovskom rínsku (2,50 až 4,00 zl.) Na Slovensku stojí pivo od 9 do 12 Sk a to je obrovský rozdiel. Nehovoriac už o tom, že mnogé slovenské pivá majú neporovnatelné vyššiu kvalitu ako pivá tunajšie. Nečudo teda, že mnohí turisti počas svojej návštevy Slovenska nevynechajú jedinú príležitosť, aby neochutnali tento penivý nápoj práve za hranicou. Bolo by teda dobré, keby Slovensko lepšie využilo možnosti vývozu svojho piva na tak veľký trh, akým je Poľsko. Prineslo by to osoh pre obidve strany.

Švejk U Kalicha

Pripomeňme, že medzi slávnych ľudí, ktorí si tento zlatistý, penivý mok veľmi oblúbili, patril o.i. známy český spisovateľ Jaroslav Hašek, autor románu Osudy dobrého vojaka Švejka. Mnohé pražské krčmičky, vtom najmä tá U Kalicha, sa najmä vďaka spomenutému románu a jeho hlavnému hrdinovi Švejkovi, preslávili doslova na celom svete. A Švejk pivo veruť úbilo... Pivu fandili a fandia mnohí dodnes, vychutnávajúc jeho neopakovateľnú, typickú chuť. Posedenie pri orosenom pohári piva, a s tým spojené debaty s priateľmi či známymi, počas ktorých sa dá toho toľko zaujímavého dozviedieť, či mnoho vecí vybaviť, sú pre mnohých priam na nezaplatenie. Dobre teda, že kto si, kedysi vymyslel tento nápoj, a umožnil nám jeho užívanie. Pripomeňme však ešte raz. Veľa dobrého tiež skôdí, a preto aj pivo pime radšej s mierou.

Sprac.: PETER KOLLÁRIK

V takýchto zariadeniach varia pivo (mladinu) v plzenskom pivovare. Foto: J. Šternogá

Z PAMÄTI UŽHORODSKÉHO ŽUPANA^{*/}

Od nášho čitateľa D. Michalika zo St. Smokovca sme dostali zaujímavý príspevok - pamäť užhorodského župana L. A. Moyša, ktoré sa sice týkajú zväčša slovensko-maďarských pomerov v rokoch tvorenia sa nových štátov po I. svetovej vojne, ale poukazujú aj na niektoré momenty slovensko-poľských vzťahov v tomto období. Veríme, že zaujmú čitateľov.

Dňa 18. januára 1919 som bol menovaný žilinskou vládou Dr-a Šrobára užhorodským županom. Vybral som sa tedy do mojho nového pôsobišťa. Naporučík Kulík, ktorý veľal posádku v Gniazdoch, ku ktorým bola pridelená moja obec Haligovce, dali mi k dispozícii jednoho čatára, ktorý ma mal doprevádať všade. S tým som sa dostal až na zastávku v Ľubotíne, kde som sa informoval od prednosta, či pôjde do Košíc vlak. Na jeho odpovede: „Dnes ma ísť na Košice prvý vlak, ale či pôjde, to je otázka, lebo sa vyjednáva“, ponechal som si vojaka u seba, lebo som bol pripravený aj na tú možnosť, že vlak vôbec nepôjde. Čakal som tedy a asi o dve hodiny hľásil mi prednosta, že dostal avízo o určitom príchode vlaku. Vtedy som vojaka prepustil a za nejakú chvíľku vlak skutočne prišiel.

Tak som sa dostal až do Košíc, ale tu ma čakalo nové prekvapenie, lebo trať na Užhorod bola pretrhnutá. Šiel som tedy k županovi košickému Dr-ovi Sekáčovi, aby mi dal nejaký povoz. Toho som našiel na županáte práve pri likvidovaní všeobecného štrajku, ktorý prevádzalo nielen robotníctvo, ale aj obchodníci a živnostníci. A tu som viel ako sa zachoval Dr. Sekáč, bývalý voják. Boli u neho zástupcovia obchodníkov práve pri mojom príchode. Stáli. On im diktovať: „Ak do troch hodín neukončíte štrajk, idem otvárať najprv obchody a predávať všetko potrebné, potom...“ Zástupcovia už ani nechceli viac počúvať, lebo šlo o ich kožu. Štrajk totiž viedlo niekoľko boháčov a keď šlo tuná o ich kožu, povolili. Potom mi dal Dr. Sekáč 1 vojenský kamion, ktorého veliteľom bol kapitán Vácha. So mnou išli ešte 2 dôstojníci - Slováci, z ktorých poručík Vlada Bonču, som neskoršie menoval policajným kaptiňom.

Cesta vojenským kamionom bola zaujímavá, lebo všetko bolo zaviate snehom a nik z nás nepoznal cesty. Ja som sedel na predku, pri mne riadič a vedľa neho kapitán Vácha s vojenskou mapou v ruke a riadil smer cesty. Bolo to namáhavé a zdlhavé, ale predsa sa nám podarilo dostať sa konečne bez nehody do Užhorodu.

Aby sa daly jasne pochopiť udalosti doby bol'sevického vpádu na Slovensko a Podkarpatskú Rus, treba aspoň čiastočne po-

znamenať, aké boli pomery, ktoré som našiel v obvode môjho účinkovania pri prevzatí úradu. Všetky telefonné prístroje v oblasti mojej župy zabrali ustupujúci Maďari, takže sme boli bez telefonického spojenia s ostatnými čiastkami republiky. Telegraf sme súčasť mali, ale spojenie šlo výlučne prostredníctvom Budapešti. Prerušené bolo aj železničné spojenie, lebo veľký železničný most cez rieku Bodrog pri Bodrogkeresztúre bol Maďarmi vyhodený do povetria. A tak nám zostala jediná spojka s republikou, a to vojnou rozbitá hradská Košice - Užhorod. Po nej dochádzaly tri razy do týždňa z Košíc nákladné kamiony a na nich kurír-legionári s poštou. Viac ako inde sme tu pociťovali všeobecný nedostatok životných potrieb, lebo župa užhorodská ležala priamo v bitevnom pásmе pod užockým priesmykom, kde železničný most cez priesmyk vyhodili do povetria ustupujúci Rusi. Na východe župa berhovská bola ešte pod vládou maďarskou a ďalšia župa marmarošská bola obsadená Rumunmi. A tak - hoci sme boli v priamej blízkosti petrolejových a soľných zdrojov - nemali sme ani svetla, ani soli, ku čomu nám ešte užhorodská elektráreň, stojaca v rukách maďarsko-židovských, hocikedy vypovedala službu. Kým na západnom Slovensku úrady boli ako-tak obsadené našimi ľuďmi, na východe, najmä v župe užhorodskej, takých už vôbec nebolo. Nebolo ani Rusínov. Takmer všetko - až na niekoľkých jedincov - bolo obsadené nepriateľským živlom.

Na tieto pomery som bol už čiastočne pripravený a preto som ešte pred cestou do Užhorodu navštívil v Prešove Bezkydovcov, známych to Rusínov, aby mi dali o Užhorode informácie. Tí mi povedali, že sa môžem s dôverou obrátiť na Šimona Sabo, Augustína Vološina a Viktora Želtvaya. A preto pri príchode do Užhorodu dal som si hned' zavolať do hotelu „Koruna“ všetkých troch vynikajúcich Rusínov a žiadal som ich o to, aby mi našli pre županský úrad jednoho administratívneho úradníka s právnickým vzdelaním. A tu trvalo celý týždeň, kým našli spoločného človeka, ktorému sa dalo dôverovať. Bol to Miron Stripský.

Za takýchto okolností som bol odkázaný takmer sám na seba i so starostiami, súvisiacimi s mojím postavením.

Užhorod bol posádkou 31. pešieho pluku talianskych legionárov, ktorému veľal taliansky plukovník Ciafi a mal k dispozícii dvoch našich dôstojníkov, kapitána Juna a

nadporučíka Šroma, ktorý bol Slovákom. Tito velitelia nemali zpráv o tom, čo sa chystá a čo sa deje, lebo zpravodajská služba, už i z vyššieuvedených dôvodov, vôbec nefungovala, a keď som chcel niečo vedieť, musel som sám na výzvednú službu z vlastného platu doplácať.

Tak každý jasne pochopí, že my tam na východe sme skoro nikdy nevedeli, čo sa chystá, čo sa robí. Len určité náznaky svedčili o pripravách (ako napr. na druhej strane rieky Uh prichystané pontóny), ale tie nás ani nepoučili, ani nenastrašili, pretože od môjho nastúpenia prestrelky neboli zvláštnosťou, ba i bitky medzi našim a maďarským vojskom boli každodenným zjavom. Jednu časť mesta totiž ešte držali Maďari a preto sa často stalo, že zavítala k nám často aj delová vrava.

Na faktickej hranici medzi našim a maďarským vojskom bol totiž berný úrad - ovšem na našej strane - kde boli uložené milióny, čo maďarských „elvtársow“ asi najviac vábilo a prirodzene rozčulovalo.

Ked' začala zúriť vojna od Nového Mesta pod Šiatrom smerom na západ, totiž na úplnom počiatku maďarského vpádu, prevzal velenie nad východnou armádou od talianskeho generála Rossiego v Košiciach francúzsky generál Hennocque. V tej dobe pozval nás županov a slovenských poslancov minister Dr. Šrobár na riadnu schôdzku do Turč. Sv. Martina. Ja som vtedy nemal ešte žiadneho dopravného prostriedku a preto mi bola vitaná príležitosť cestovať s generálom Hennocqueom na jeho aute. General Hennocque bol prísný a spravidlivý voják. Po ceste sme dohonili vojenské nákladné auto, ktoré nielenže nám vôbec neustúpilo, ale jeho posádka generálovi ani nevzdala pocety. Vtedy generál Hennocque začal auto a vojakov dôkladne vyhrešil. Po tejto príhode sme v ceste pokračovali a rozpriali sa medzi nami živá debata. Hovorili sme nemecky. Ja som sa sputoval, čo sa chystá, lebo neboli som vôbec informovaný. Vtedy som sa dozvedel, že neide o nič menšieho, ako o opätné pripojenie Slovenska k Maďarsku pod bol'sevickým režimom. Bol som prekvapený, ale vyzvedal som sa d'alej o duchu nášho vojska, lebo prípad, ktorý som vyšie spomenul, nedal mi pokoja. S výnimkou legionárov, ktorých však bolo málo, vyslovil sa o ňom nepochválne, ba odsudzujúcim spôsobom, ale na to dodal: „Každá mladá armáda je taká, aj Napoleonova bola na začiatku takou; ale ju pretvoríme“. Pripomenal som mu, že Francia nás iste neopustí, ale on odpovedal: „Francia má pred sebou Nemecko - na tú nepočítajte. Sami si musíte pomôcť!“ Začal som mu tedy vyprávať, čo všetko vykonali predkovia Francúzov, aké boli činy Frankov v dávnej minulosti, a poukázal som mu na fuldské anály „Gesta Dei per Francos“. On si ten názov hned preložil do francúzčiny a zbadal som potom, že tento náš rozhovor ho potešil, ba akosi udrobil.

^{*/} Ladislav A. Moyš: *Moje pamäti o maďarskom bol'sevickom vpáde na Slovensko r. 1919.*

Tak sme došli do Košíc. Vlaky ešte šly ako-tak, takže podarilo sa mi dostať sa do Ružomberka. Na ružomberskom nádraží som sa stretol s nebohým Dr-om Labayom, neškorším to ministrom, ktorý mi letmo povedal, že sa vracia od liptovského župana Dr-a Kállaya a že schôdza poslancov a županov bola telegrafickým rozkazom Dr-a Šrobára odložená na inú dobu, ako i že každý župan musí vydržať až do konca na svojom mieste. Ubytoval som sa u Andreja Hlinku a na druhý deň na podklade týchto zpráv som sa vybral i s Hlinkom do Spiša v tom domnení, že v Spišskej Kapitule budú mať nejaké zprávy, lebo hraničia takmer s bitevným územím. Došli sme do Spišských Vlách, kde prednosta - človek zo starej garnitúry - na otázku, aké je spojenie s Košiciami nám odpovedal, že „dnes o 6. hodine dôjde posledný vlak z Košíc“. To nás zarazilo. Šli sme preto do susedných Velbáč, aby sme sa niečo dozvedeli. Ale po bezvýslednosti sme sa rozhodli vrátiť sa domov. Ja som šiel do Haligoviec, ale hned' na druhý deň som sa vybral na zpatočnú cestu. Dostal som sa až do Košíc a hľadal som generála Hennocquea, aby som sa s ním vrátil do Užhorodu. On sa však i so svojim štábom a vojskom prestáhal do Spišskej Novej Vsi. Žiadal som tedy nejaké auto, lebo sa musím stoj čo stoj dostať do Užhorodu. Bolo mi však povedané, že všetky autá z východu sú stiahnuté. Žiadal som nejaký iný povoz, ale tiež bez výsledku. Vlakového spojenia už nebolo. Chcel som tedy do Užhorodu telefonovať, ale to bolo zakázané. Jedine po dlhých prosbách previedol službu konajúci dôstojník rozhovor s užhorodským županátom za mňa a vyriadil službu, ktorá tam bola vo dne v noci permanentná, že nemôžem sa ďalej dostať, aby všetky veci obetave vykonávali, pričom dal som im určité úradné direktívky.

Tak som sa ocitnul v situácii, ktorá mi znemožnila byť na mieste. Preto som sa rozhadol, že vrátim sa domov. Spytoval som sa, kedy pojde najbližší vlak na Spišskú Novú Ves. Bolo mi odpovedané, že hned', načo som vyšiel na perón, kde som našiel vlak už pričystaný k odjazdu.

Bolo už ráno. Kanonáda z juhu sa ozývala. Okolo vlaku stalo niekoľko dôstojníkov, ktorí sa shovárali veľmi dôverne so železničarmi, ktorí okrem toho, že vyprávali po slovensky, boli všetci zo starej garnitúry. Preto som upozornil dôstojníkov na to, aby si dávali pozor, lebo železničiarom nemožno veriť, nakoľko sú to väčšinou špioni nepriateľa. Videl som ľudí, ktorí nosili na chrbátoch veľké balíky a kde komu ich rozdávali. Spytoval som sa, čo to znamená. Dozvedel som sa, že je to fajčivo zo štátnej tabákovej továrne. Všetko bolo už res nullius a mravy boly uvoľnené ako vo vojne. Bol to strašný dojem a chcel som byť už čím najskôr na ceste. Doba odchodu vlaku už dávno minula, lebo železničari jeho odchod zdržiavali,

k čomu ich hlasná kanonáda ešte aj povzbudzovala. Mysleli si, že už-už sa priblíži nepríatel a že nás všetkých zajme. Preto som šiel k strojvodcovi a požiadal som ho energicky, aby sa vlak pohol. Tak sa aj stalo. Cestou sa k nášmu vlaku pripojil v Obyšovciach vagón ťažiarškého župana Dr-a Pavla Fábryho, ktorý sa i s celým personálom stáhoval do Lipt. Sv. Mikuláša.

Tažko som sa dostať do Haligoviec, kde som pobudol niekoľko dní. Ked' sa však širily poplašné zprávy na všetky strany, šiel som do Spišskej Starej Vsi, kde som navštívil slúžnovský úrad a kde som sa dopytoval o tom, čo vtedy vírilo v hlavách všetkých rodruvených Slovákov. Nedostal som žiadnych zpráv. Všetci naši úradníci opustili svoje miesta. Četníctvo a pošta - ešte vojenské - nefungovaly. Navštívil som preto niekoľko dobrých slovenských rodín, ktoré ma žiadaly, aby som šiel do Poľska do Nowého Targu a aby som tam vymohol pre nich možnosť pobytu v najkrajnejšom prípade. Prisľúbil som im to, ale najprv som ešte navštívil v Spišskej Novej Vsi generála Hennocquea.

V Spišskej Novej Vsi som našiel z Levoče sem sa prisťahovali spisského župana Dr-a Rumana. Pred hotelom „Reduta“, kde bol generál ubytovaný, stály dve šibenice. Dobre, že prišiel Dr. Ruman, lebo zachránil mnohých pred obesením. Napokon nebol nik popravený. Ked' župan Ruman si stáčoval, že vojací berú ľudom kone i povozy bez potvrdeniek, generál mu odpovedal: C'est la guerre! To je vojna! Veru vojna je strašná skutočnosť! Náš statný dôstojník major Morstadt preletel na lietadle celú frontu až po Užhorod, aby bol informovaný o situácii generál Hennocque, ku ktorému bol pridelený. Prosil som ho, aby ma vzal do Užhorodu, ale jeho odpoveď bola záporná, lebo lietadlo bolo len pre jednu osobu. Môj plán dostať sa do Užhorodu zhrútil sa tedy úplne.

Ináč nedozvedel som sa nič dôležitého pre budúcnosť. Len to som počul, že ľudia starého režimu sa tešili na príchod maďarských boľševikov. „Jönnek a mieink“, prichádzajú naši, bolo ich stálym mementom. A keď boľševici prišli, ochotne zrádzali tých, ktorí „držali s Čechmi“. Tito boli bez súdov zavraždení, trýznení a zneuctení. Ale potom prišiel rad aj na tých, ktorí ich tak túžobne očakávali, na maďarónov, boháčov a inteligenciu, čo všetko v tie časy bolo jedno a to samé. Preto mnohí z týchto, keď mohli, uchýlili sa pod pomoc našich vojsk. Našli sa aj takí, ktorí Maďarov vôbec nečakali, ale uchýlili sa hned' pod našu ochranu. Tak napríklad aj rímsko-katolícky biskup Dr. Fischer Colbrie odišiel pred maďarskými boľševikmi z Košíc do Žiliny. Tak bolo aj v tej dobe, keď som bol v Spišskej Novej Vsi, kde bolo tiež mnoho takých maďarónov, ktorí si priali príchod boľševikov.

Ked' som sa z tejto mojej cesty vrátil do Haligoviec, mysel som, že sa pomery skonsolidujú a že budem môcť dostať aspoň nejaké zprávy na slúžnovskom úrade v Spišskej Starej Vsi. Ale nestalo sa tak. Tam ničoho nevedeli. Len medzi ľuďmi bolo počut' poplašné chýry, že Maďari sú v Levoči, podľa iných v Kežmarku. Za týchto okolností a na opäťovnú žiadosť magurských Slovákov pbral som sa do Nowého Targu. Moja cesta mala dvojaký účel: jednak dostať sa cez poľskú Galíciu na Šianky cez užocký priesmyk do Užhorodu a jednak vyprostredkovať mojim verným magurským Slovákom útllok v Poľsku.

Z Haligoviec do Nowého Targu trvá cesta na voze 6 hodín, takže som sa tam dostať chytro. V mieste som sa hlásil u veliteľa „podhalanskej brigády“ plukovníka ing. Galicu. Tohto dôstojníka som poznal ešte dôb počiatkov preveratových, keď naše vojská pochodovaly zo západu na východ a došly na čiaru Poprad-Kežmarok-Podolinec. Vtedy som bol z Podolina telefonicky vyzvaný, aby som šiel ako parlamentár ku Galicovi za československé vojsko vyprostredkovať dobrovoľný ústup poľského vojska, ktoré medzitým obsadilo celú Spišskú Maguru. Dnes mi to pripadá ako naivné poslanie, ale vtedy sa mi to zdalo možným. I keď som vtedy ciel'a nedosiahol, preča sa mi podarilo aspoň to, že zabránil som prelievaniu krve dvoch bratských národov.

Tak tedy ma plukovník Galica prijal už ako známeho. Bolo to práve na poludnie a plukovník ma pozval na obed do dôstojníckej jedálne. Po obeде svolal do veliteľskej mestnosti radu, kde okrem niekoľkých vyšších dôstojníkov bol starosta Nowého Targu, powiatový mešťanosta (župan) Dr. Bednarski a bývalý ružomberský kapln Ferdinand Machaj, vlastný iniciátor poľských požiadavok celého Spiša, celej Oravy, ako aj celých Tatier s liptovskými holami až po Váh. Aké bolo moje prekvapenie, keď tito naivní páni chceli so mnou vyjednať o pripojení Slovenska k Poľsku. Ja som sa proti tomu postavil s tým odôvodnením, že nemám k niečomu podobnému plnej moci, ako aj že účel môjho príchodu je celkom iný. Potom som im vysvetlil, prečo som prišiel. Môj prechod Galíciou cez Šianky a Užok mi nebol povolený ani vtedy, keď som navhol, aby som bol na hranice doprevádzaný eskortou. To bolo odmietnuté s tým, že nie je vylúčená možnosť mojej špionáže po ceste... Útulok našim bol povolený, ale len vo vnútre Poľska, lebo na hraniciach sa budú konáť válečné operácie.

Oddá sa podotknúť ešte to, že pri mojej porade ma zavolal na bok jeden zo štábnych dôstojníkov v sprievode svojho pobočníka (občianskym povolaním medika z Bochne) k vojenskej mape a povedal mi: „Akúkoľvek odpoveď mi dáte, uistíujem Vás: nič sa Vám nestane! Povedzte mi, pán župan, či sa chcú

Slováci pripojiť k Čechom a či radšej k Poliakom?" Moja odpoveď bola: k Čechom! „Prečo, prosím pána župana?" „Preto, že Česi sa starali a dbali o nás, u Poliakov toho nikdy nebolo". „Ba hej, my Poliaci starali sme sa o Vás..." „Nie! My sme sa o Slovákov nestarali a teraz žnieme následky nášho chovania!" vskočil mu do reči jeho pobočník. „Nech je ako chce", štábny dôstojník zahrnul celé požadované územie na mape oboma rukami, „to bolo Poľsko, je Poľsko a bude Poľsko".

Ked' som videl aký je výsledok mojej návštevy v Poľsku, dal som sa hned' na zpatočnú cestu. Ked' som prišiel na slovenskú hranicu oproti nášmu zámku Nedica, zastavil ma na poľskej strane za Dunajcom pod zrúcaninami hradu Corštín poľský vojak so slovami „Pan jest župan Moyš?" „Ja som!" „Pan jest areštovan!" To bolo hrozné prekvenenie. „Za čo, pre čo, ved' teraz idem od pána plukovníka Galicu, s ktorým som obedoval. To bude omyl. Telefonusujte panu plukovníkovi". Vojak tak učinil a na odpoved' plukovníkovo vzal ma na strážnicu. Povoz prepustil, ale ešte na hraniciach ho sobrali Poliaci a gazdu nechali peši ísť domov.

Na strážnici som čakal na auto, ktoré sa vracalo z Pienín, kde bol vraj na výlete nejaký francúzsky dôstojník s dámou - Poľkou. Potom k nám prisadol mešťanosta z Nowého Targu. Bolo mi divné, kde sa vzal ešte aj tento, takže všetko mi padá ešte i dnes ako vopred pripravené. Bolo mi oznamené, že preto ma internujú, lebo tak činia i s Poliakmi na Orave naši. Čo bude s tými, bude i so mnou. Dovolili mi telegrafovať ministerstvu

zahraničia do Prahy, nášmu vyslancovi do Varšavy a ministru Dr-ovi Šrobárovi do Bratislavu.

Do hotelu, v ktorom som bol internovaný, dal som si zavolať Ferdinanda Machaja. Ked' prišiel, povedal som mu: „Po 200 rokoch, po dobu to nešťastia Poľska, tisícom Poliakov poskytla zem slovenská útulok, prístrešie a chlieb. Po prvý raz prichádza k Vám Slovák hľadať útočište. Miesto útočišta dávate mu žalár..." Machaj mi odpovedal: „Keby som bol vykonal Slovákom to, čo som vykonal za Poliakov, Slováci by sa mi boli iste lepšie odviedli..."

Asi za 3 - 4 dni ma Poliaci pustili domov.

O niekol'ko dní na to, ked' sa už aj iní zámožnejší ľudia začali z Magury stahovať, šiel som do Spišskej Novej Vsi navštíviť generála Hennocquea. Nenašiel som ho tam, bol zase v Košiciach. A tak som sa vybral aj konečne do Užhorodu.

Hŕstka nášho vojska počas bolševickej invázie ustúpila z Užhorodu do Mukačeva, kam presídlieli aj župní úradníci. Bolševici neboli vôbec v meste Užhorode, potažme nechali ho na pokoji. Boli len v Zemplíne, v Michalovciach, ale svoje pozície pozdĺž južných užhorodských hraníc si podržali. Veliteľom úseku Mukačovo - Nové Mesto pod Štiatrom bol istý pomaďarčený Srb, vnuk Svetozára Miletiča. Ten nás zpočiatku stále napadal, hoci mal manželku v Užhorode, ktoréj sa tam ani vlas na hlave neskríví. Tento človek po páde bolševizmu prišiel k nám hľadať útulok a našiel ho. Naše úrady, i vojenský i civilný, ho oslobodili s tým

odôvodnením, že konal len svoju vojenskú povinnosť. Odišiel potom do Jugoslávie.

Ked' som sa vrátil do Užhorodu, boli vydané prísne nariadenia na uzavretie demakačnej čiary od bolševikov, aké rozkazy vydali aj bolševici, ale okolnosti boli silnejšie ako vrchnostenské akty.

Vtedy sa stalo, že prišiel ku mne na županát predseda a zástupca komunistickej strany Žid Dr. Gáti (pôvodne Gelb), ktorý mi ukázal pozvánku na komunistickú schôdzku v Maďarsku a žiadal ma o povolenie cestovať tam. Všimnul som si pozvánky, na ktorej bolo naše územie nazvané ako „megszált terület“ (obsadené územie), pričom som utvrdil vo svojej mysli driemajúce presvedčenie, že každý Maďar od primáša až po posledného robotníka je maďarský šovinista. To bolo aj moje presvedčenie a preto som na pozvánku Dr-a Gátiho napísal najprv „Každý maďarský komunista je stoprocentný maďarský šovinista“ a až ďalej som pripojil povoľiaciu klauzulu cesty do Maďarska.

Hospodárske pomery boli rozráhané. Z veľkostatku pri Užhorode dostávalo mesto denne niekol'ko sto litrov mlieka, bez ktorého by sa tam nebolo dalo žiť. Kravy boli za demakačnou čiarou, krmivo však na našej strane. Zemiaky na našej strane, ale liehovar za čiarou.

A v takýchto pomeroch nám neostávalo nič iného ako: dohodnúť sa.

LADISLAV A. MOYŠ
župan užhorodský m. sl.

ROZPRÁVKOVÉ VRETIENKO '97

Rozprávkár rozpráva hrôzu tak, aby bola hrozná. Je to jeho povinnosť, nesmie preskakovat a zaonačovať. Rozprávka musí zaujať tak, že kto počúva, nemyslí na nič iné a niekedy zabúda aj dýchat" - J. Beňo.

V sobotu 26. apríla sa konal v Základnej škole A. Dubčeka v Bratislave 7. ročník súťaže v prednese rozprávky pre žiakov základných škôl zo Slovenska s medzinárodnou účasťou. Podujatie - znamenite zorganizované zásluhou celého učiteľského zboru na čele s riaditeľkou RNDr. Eleonórou Golaisovou - sa uskutočňuje pod patronátom primátora Bratislavu a Ministerstva školstva SR.

V rozprávkovo vyzdobenom vestibule školy už na najlepších rozprávačov čakali vo pred prichystané ceny, ktoré vzbudili veľký záujem účastníkov - rekreačné pobyt v Tatrách, walkmany, otáčavé stoličky, veľké glóbusy a iné. O tieto ceny a vôbec o čo najlepšie umiestnenie zápolili víťazi jednotlivých kôl z celého Slovenska, ale aj mladí

Slováci z Maďarska, Juhoslávie, Ukrajiny a Poľska. Od nás, zo Základnej školy so slovenským vyučovacím jazykom v Jablonke, sa súťaže v tomto roku zúčastnili dve žiačky - v mladšej skupine Klaudia Greláková (2. tr.) a v staršej Alina Litviaková (5. tr.).

Súťaž bola veľmi zaujímavá a na vysokej úrovni. Všetci boli zvedaví, ako dopadli v tak silnej konkurencii a preto netrpezlivovo čakali na vyhlásenie výsledkov a odozvadzanie cien. Porota však na nikoho nezabudla a každému sa niečo ušlo. Tým najlepším samozrejme najhodnotnejšie ceny - rekreačné pobuty. Aj naše žiačky dostali odmeny za - ako sa zdôvodňovalo - pozoruhodný výkon. V tomto kontexte hodno pripomenúť, že aj my sme si už z predošlých ročníkov Vretienka odnášali ceny za 1. či 2. miesto, najmä zásluhou našej znamenitej recitátorky Aldony Záhorovej.

Všetci boli s podujatím mimoriadne spokojní, ved' napokon dôležité sú nielen ceny,

ale aj možnosť zažiť neopakovateľné čaro Rozprávkového vretienka, poučiť sa, odniesť si spomienky a stále sa vraciať k rozprávke, ktorá má veľkú silu robiť ľudí lepšími, priateľskejšími.

Počas súťaže sa zakaždým konajú rôzne sprievodné podujatia. V tomto roku bola v programe o.i. bábková činoherná inscenácia *PIPI*, ktorú uviedlo divadlo Piki z Pezinka, seminár pre pedagógov pod názvom Dieťa a rozprávka a vystúpenie detského folklórneho súboru Čečinka. Deti si navyše mohli pozrieť aj starú, historickú časť hlavného mesta Slovenska. Domov sme sa preto vrátili s množstvom zážitkov, novými známostami a peknými spomienkami na prekrásne chvíle strávené v Bratislave. Sme radi, že Slovensko na nás nezabúda a milo, priam rodičovsky nás vždy prijíma.

Našim krajanom, ktorí nám počas Vretienka zabezpečujú pobyt a starajú sa o nás, patrí srdečná vďaka.

ANNA LENCZOWSKÁ

Odrozdávanie odmien. Sprava: S. Bajaník, Ž. Bogačíková a L. Molitoris

M. Zbelová z Chyžného

M. Majerčáková z N. Belej

DETI MALI SLOVO

Túto sút'až netreba vari nikomu predstavovať. Poznajú ju najmä deti na Spiši a Orave, navštevujúce hodiny slovenského jazyka. Recitačnú sút'až, lebo o nej je reč, každoročne usporadúva Spolok Slovákov v Poľsku s redakciou Života. Koná sa spravidla pred koncom školského roka, za každým v inej škole.

Tohtoročná recitačná sút'až sa konala hned po Medzinárodnom dni detí - 2. júna, v Základnej škole v Nedeci. Zúčastnilo sa jej 38 žiakov zo spišských a oravských škôl. Nedeckí hostitelia pripravili pre účastníkov nevel'kú, ale útlunú miestnosť v novej časti svojej školy.

Na rozdiel od predošlých ročníkov sút'aže, sa v tomto upustilo od pohinnej básne, zato väčší dôraz sa kladol na výber recitovanej poézie alebo prózy. Veď učitelia najlepšie vedia, ako žiak zvládne prednášanú ukážku.

Výkony mladých recitátorov sledovala nezávislá štvorčlenná porota v zložení: Stanislav Bajaník, prvý podpredseda Matice slovenskej a Viera D. Tapalagová,

odborníčka pre mládež, taktiež z MS, tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris a redaktor Života Jozef Pivočovský. Podujatie a deti prišiel pozdraviť tiež riaditeľ Delegatúry Kuratória osvety a výchovy v Novom Targu Antoni Mendyka, školská inšpektorka Halina Michalská, riaditeľka Základnej školy v Nedeci Mária Schleglová, no a samozrejme učiteľky a učitelia slovenčiny, ktorí žiakov pripravovali a na sút'aži aj vrelo povzbudzovali.

Sút'až otvorili tajomník ÚV SSP Ludomír Molitoris a podpredseda Matice slovenskej Stanislav Bajaník. V mene hostiteľov účastníkov podujatia privítala Žofia Bogačíková, ktorá samozrejme všetkým poopriala veľa zdaru a čo najmnej trémy.

Na návrh učiteľov slovenčiny sa sút'ažilo v troch skupinách - najmladšej (od 1. po 3. triedu), staršej (od 4. po 6. triedu) a najstaršej (od 7. po 8. triedu). Organizačne sa sút'až podujala viest' novobeleská učiteľka Anna Krištofeková, ktorá predvolávala žiakov.

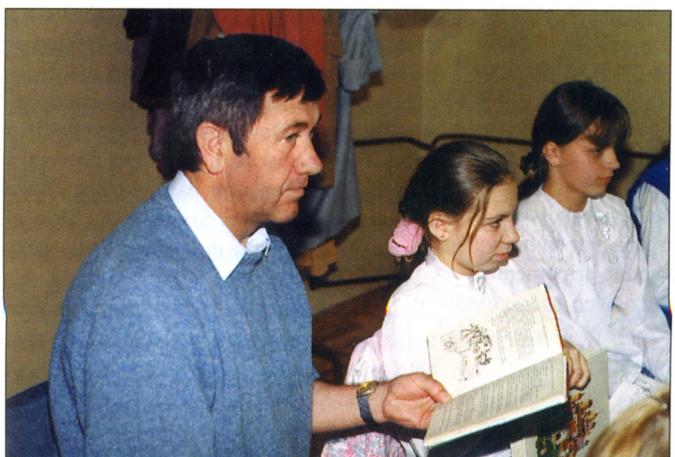
Po trojhodinovom maratóne, vtom krátkej prestávke na občerstvenie, bola

sút'až ukončená. Všeobecne možno povedať, že mala veľmi slušnú úroveň, aj keď medzi jednotlivými recitátormi boli predsa len značité rozdiely. Objavovali sa už tradičné chyby - nedodržanie dlhých slabík, prípadne ich premiestňovanie v slove, ale aj nesprávna výslovnosť d', t', ň, l', alebo nerozlišovanie ch a h. Občas sa stávalo, že sa niektorých zmocnila značma tréma, ktorej sa asi na podobných podujatiach nedá vyhnúť. Avšak väčšina sút'ažiacich mala texty dobre pripravené a svoju úlohu zvládla veľmi dobre.

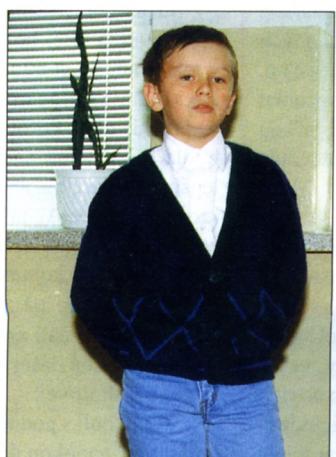
Sút'ažná porota sa ich výkony snažila hodnotiť čo najobjektívnejšie a bez akýchkoľvek predсудkov. Brala predovšetkým ohľad na výber diela, ale aj celkový umelecký dojem.

Vo všetkých skupinách sa našli jednotlivci, ktorí vynikli nad premier. Nielen, že výborne zvládli slovenský text, ale vedeli sa s ním aj pohrat, akoby to boli sami prežili. Svoj recitáorský, priam herecký talent podporili vhodnou gestikuláciou a mimikou. Spomeňme trebárs druháčku Margitu Zbelovú z Chyžného, ale aj Alžbetu Pojedincovú z Nedece, Gabrielu Zgamovú z Jablonky, Silviu Kovalčíkovú z Hornej Zubrice, Moniku Majerčákovú z Novej Belej a ďalších.

Učiteľ J. Páleník z Chyžného so svojimi zverencami

B. Mišinec z H. Zubrice

G. Zgamová z Jablonky

Žiačky z Jurgova prišli na sút'až v krojoch

Tí najlepší dostali pekné vecné odmeny, ktoré hradil ÚV Spolku Slovákov v Poľsku. Ale nielen. Hostia z Bratislavы dovezli balík pekných slovenských - rozprávok a povestí. Ušlo sa každému sút'ažiacemu. Knihy, ale aj vecné odmeny, ako dúfame, urobili det'om veľkú radosť.

Uzavreli sme teda ďalší ročník oblúbenej sút'aže, recitácie slovenskej poézie a prózy. Za jej prípravu a peknú úroveň podľačoval tiež riaditeľ novotarskej delegatúry Kuratória osvety a výchovy A. Mendyka, ktorý zároveň vyzdvihol význam tohto pekného slovenského podujatia v regióne. Učiteľom a žiakom podľačoval tiež tajomník ÚV L. Molitoris a prvý podpredseda Matici slovenskej S. Bajaník. Zase v mene žiakov organizátorom sút'aže podľačovala žiačka Silvia Kovalčíková.

Text a foto: JOZEF PIVOVARČÍK

VÝSLEDKY:

Najmladšia skupina

Próza

1. Margita ZBELOVÁ z Chyžného, za po-

vest' J. Horáka Ako sa Janko učil ta-jomnú reč;

2. Dominika LITVIAKOVÁ z Jablonky, za povest' J. Pavloviča Ako čert maľoval;
3. Anna CHMEŇOVÁ z Chyžného, za rozprávku O kráľovi vtákovi a jeho najlepších spevánoch.

Poézia

1. Alžbeta POJEDINCOVÁ z Nedece, za báseň P. O. Hviezdoslava Dedinôčka je to;
2. Karolína BRIJOVÁ z Krempách, za báseň E. Podjavorinskej Už ho vezú;
3. Paulína CHALUPKOVÁ z Novej Belej, za báseň M. Rázusovej-Martákovej Sed-mokráska.

Staršia skupina

Próza

1. Gabriela ZGAMOVÁ z Jablonky, za rozprávku A. Habovštiaka Malý hrdi-na;
2. Bartolomej MIŠINEC z Hornej Zubri- ce, za povest' M. Madačova Legenda o Slovensku a Slovákoch;
3. Paulína KLUKOŠOVSKÁ z Novej Belej, za rozprávku K. Bendovej Prekážka.

Poézia

1. Mária ŠOLTÝSOVÁ z Novej Belej, za báseň E. Podjavorinskej Výplata;
2. Magdaléna LOREKOVÁ z Jurgova, za báseň E. Podjavorinskej Mlynárka;
3. Alžbeta BIZUBOVÁ z Krempách, za báseň J. Andela V tom zelenom lese.

Najstaršia skupina

Próza

1. Monika Majerčáková z Novej Belej, za poviedku P. Kovačíka Svadobná kyticá; Katarína LACIAKOVÁ z Chyžného, za poviedku J. Jesenského Slnčený kúpeľ;
2. Danka CERVÁSOVÁ z Novej Belej, za rozprávku Kohút, kocúr a kyjanica;
3. Mária ZAREMBOVÁ z Novej Belej, za poviedku E. Feldeka Zo života zrkadiel.

Poézia

1. Silvia KOVALČÍKOVÁ z Hornej Zubrice, za báseň V. Mihálka Starenky učiteľky;
2. Katarína VOJTASOVÁ z Jurgova, za báseň M. Rázusovej-Martákovej Pieše o láske;
3. Magdaléna KEDŽUCHOVÁ z Vyšných Lápš, za báseň S. Chalupku Likavský väzeň.

Nevel'ká miestnosť bola doslova preplnená

Chvíľka na občerstvenie

JÁN ŠTIAVNICKÝ

CHVALÚR

Tam, kde sa Veľká pomaly končí, tam, kde jej posledné domy pozerajú na Tatry, žil krajčír. Meno mu už ľudia zabudli, ved' aj kabáty a nohavice, ktoré šíl, sa už dávno roztiali, ale na jedno sa predsa dodnes najstarší fajermani pamäťajú, ako on sám fajermanskému remeslu slúžil. Hlas na veliteľa mal prislaby, aj k striekačke so svojimi krajčírskymi rukami neveľmi patril, ale uniformy za lacnejší peniaz ušil, nuž pri parádach medzi fajermanmi kráčal. Ked' bolo treba, i k ohňu prázdne vedro stačil odniesť. Po robote mal vo zvyku pred dom si na nízku stoličku sadnúť, a kto išiel okolo, rečou ho pristavil.

- Nože, no, sused! - zavolal, ked' niekoho zbadal. - Takto sa ponáhľat! Skoro život prežijete!

- Prázdne bricho ma ženie ku tanieru! - pristavil sa sused.

- Večera počká, ale dobré slovo nie, - chytíl sa reči krajčír a pýtal sa suseda na to i ono.

Kde dvaja stoja, tretí skoro cestu nájde. Zastavili sa pri krajčírovi aj iní ľudia a netrvalo dlho, mal okolo seba i tucet takých, čo ho počúvali.

Majster iba na takú chvíľu čakal. Rukou si prešiel po hlave, aby svoje tri vlasy na miesto položil, a len tak, na pol úst sa opýtal:

- Či sa, sused, pamätáte, na veľký oheň v Batizovciach?

- Kedyže to bolo?

- Dávno.... - mávol rukou krajčír a širšie roztvoril oči.

- Jój, rokov som vám pridal! - zvolal hlasno. - Vy ste tam ešte nemohli byť. Primladý ste boli!

- Veľký to bol oheň? - opýtal sa učen, ktorý tiež počúval svojho majstra.

- Obrovský! - zvolal majster krajčírskeho remesla. - Také dnes už ani nehoria!

- Ako to? - čudoval sa učen a od zvedavosti až ústa otváral.

- Vravíte, že dnes také už nehoria? Azda vtedy bolo suchšie drevo?

- I suchšie drevo i horúcejšie ohne! - rozložil ruky rozprávač. - Plamene sa dvíhali až ponad Tatry a ich konce prepálili mraky na nebi, takže sa dážď pustil rovno dolu.

- Aspoň ste nemuseli hasiť! - priklepol majstrovi priečne slovo ktorýsi mešťan, čo tiež obd'aleč počúval.

- Pán môj, - nedal sa ani teraz majster a pokračoval d'alej:

- Striekačku sme vtedy nemali, kdeže, ale ruky boli u fajermanov inakšie. Z plného vedra sme vedeli vychŕstnuť vodu tak prudko, že až ponad oheň preletela!

- Toľká sila! - pozrel učen na tenké ruky svojho majstra.

- Veru, toľká! - napäť sa fajermanský chvalúr a čakal, čo sa ho ešte budú ľudia pýtať okolo veľkého ohňa. Ked' sa nikto nemal k tomu, aby ho v reči popohnal, sám pokračoval:

- V najväčšom vedre som sám nosil vodu! Len raz som načrel do studne, a už bola prázdna. Aj mi vtedy fajermanský veliteľ v Batizovciach povedal; - Ked' vás bývanie vo Veľkej omrzí, len k nám príde! Rád vám svoje veliteľstvo i striebornú sekierku odozvdám. Lepších rúk na ňu veru nenájdem! Lenže ja, honór sa mi prieči, radšej som ostal tu, kde i môj otec a dedo vyrástli.

Ludia prikyvovali hlavami, a pretože pri tom ohni nikto neboli, brali slová krajčírskeho majstra, akoby boli napisané v knihe.

- Mohli by ste ešte niečo zo svojho fajermanstva porozprávať? - prosil učen, ktorý tiež snival o uniforme s lesklými gombičkami.

- Inokedy, - nedal sa už uprosiť. - Večer sa na noc premenil a pocitom mešťanom sa patrí hlavu na posteľ položiť.

Po týchto slovách sa krajčírsky majster zdvihol, hlavou na pozdravenia podľaoval a naozaj išiel hľadať vlastnú posteľ, aby na nej snival o svojich fajermanských skutkoch.

Na druhý deň, ked' sa mu robota skončila, utekal rovno pred dom a len pozrel, koho by na svoje reči chytíl.

Tentoraz samého podrichtára zbadal, ako popred domy ide.

- Kam tak navečer? - nezabudol sa opýtať.

- Dlho nepršalo, - zastavil sa pri majstrovi, - nuž pozérám, či páni mešťania majú v súdoch pred domami vodu. Oheň netreba len hasiť, ale aj vedieť sa pred ním brániť, - vypustil múdrost hlasno podrichtár, aby ho počuli aj tí, čo sa pri besedujúcich zastavili. Ludia si také reči zapamätájú a pri voľbách na richtársky stolec môže vyskočiť.

- Moje slová, moje....! - nedal sa ani krajčírsky majster.

- Aby sa nám potom nestalo tak ako grófovi v Strážkach!

- Azda zasa nejaké pestvo vyviedol? - opýtal sa opatrné podrichtár. - Je on veru šibal, ktorý vie fígel' urobiť, že na neho spomínajú v troch stolicach! Tot' nedávno býkov do koča zapriahol a dal sa odviezť do Kežmarku.

- To, čo ja chcem povedať, bolo ešte za jeho nebohého otca, - nepustil sa svojho rozprávania fajerman. - O vodu sa on veľmi nestaral, lebo mu stará Cigánka vyveštila, že pre oheň do nešťastia nepríde.

- A prišiel? - posunul sa k majstrovi sused.

- Prišiel, akože tu sedím pred svojím pocitom domom, ktorého fundamente môjho otca otec položil! - zdvihol ruku rozprávač a potom sa rozohnal, akoby chcel pol obce objať. - Prišiel... Vody v súdoch nemal a oheň sa zdvihol nie v kaštieli, ale v maštaliach.

- Nejaký paholok nedal pozor! - zlostil sa podrichtár.

- Možno aj tak bolo, - prikývol krajčír. - Nás tu hned zalarmovali s trúbou a hnali sme sa do Strážiek. Nuž čo povedať, ako fuják do Tatier. Prišli sme k ohňu medzi prvými...

- Vidno, naša obec na honór vždy dala.... - doložil ktorýsi z počúvajúcich.

- Kaštieľ stál ožiareň ohňom a maštale blčali jasnými plameňmi, - celý premenený pokračoval krajčírsky majster. - Býkov... Býkov mi zachráňte! - kričal gróf. Kto pôjde do takých plameňov...? Fajermanský veliteľ sa pozrel na mná a ja len tak, na pol oka, mu na odpoved' že radšej život tam nechám, akoby som svojej uniforme mal hanbu urobil!

Ticho sa rozložilo okolo krajčírskeho fajermana. Tí, čo stáli d'alej, pomkli sa bližšie k nemu, aby im ani jediné slovko nevyšlo nazmar.

- Rozohnal som sa a bokom k maštálom dverám. Pri prvej rane sa hned prelomili... Dym sa navalil na mná, ale aj tak som šiel len d'alej a d'alej... Býci bučali, ved' všetko okolo nich horelo. Pozriem... V tej horúčave mi mráz vyskočil na chrbát. Reťaze, ktorými boli priviazaní k válovom, sú už červené od horúčavy. Sekierka...! Tnem do reťaze, až som ju presekol, a vediem býkov von...

- Počkajte, majster! - zastavil sused krajčíra. - Ked' reťaze bola rozpálená do červeňa, býci sa museli dávno upieciť! To ste von vyniesli pečeného býka?

- Živého, sused, živého... Vtedy boli aj býci inakší ako dnes! Vydržali oheň i pod vlastným bruchom!

- A pán gróf? - opýtal sa s úctou podrichtár.

- Taktoľa mi ruku podal! - vystrel majster pred seba drobnú rúčku dopichanú do ihly. - Môj kaštieľ je vám vždy otvorený, doložil a pokračoval: - Ked' vás cesta cez Strážky povedie, len u mná musíte pri stole sedieť!

- Ej, to ste často potom ku grófovovi na hostinu chodili? - opýtal sa učen.

- Ďaleko máš k múdrej hlave! - zahriakol učna vlastný majster. - Či sa poriadny mešťan z Veľkej na nejaký grófsky obed ulakomí len preto, že mu býkov z ohňa vyviedol!

Kdeko prikývol a majster spokojne vošiel do svojej dielne. Nespokojný však kráčal nazad podrichtár. Rozprávanie krajčírskeho majstra mu neustále vtáalo v hlave, až sa napokon obrátil a zamieril k domu fajermanského veliteľa.

- Počul som, čo rozpráva krajčír z konča obca, - začal hned', len čo ho veliteľ usadil k stolu.

- Chvalúr! - zasmiala sa prvá fajermanská hlava v obci. - Polovicu z toho len v jeho hlave naráslo!

- Aj tak sú to zlé reči! - pokračoval podrichtár.

- Prečo? - čudoval sa veliteľ. - Ľud'om dobre pred spáním urobia!

- Ľud'om dobre, ale nám zle! Ani nebudeme vedieť, kedy sa cez svoje rozprávanie richtárom, či fajermanským veliteľom stane!

- Pôjdeme za richtárom, aby chvaľúrovi také reči zakázal.

- Na to richtár nemá právo!

- Nuž mu sám pripomeniem, že fajermanstvo nie je starý kalendár, aby v ňom každý listoval, kedy sa zachce!

- Ostrejší prfučok mu treba dať! - neboli spokojný ani teraz podrichtári. - Vlastné stolce si musíme chrániť.

- Proti šidlu len iné šidlo.

- Koho tým myslíte, sused?

- Hrobára Fridricha! Sám sa s ním porozprávam!

- Isto bude za takú robotu niečo chciet?

- Dáme. Rovno z fajermanskej kasy! Ved' o nás ide!

Ráno sa fajermanský veliteľ vybral ešte za tmy k cintorínu, kde býval hrobár Fridrich. Zaklopal mu na malý oblôčik, a keď sa v ňom ukázala veľká hrobárova hlava, dlho sa s ním dohováral. Nakoniec mu na dlaň položil tri groše a spokojne sa vrátil domov.

- Pomôže? - zastavil ho už predo dvermi podrichtári

- Pomôže! Len si ešte krčah vína po robove vydrankal!

- Ten mu zaplatím ja! - otváral svoje vrecko podrichtári.

Krajčírsky majster, keď sa ráno zobudil, spokojne sa pustil do strihania. Richtárovmu mládencovi nový kabátec šíl a z takej roboty vždy hotový peniaz kukal. Nuž si pri ihle i zaspieval a učña preháňal len tak naoko. Keď mu tieň poriadne zakryl ruky, zložil nedokončený kabátec a rozkázał učňovi:

- Stolec mi vynes pred dom! Vystriem si nohy pred spánkom!

- A večera?

- Nepatrí sa krajčirovi každý deň večera? Bricho by mi narastlo a do vlastných nohavíc by sa mi ihla zadierala.

- Aspoň keby ste niečo o fajermanstve povedali? - zaprosil učený.

- Poviem...Prečo nie! - povedal majster už medzi dverami. - Takú vec, že i notárius by ju mohol na lajstre zapísat!

Aj sa majster v ten večer riadne chlapil. Hned', len čo dvaja-traja zo susedov zastali pri ňom, obrátil ruky a začal:

- Keď nie tieto ruky, - začal tajomne, - Poprad je dnes už len pohorenisko!

- Nevravte? - vypúlil oči jeden zo susedov. - Podpaľača ste chytili?

- Horšie bolo vtedy v Poprade, - nedal sa hnať krajčír rečami rýchlo dopredú. - Plakali už ľudia nad svojím majetkom, ale vytiahol som ich z nešťastia.

- Starý som, ale o tom mi nič neprišlo do

uší, - zastrel sa do rozprávania hrobár Fridrich.

- Čože vám môže do uší prísť, dedo, keď len okolo mŕtvykh chodíte, - usmial sa krajčírsky majster. - Sadnite si tu ku mne a počúvajte!

- Múdry si ty, majsterko, - posunul sa hrobár bližšie. - Človek chce niečo povedať, a ty ho o tri jazyky predbehneš!

- O Poprade ste začali...pripomnenul učený.

- Viem...bolo to, ešte som len vo fajermanstve začínať, keď nás raz z Popradu, na veľkú parádu zavolali. Išli sme, ako sa na susedov patrí, v plnej paráde! - Tam ľudstva, až sa človeku hlava točila. Fajermanské trúby volali svojich ku sebe, velitelia execírovali z plných úst, a keď poludnie zvon rozdelil, vykročili sme parádnym pochodom pred fajermanské panstvo. Večer predtým, ale po pradský richtár vyhnal z mesta komediantov, aby pohoršenie medzi ľudstvom nerobili, za mestské brány. Išli, lenže pomstu takú vymysleli, až sa vlasy poriadnym ľud'om na hlave dvihali!

- Oheň privolali! - zavolala pani majstrová, ktorá tiež prišla muža počúvať.

- Nie, Hermína, neprivolali! - pokrútil hlavou majster. - Oni ho poslali!

- Akože môže niekto oheň poslat? - spýtal sa čižmár, ktorý naproti majstrovi býval. - I keď vás mám, sused, v úcte, takým rečiam neverím!

- Veru, poslali! - nedal si svoje krajčír. - A nie na obyčajný sposob v kamennej nádobe, ako to vedia niektorí podpaľači robiť...

- Ved' už hovor, lebo ma od zvedavosti roztrhne! - nútila majstrová muža rýchlejšie vykladať o fajermanských kúskoch.

- Komedianti mali vycvičeného bociana, ktorému do úst vložili horiacu haluz. Vták ju cez parádu mal na Poprad pustiť a veľký oheň založiť. - Našťastie som bociana zbadal...

- A haluz ste mu z úst vybrali? - nevydržal už mlčať hrobár Fridrich. - Len to ste nám, pán majster, zabudli povedať, že niet na sveste takého bociana, ktorý by mal ústa!

- Nuž v zobáku haluz niesol! - rozložil ruky majster. - A viacej mi reč netrhať...! Zbadal som ho a vidím, aké nešťastie nesie. Ani som nastačil vykrínuť, len som rýchlo spoza opaska fajermanskú sekierku vytiahol a šmaril rovno do prekliateho vtáka. Šupa to bola riadna...Hlavu som mu na prvý raz odťal a horúca haluz a bocian mi padli rovno k noham. Skôr ako sa kto nazdal, oheň som čižmami udupal...!

- Taká šikovnosť! - vzdychla pani majstrová.

- Či vás potom veľmi uctili? - opýtal sa ticho učený.

- Jój, - vykrúcal krk krajčírsky majster. - Na rukách by ma boli nosili! A tá hostina, čo mi vystrojili...!

- Vidno, ruka vám pri ihle nezmľandravela, - posunul si klobúk na hlave hrobár Fridrich.

- Pevná je a istá! - skrútil majster slabé prsty do päste.

- Či by ste si i teraz na takú ranu tráfali? - znenazdajky sa opýtal hrobár.

- Dobrý fajerman musí so sekierkou vždy trafiť tam, kde chce! - rozohnal sa pred seba krajčírsky majster s prázdnou rukou. - Inakšie sa mu nepatrí čákov nosiť.

- Potom nám aspoň jednu ranu ukážte! - kúl železo, kým bolo horúce, hrobár Fridrich.

- Tu na dome, medzi oknami, máte v stene zrub. Aspoň raz do neho zatnite sekierku!

Majster by bol rád od svojich rečí teraz odskočil, ale už sa nedalo. Aby pred celou obcou v hanbe nezostal, rozkázał žene fajermanskú sekierku prienieť. Potom počkal, kúm hrobár Fridrich sedem krokov od zrubu odčítal, a zastavil sa naproti stene.

- Nie veľ'mi silno, - prosil majstra učený, - aby nám dom nepreváli!

- Ty bud' ticho! - zahriakol ho hrobár Fridrich. - Vajce nemá sliepku poučať!

- Učeň má pravdu! - zdvihla hlas i krajčírova žena. - Dom si treba šanovať!

Krajčírsky majster už nikoho nepočúval. Lavé oko mal prižmúrené a v pravej ruke sa rozháňal sekierkou. Ľudia, ktorí ho počúvali, ani dych zo seba nechceli vypustiť, len aby fajermanská sekierka letela rovno.

- Teraz! - skríkol sám fajerman.

Sekierka z jeho ruky vyletela a ostrím si namierila k domu.

- Traf! - zvolal učený.

Horkýže! Sekierka preletela popri zrube, do izby cez malé okienko, odkiaľ sa ozval strašný rachot.

- Jój, - chytala sa pani majstrová za hlavu a utekala dnu škodu ošacovať. Ešte ani dvere celkom za sebou nezatvorila, už bola s poriadným papekom nazad. - Ved' si ty, nešťastník jeden, nielen okná porozbijal, ale aj zrkadlo ešte od mojej starej matere na kúsky roztríkol! Dám ja tebe fajermanstvo!

Krajčírsky majster sa svížne obrácal, ale papek v rukách jeho ženy bol rýchlejší.

- Akosi sa vám ruka zatriasla! - smial sa Fridrich.

- Bodaj i teba čerti kamsi odvliekli! - hrešila ho majstrová. - To tvoje reči mi toľkú biedu v dome narobili!

- Veru narobili! - prikývol hrobár Fridrich a zberal sa s ostatnými preč, aby majstrová mohla dokončiť robotu. - Pán majster si však dá pozor, keď bude zase o fajermanských veciach hovoriť.

Tak aj bolo. Chvaľú od tohto dňa radšej doma pri ihle vysedával, ako na predsteni sa fajermanskými skutkami chválil.

(Z knihy Horíí - Fajermanské prípoviedky, Bratislava 1977)

SLOVENSKO DVADSAŤROČNÉ

Ide samozrejme o časopis Matice slovenskej a nadácie MS - Slovensko, ktorý 1. júla t.r. oslávil okrúhle, 20. výročie svojho vychádzania. Dobre ho poznajú aj naši krajania, ktorí ho dlhé roky pravidelne a so záujmom odoberali. Je totiž svojím obsahom i dosahom zameraný i na slovenské komunity v zahraničí. Preto právom možno povedať, že patrí k najhodnotnejším slovenským časopism, z ktorých sa Slováci, roztratení po šírom svete môžu dozvedieť mnoho zaujímavého zo života v ich domovskej krajine.

Predchodom Slovenska bol časopis Matičné čítanie, vychádzajúci v rokoch 1946-53 ako mesačník, a po jeho obnovení v roku 1968 až do r. 1977 ako dvojtýždenník.

Časopis Slovensko vychádzal dlhé roky ako mesačník, dnes, žiaľ, len ako štvrtročník. Je to vlastne bohatý ilustrovaný kultúrno-spoločenský magazín, ktorý od svojho vzniku prinášal zaujímavé články, reportáže a informácie zo spoločenského života a kultúry, prírodných a historických osobitostí i duchovného a ekonomickejho diania v starej vlasti. Dá sa povedať, že zbližuje Slovensko s krajanmi žijúcimi v blízkom i ďalekom svete a približuje im materskú krajinu ich dedov a pradedov. A čo je najdôležitejšie, v mnohých zahraničných Slovácoch posilňuje národné povedomie, na ktoré, napriek dlhoročnému odlúčeniu od vlasti podnes nezabudli. Srdce gratulujeme Slovensku k jeho jubileu a želáme mu mnoho úspechov v tejto prospešnej činnosti.

Redakcia Život

SPIŠSKÍ ZLATÍ JUBILANTI

Ako sme sa dozvedeli na Matričnom úrade v Nižných Lapšoch, sedem manželských párov z Kacvína oslavilo v minulom a tomtoto roku významné životné jubileá - 50. výročia sobáša. Sú to (v zátvorkach uvádzame dátum svadby):

Rozália a Jakub MILANIAKOVCI (22. september 1946);
Anna a Valent MÁKOVCI (8. október 1946);
Agneša a Ján PASTUŠKOVCI (16. október 1946);
Františka a Stanislav RATAJOVCI (11. november 1946);
Júlia a Ján SZPERNOGOVCI (27. január 1947);
Helena a Franciszek MAGEROVCI (24. júl 1947);
Katarína a Anton MOLITORYSOVCI (29. júl 1947).

Dôstojným jubilantom srdečne blaželáme a prajeme veľa zdravia, šťastia, pohody a veľa, veľa slnečných dní.

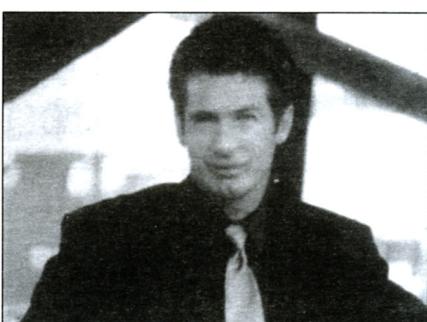
BLAHOŽELÁME

16. júna t.r. oslávila významné životné jubileum - 70. narodeniny krajanka Anna PRELICHOVÁ z Fridmana. Vychovala päť

detí - dvoch synov a tri dcéry, ktorých nadchla láskou k slovenskému jazyku. Naša jubilantka sa už dočkala 12 vnukov, 10 vnučiek, 5 pravnukov a 1 pravnúčku. Anna Prelichová je dlhoročnou predplatiteľkou a čitateľkou Života. Každému, kto sa na ňu obráti, vždy rada poradí a pomôže. Preto sa aj v obci teší všeobecnej úcte. Pri tejto nevšednej životnej udalosti si na svoju mamu, babičku a prababičku s láskou spomínajú a želajú jej veľa

Lojeková z Novej Belej, Marcela Molitorisová z Kacvína, Sebastian Bizub z Krempách a František Klukošovský z Bytomi.

Naša fotohádanka

Naša snímka predstavuje známeho amerického herca vystupujúceho v mnohých televíznych seriáloch a dobrodružných filmoch a detektívach. Iste ľahko uhádnnete o koho ide, keď povieš, že hrá hlavnú úlohu v takých seriáloch ako „Tequila a Bonetti“ alebo „Na muške“ (Na celovníku). Napíšte nám jeho meno a pošlite do redakcie. Spomedzi autorov správnych odpovedí vyžrebueme knižné odmeny.

* * *

V Živote č. 5/97 sme uverejnili snímku Karla Maldena. Knihy vyžrebovali: Adam Bryja z Podvlnka, Paulína Klukošovská a Katarína

zdravia, pohody, úsmevov a mnoho teplých, slnečných dní,

Dcéry a synovia s rodinami.
K blaženiam sa pripája aj redakcia Života.

SLEZSKO

Po poslednej vojne prišlo do tejto oblasti veľa obyvateľov Oravy a Spiša, vtom hodne krajanov, predovšetkým za prácou. Mnohí tu ostali natrvalo. Roztrúsil sa po celom Sliezsku, ktorého centrom sú Katovice. Tie spolu s okolitými mestami tvoria obrovskú, lepšie povedané - najväčšiu mestsko-priemyselnú aglomeráciu v Poľsku. Popri baniach, hutách a iných veľkých závodoch sa tu nachádza množstvo rôznych inštitúcií, vedeckých ústavov, vysokých škôl, kultúrnych stredísk a diplomatických zastupiteľstiev, medzi nimi donedávna aj československý konzulát, na ktorý krajania často chodili vybaľovať svoje záležitosti. Dnes by sa nám v Katoviciach zišiel slovenský konzulát.

Nechcem tu však popisovať Sliezko. Spominam ho, a najmä Katowice, predovšetkým preto, že sa toto mesto spája s naším jubileom - 50. výročím Spolku Slovákov v Poľsku. Na stránkach Života už asi rok máme možnosť sledovať spomienky krajanov na začiatky našej organizácie v pravidelnej rubrike Ako sme začínali... Vo väčšine z nich sa totiž častejšie spomína nie bližší Krakov, ale najmä vzdialenejšie Katovice. Hlavne preto, že sa tu nachádzal československý konzulát, v ktorom pracoval slovenský konzul Dr. Matej András. O jeho spoluúčasti na vzniku Spolku Život viackrát písal. Aj ja, ako dnešný obyvateľ Sliezka, som si spomenul na jednu príhodu spojenú s Dr. M. Andrásom, ktorú by som chcel aspoň stručne porozprávať.

Ide o jednu z cest krajanov krajanov na konzulát, ktoré - ako vieme - boli pripravené potajomky a spájali sa i s finančnými ľažkostami. Boli to predsa iné, neisté časy, horšie na cestovanie ako dnes. Krajania chystajúci sa na cestu brali do vrecka kúsok chleba a ku vlaku šli pešo, aby ich nepriaznivci Slovákov nezbadali. Keď konečne došli do Katovíc, boli celí šťastní, že sa im to bez problémov podarilo. Keďže k dohodnutej hodine návštevy mali ešte hodne času, rozhodli sa čakať na stanici. Dali si vychistiť záblatné topánky a rozmyšľali, ako dopadne stretnutie s konzulom. Ako tak čakali, zrazu sa na stanici zjavili akýsi chlapík s korbáčmi a palicami a spustili na Jána Kovalíka a ostatných krajanov veľký krik, čo tu vraj hľadajú, nech sa rýchlo berú preč, však my vám už dáme konzula a pod. Krajania od veľkého prekvapenia ani nevedeli čo povedať. Keď sa však krikli úni pustili do nich s korbáčmi a palicami, neostávalo im nič iné, len vziať nohy na plecia a ujsť. Po čase, keď sa všetci šťastne stretli, išli okľukou na konzulát a všetko, čo si zaumienili, vybavili.

Snáď niekto túto príhodu pozná lepšie a doplní ju. Rád by som si to prečítať.

Pri spomienkach zo Zubrince uverejnených v Živote ma veľmi potešilo aj to, že vo svojich výpovediach spouzakladatelia Spolku J. Soľava, E. Kulaviak, F. Mšal a ďalší spomínali aj mená iných krajanov, vtom Kovalčíka, Knapčíka a ďalších z mojej rodiny či susedstva. Niektoré ich údaje si aj ja pamätam, preto ma to dvojnásobne teší. Zdá sa, že Zubrica, a nielen Jablonka, zohrala pri zdroe nášho spolku, ba aj neskôr, rovnako významnú úlohu. Bola akoby druhým krajanským centrom na Orave. Ved' napokon zo Zubrince pochádzali takí krajaní činitelia ako J. Kovalík, E. Kott, J. Nižník, B. Knapčík, J. Ondica, E. Mišinec, L. Mšalová a ďalší. Ba nielen to. Medzi prvými matúrantmi v jablonskom slovenskom lýceu bola polovica zo Zubrince, zvlášť z Hornej. Nadväzujem tu na výpovied' učiteľa J. Páleníka z Chyžného, ktorý sa zmienil o vzniku lýcea a jeho učiteľoch.

Ked' som už pri lýceu, musím podotknúť, že pred šiestimi rokmi sa sice konali oslavu 40. výročia jeho založenia, spomínať sa tam množstvo kadejakých osôb, ktoré vraj položili veľké zásluhy pre jeho vznik a rozvoj, ale o Slovácoch, jeho faktických zakladateľoch, sa ani nemuklo. Azda aj preto absolventi prvého ročníka zorganizovali svoj vlastný zjazd spojený s účasťou na slovenskej sv. omši a kultúrnym programom. Myslím si, že by bolo načas zorganizovať takýto zjazd absolventov všetkých slovenských ročníkov tohto lýcea, trebá aj v tomto roku pri príležitosti polstoročia nášho Spolku. Nakol'ko viem, mnogí odchovanci nášho lýcea majú o to veľký záujem.

Brono

NOVÁ UČEBNICA SLOVENČINY

Prednedávnom vyšla ďalšia školská príručka slovenčiny, ktorú pripravili naši krajaní učitelia. Je to tzv. *Pracovný zošit zo slovenského kazyka pre 8. ročník*, ktorý tentoraz zostavila dvojica autorov: Mária Głodasiková z Jurgova a Dominik Surma z Krempách. Nová, skoro stostránková, úhladne vydaná príručka vyšla v náklade varšavského vydavateľstva „Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne“. Nemusíme zdôrazňovať, že je to veľmi potrebná pomôcka pre všetky naše školy, kde sa vyučuje slovenčina. Obsahuje cvičenia, ktoré - ako písu v úvode jej autori - presahujú rámec osnov pre základné školy. Totiž vzhľadom na to, že v posledných rokoch hodne mládeže zo Spiša a Oravy ide študovať na rôzne typy škôl na Slovensku, cvičenia boli zostavované aj so zreteľom na prípravu žiakov na prijímacie skúšky. Dúfame, že nový pracovný zošit nebude chýbať na žiadnej škole a dobre posluží spišským a oravským žiakom.

J.Š.

Krajanská debata v Nižných Lapšoch. Foto: J.Pivočarčík

KRAJANIA O KARTE

O krajankej karte sa v slovenskom prostredí v Poľsku oddávna hovorilo. Preto nečudo, že krajania pozorne sledovali legislatívne procedúry a neskôr aj schválenie Zákona NR o zahraničných Slovákov, ktorý nadobúda platnosť už v tomto mesiaci - 5. júla.

V súvislosti s prijatím tohto zákona sa na podnet predsedu Obvodného výboru SSP na Spiši Antona Pivočarčíka uskutočnili schôdze výborov miestnych skupín o.i. v Kacvíne, Nižných a Vyšných Lapšoch a prednedávnom aj v Tribši, na ktorých krajania besedovali o podmienkach vydávania preukazov, ale aj o vyplývajúcich z nich právach a povinnostach zahraničného Slováka. Nejasnosti bolo veľa, najmä že ešte nie sú upresnené interpretácie jednotlivých článkov nového zákona. Počas bohatej diskusie venovali krajania veľa priestoru aj miestnym otázkam, vtom o.i. vyučovaniu materčiny na základných školách, slovenským bohoslužbám, nadchádzajúcim parlamentným vol'bám a členským organizačným záležitosťiam.(jp)

MILÁ NÁVŠTEVA V JURGOVE

13. júna t.r. prišla k nám do Jurgova nečakaná, ale zato veľmi milá návšteva. Klub dôchodcov z Košíc sa vybral na zájazd do Zakopaného a pri tejto príležitosti sa rozhodol navštíviť aj krajanov v našej obci. Po ceste do Jurgova sa košickí dôchodcovia začali v Čiernej Hore, kde si pozreli tamojšie múzem a oboznámili sa so životom a tvorbou významného slovenského umelca Ludvíka Korkoša, rodáka z Čiernej hory.

Naši mili hostia nám sice svoj príchod vopred neoznámili, ale aj tak vďaka pohovorosti našej mládeže, ktorá okamžite prichystala klubovňu na prijatie, sme sa hádam dobre zhstili úlohy hostiteľov. Jurgovské krajanky sa zároveň postarali o to, aby stoly boli štredro prestreté. Počas posedenia sa rozprúdila živá beseda, počas ktorej nám hostia porozprávali svoje dojmy zo zájazdu. Každý

z nich mal súčasne množstvo otázok. Zaujímal ich náš život a súčasná situácia v Poľsku a zvlášť činnosť nášho Spolku a vôbec problémy slovenskej národnostnej menšiny v Poľsku.

Nemusíme zdôrazňovať, že stretnutie prebiehalo v milom, srdečnom ovzduší. Ked' neskôr vysvitlo, že naši hostia majú medzi sebou výborných spevákov, v klubovni zaznel spev. Pekne sme si spolu pospievali a pobesoďovali a ani sme nezbadali, že sa začalo stmievať. Lúčili sme sa s našimi hostmi neskoro večer. Slúbili sme si, že odteraz budeme so sebou udržiavať stále styky. Pri rozlúčke členovia košického klubu dôchodcov pozvali jurgovských krajanov na návštevu do Košíc, čo naši s radosťou prijali.

A.CH.

SLOVENSKÁ EKONOMIKA ÚSPEŠNÁ

Ked' 1. januára 1993 došlo k rozdeleniu Československá a vzniku samostatnej Slovenskej republiky, mnohí publicisti u nás, a nielen u nás, videli budúcnosť Slovenska - najmä z hospodárskej stránky - v čiernych farbách. Zatiaľ však si slovenské hospodárstvo počína celkom úspešne a dokonca v tomto roku vykazuje lepšie výsledky ako česká ekonomika. Tak napr. podľa posledných údajov dosiahla aprílová inflácia na Slovensku 0,5 percenta a jej medziročná miera 6,5 percenta, kým v Českej republike to bolo 0,6 a 6,7 percenta. Ešte výraznejši je rozdiel v priemysle oboch štátov. Zatiaľ čo slovenská priemyselná výroba sa v marci zvýšila o 1,5 percenta, česká produkcia zaznamenala pokles o 0,8 percenta. Treba však poznámať, že mzdy sa v tomto odvetví zvyšujú na Slovensku pomalšie ako v Česku. Ich medziročný reálny rast predstavuje 6,4 perc., kým v Česku to bolo 7,3 perc. Podobná situácia je aj v stavebnej výrobe. Slovenská produkcia sa zvýšila v marci medziročne o 7,3 percenta, kým v Českej republike bol nárast o viac ako päť percen nižší. Reálny medziročný rast platov v tomto odvetví dosiahol však na Slovensku 11,6 percenta, zatiaľ čo v Česku sa platy stavbárov zvýšili o 5,7 percenta. (js)

PREHLIADKA DYCHOVIEK

sa už natrvalo udomáčnila v programe kultúrnych podujatí na Orave. Posledná sa konala 3. mája t.r. a usporiadalo ju Oravské centrum kultúry v Jablonke za účasti štyroch oravských dychových hudieb, ako aj súborov zo Slovenska.

Slávnosť sa konala v jablonskom amfiteátri, kam pekné, slnečné počasie prilákalo množstvo divákov. Bol medzi nimi o.i. vojt Mgr. Julian Stopka s manželkou, zástupca vojta Władysław Pilch, predsedu gminnej rady v Jablonke Antoni Wontorczyk a ďalší predstaviteľia gminného úradu v Jablonke.

Výkony hudobníkov sledovala porota v zložení S. Migacz, J. Barusiak a S. Žuk, dirigent dychovky pohraničnej stráže v Nowom Sączi. Svoje hudobné schopnosti predviedli orchester z Jablonky, Podvlka, Hornej Zubricie a Malej Lipnice. Ich vystúpenia spestrili kvíz pre deti, vystúpenie dychovky Nižňanka z Nižnej a vokálno-inštrumentálneho orchestra, pôsobiaceho pri Oravskom centre kultúry v Jablonke, ktorý založil jeho vedúci Piotr Męderak. Spolu s ním hrajú v ňom študenti miestneho licea Terézia Pavláková, Katarzyna Bielová, Alicia Kowalczykova a Krzysztof Pałuch.

Na záver porota vyhodnotila hru jednotlivých dychoviek. 1. miesto priznala hudobníkom z Malej Lipnice, druhé Podvlku a tretie Jablonke. Osobitné ocenenie získala dychovka z Hornej Zubrice. Prehliadku dychoviek ukončil P. Męderak, ktorý prítomným podčakoval za účasť, a zároveň všetkých pozval do Jablonky na budúci ročník prehliadky.

PETER KOLLÁRK

NÁROČNÉ INVESTÍCIE V GMINE JABLONKA

Jablonská gmina má v tomto roku napäť investičný program. K najhlavnejším úlohám patria:

V Jablonke - výstavba auly pri lúceu, športovej haly, 2. etapa kanalizácie, oprava ZŠ v Boroch, výstavba mostíkov na štadión a do Joniakov.

V Chyžnom - rozširovanie a asfaltovanie cesty na horný koniec obce, asfaltovanie ihriska pri škole, zabezpečenie automobilu na potreby požiarников.

V Malej Lipnici - výstavba základnej školy č. 1 a požiarnej zbrojnice, oprava mostov do Švinkov a do Faculov a výstavba mostu do Zbiežkov.

V Oravke - výstavba strechy na budove miestnej základnej školy, modernizácia osvetlenia ulíc a stavebné práce na ceste Čiščoňovka.

V Podvlku - výstavba novej školy č. 2, parkoviska pri kostole a opravy ciest na Danielki, do sv. Anny a na Makuchov.

V Dolnej a Hornej Zubrici - 2. etapa kanalizácie, oprava Kultúrneho domu v Dolnej

Zubrici a ciest do Mašlaných, pri Brovari, K zvonici a okolo Čichoňa. V Hornej Zubrici to budú práce na troch mostoch - na Matušákovku, na Bugaj a na Janovku a opravy ciest na Jaškovcovku a Ziajovku.

Verme, že tento bohatý a náročný investičný program sa jablonskej gmine podarí úspešne zrealizovať.

P.K.

RADA EU TATRY

zasadala 13. mája t.r. v Dolnom Kubíne. Stretnutie sa začalo určením zloženia hospodárskej komisie Rady, ktorej predsedom sa stal Jacek Fryzlewicz. Ako povedal nový predseda komisie, jej hlavnou úlohou bude poskytovanie pomoci hospodárskym subjektom z oboch strán hranice, najmä pri vybavovaní licencii a povolení na vývoz tovarov. Významnou úlohou komisie bude tiež napomáhať rozvoju turistiky a všetkého, čo s tým súvisí. Rada Euroregiónu podporila plán organizovania tzv. trhov exportérov. Ako sa totiž konštatovalo, v poslednom období v Poľsku badať evidentný rast záujmu o turistiku na Slovensku. Je preto potrebné stále širšie predstavovať ponuky turistiky na Slovensku, a to nielen v oblasti Euroregiónu, ako aj prispieť k rozvoju spolupráce medzi slovenskými a poľskými cestovnými kanceláriami. Podľa dohody by sa najbližšie trhy exportérov a turistické výstavy uskutočnili v Poľsku už v budúcom roku.

Rada Euroregiónu sa ďalej oboznámila s plánmi organizovania dňa kultúry a svoje zasadanie ukončila rozhodnutím týkajúcim sa účasti zástupcov miestnych samospráv na zasadniach medzivládnej poľsko-slovenskej komisie. (pk)

VOLEJBALOVÉ TURNAJE

V Základnej škole v Pekelníku sa uskutočnil finálový volejbaldový turnaj, za účasti dievčenských družstiev reprezentujúcich školy v Pekelníku, Podsklí, Cichom a Czerwiennom. Znamenite si počíname oravské volejbalistky, najmä z Pekelníka, ktoré po urputnom boji zvíťazili a obsadili na turnaji prvé miesto pred žiačkami z Czerwienného a Podsklia.

Po piatich súťažiach gminných škôl v rôznych disciplínach je na čele tabuľky Podsklie, ktoré má 78,5 b. Na druhom mieste je Ciché (70,5 b.) a na tretie sa vďaka víťazstvu na turnaji prebojoval Pekelník so 66,5 b. Celkového víťaza však spoznáme až po turnaji v hádzanej a ľahkoatletickom štvorboji.

***

V školskej telocvični v Podcerwonom sa konal volejbaldový turnaj o pohár predsedu Krakovského farmaceutického podniku Polfa s.a., ktorého sa zúčastnili aj volejbalisti Orava Jablonka. Jablonskí hráči si počíname viac ako zdatne, veď v kvalifikácii postupne zvíťazili nad Orkanom Raba Wyżna (2:0), Blackom Czarny Dunajec (2:1), Holnym Podcerwone (2:0) a suverénnym spôsobom vyhrali svoju skupinu. V semifinále sa im už neviodilo tak dobre, prehrali s družstvom COS Zakopane 2:3 a skončili nakoniec na treťom mieste. Víťazom turnaja a držiteľom pohára sa stal tím Polfy, ktorý vyhral so Zakopaným 3:1. Oravskí volejbalisti však ukázali, že sú zdatnými supermi pre najlepších a mohli odchádzať s dobrými pocitmi po predvedenej hre. Dokázali, že šport má na Orave dobré zázemie a rozhodnutie jablonskej gminnej rady o zahájení výstavby športovej haly v Jablonke je tým správnym krokom pre ďalší rozvoj športu v tejto oblasti. (pk)

ODIŠLI OD NÁS

Dňa 2. mája 1997 zomrel v Chyžnom vo veku 65 rokov kraján

EUGEN HLADOVČÁK

Zosnulý bol viac rokov richtárom obce, členom miestneho požiarneho zboru a verným čitateľom Života. Odišiel od nás dobrý kraján, statočný človek a vzorný manžel a otec. Nech odpočíva v pokoji!

Rodine zosnulého vyjadrujeme úprimnú sústrast.

MS SSP v Chyžnom

***

Dňa 3. februára 1997 zomrel v Jurgove vo veku 88 rokov kraján

SEBASTIÁN PLUČINSKÝ

Zosnulý patril k spoluzakladateľom Miestnej skupiny SSP v Jurgove a dlho-

ročným čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný kraján, dobrý manžel, otec a starý otec.

Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP v Jurgove

***

Dňa 25. mája 1997 zomrel vo Veľkej Lipnici vo veku 67 rokov kraján

FLORIÁN PLAŠČÁK

Zosnulý bol dlhoročným členom Spolu, podpredsedom MS SSP v obci a čitateľom Života. Odišiel od nás vzorný kraján, starostlivý otec a starý otec a dobrý človek.

Nech odpočíva v pokoji!

MS SSP vo Veľkej Lipnici

Z KALENDÁRA NA JÚL

Záhradkári

Júl patrí nesporne k najteplejším mesiacom v roku a preto je pre záhradkára vari najnáročnejší, najmä keď ide o zabezpečovanie rastlinám dostatočného množstva vody. V prípade sucha treba rastliny pravidelne zaliať, pričom výhodnejšia je bohatšia zálievka raz na 4-5 dní, ako každodenné polievanie malým množstvom vody.

V tomto mesiaci začína prakticky hľavne obdobie zberu zeleniny (u nás trochu neskôr). Pokračujeme teda v zbore šalátu, ktorý je bohatým zdrojom vitamínov, prípadne skorých hlubovín a hrášku, vyberáme prvú karotku, čím súčasne jednotime porast. Pomaly začína dozrievať cibuľová zelenina. Dozrievanie cibule prezrádza polihanie vňate. Vytrhávame ju a necháme doschnúť na hriadke 7 až 10 dní. Neskor alebo príliš skoro zobraňá cibuľa sa zle uskladňuje. Dozrievanie cesnaku poznáme podľa žltutia a zasychania listov. Aj tu je dôležitý čas, totiž cesnak ponechávajú v pôde dlhšie než treba, sa rozpadáva a uvoľňuje strúčiky. Dosúšame ho na vetratelnom mieste. Koncom mesiaca začíname už zberať uhorky. Aby sme zachovali ich dobrú rodinost až do jesene, treba ich pravidelne zberať, čistiť, zavlažovať, ba aj prihnojovať roztokom kombinovaného hnojiva.

Kto má parenisko, môže ešte teraz zasiať uhorky na neskôr zber. Cez leto okná možno zložiť. Položíme ich len vtedy, keď sa prudko ochladí, no a v jeseni. Fólioňky cez leto treba pravidelne vetrat, rastliny sústavne kontrolovať a podľa potreby zliať.

ZBIERAME BYLINY

Dnes si chceme pohovoriť o RÍBEZLI ČIERNEJ (lat. *Ribes nigrum L.*, poľ. porzeczka czarna), ktorú často stretávame v našich záhradkách, aj keď jej liečebné vlastnosti mnohí nepoznajú. Popri záhradkách rastie aj voľne v prírode, najmä na vlhkejších stanovištiach, pri močiaroch, v pobrežných kroviskách a vlhkých lesoch do nadmorskej výšky 1000 m.

Predmetom zberu na liečebné účely sú predovšetkym mladé, svieže a hrdzou nena- padnuté listy, ale aj plody. Zber listov sa robí ručne, jednotlivo, v čase, keď rastlina už odkvita, ale nemá ešte plody (jún - júl). Možno ich sušiť prirodzeným alebo umelým teplom do 40-45°C. Listy obsahujú najmä silicu, trisloviny, éterické oleje s cymolom a vitamínom C, naproti tomu plody sú bohaté na vitamín C, cukry, kyseliny (citrónovú), pektín a sacharózu.

Listy ríbelezle čiernej sa vysoko cenia najmä v ľudovom liečiteľstve. Používajú sa ako mo-

Ovocinári

V tomto mesiaci aj v chladnejších, horších oblastiach dozrievajú čerešne, višne, ríbezle a jahody. Treba ich oberať v štádiu plnej zrelosti, podľa možnosti zrána, a ukladať do chládku, aby sa nezaparili. Skoré odrody sliviek a ringlót na kompoty treba oberať so stopkami. Samozrejme zbierame aj popadané ovocie, ktoré však treba podľa možnosti rýchlo skonzumovať. Keď ide o jadroviny, práve teraz je čas na vyväzovanie a nakláňanie dlhších letorastov, prípadne celých konárov, aby sme urýchliли rodinost. Kôstkoviny bez úrody možno hlbšie zmladiť. Z naklonených a ohnutých konárov odstraňujeme bujné, zvislo rastúce, ako aj všetky neperspektívne letorasty. Podobne ako pri zelenine, aj ovocné stromy a kry treba pravidelne zavlažovať.

V júli môžeme tiež pokračovať v letnom reze višní a čerešní, najmä prebierkou a skrakováním letorastov. Na preštepených stromoch odstraňujeme obrast pod miestom štepenia a ujaté vrúbky podľa potreby skracujeme. Dôležitou prácou, najmä koncom mesiaca, je ochrana ovocných stromov a krov proti škodcom, najmä proti obalačovi spôsobujúcemu červívost' jablk, hrušiek a sliviek. Keď objavíme listové vošky, treba okamžite striekať, v opačnom prípade by sa veľmi rozmnžili a ich ničenie by bolo sťažené.

Chovatelia

Mladým sliepočkám sa začínajú tlačiť hrebene a formovať telesné tvary. Blíži sa obdobie chovateľskej žatvy. K tomuto obdo-

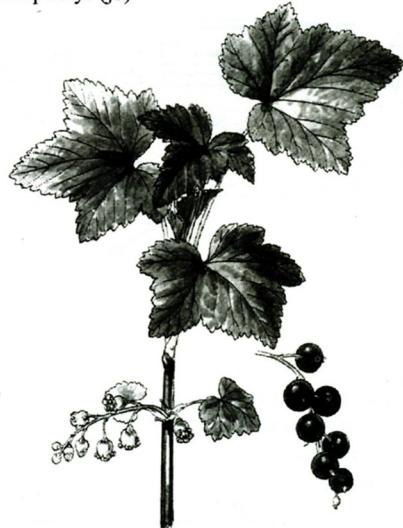
biu musia byť sliepočky pripravené na znášku. Totiž samotná fyzická vyvinutosť pre začatie znášky ešte nastať, je potrebný aj vhodný vek. Stáva sa, že sliepočky predčasne pustené do znášky, znášajú malé vajcia a po sérii 30-40 vajec znášku na dlhší čas prerušia. Vhodným vekom prvej znášky je: sliepkы ľahkých nosivých plemien - 5 - 5,5 mesiaca, stredne ľahké mäsovo-nosivé plemená - 6 - 6,5 mesiaca a ľahké mäsové plemená - 7 - 7,5 mesiaca. Predčasnú znášku môže chovateľ oddiaľiť upravením výživy. Robí sa to tak, že sa v kŕmnej dávke obmedzí podiel krmív s vysokým obsahom bielkovín a pridáva sa väčší podiel zrnovín. Hlad treba uspokojať objemovými krmivami, napr. zvyšovaním dávok zelených krmív.

Včelári

Júl je posledný mesiac včelárskeho roka. Včelej paše ubúda, ale včely už naplnili medníky. Med je zrelý a možno ho vytáčať. Treba však pamätať na to, aby včelstvám zostalo aspoň 5 kg medu. Preto po vybraní plástov sa treba hned presvedčiť, kolko zásob zostało v plodisku. V prípade potreby, treba jeden plást vrátiť.

V tomto mesiaci treba dokončiť výmenu matiek, aby sa ešte rozkladli a včelstvo si vychovalo silnú generáciu mladých včiel na zimu. V silnejších včelstvách doznieva ešte rojová nálada, ktorú likvidujeme tým, že včelstvu odoberieme 2-3 plasty so zavieckovaným plodom aj so včelami a utvoríme z nich odloženec s vlastnou matkou. Na 10. deň ho prezrieme, nastavané materské bunky zničíme a pridáme mladú oplodnenú matku. Tým sme zabránili vyrojeniu včelstva. Odloženec použijeme na prezimovanie zásobnej matky alebo na posilnenie zaostávajúceho včelstva. (js)

plody sa spracúvajú na šťavu, želé a sirup a v likerníctve na výrobu zlatozlitého a červeného likéru. Zase listy (čerstvé buď sušené) sa v domácnostiach dávajú ako prísada do konzervovanej zeleniny, uhoriek a kapusty. (js)

čopudný a potopudný prostriedok, pri chrobáči z nachladnutia, zápaloch močových ciest a mechúra, proti reumatizmu, hnačkám, ako aj proti čierнемu kašľu detí a kŕčovému kašľu do spelič. Napomáhajú tiež látkovú premenu a tvoria súčasť jarných bylinných kúr. Napr. mieša sa listy ríbelezle čiernej s rovnakým množstvom listov černice, maliny a brezy. Zápar sa robí z 1-2 lyžičiek tejto zmesi na pohár vody. Pije sa ráno a večer po 1-2 šálky.

Podobne sa uplatňujú aj plody, ktoré napomáhajú látkovú premenu a sú zdrojom vitamínov. Dávkujú sa rovnako ako listy. Zápar zo sušených plodov sa využíva ako protizápalový prostriedok, robí sa z neho klokadlo, využívané pri silnom zápale hrdla, ústnej dutiny a zhybov, pri angíne a podobných ochoreniach. Uplatňuje sa aj pri tuberkulóznych zápaloch miazgových uzlín na krku. Plody majú močopudný účinok, robia sa z nich, podobne ako z listov, čajoviny, užívané pri spomínaných ochoreniach.

Ríbezľa čierna je z celého rodu ríbezľ poľársky a potravinársky najcennejšia. Napr.

TATRANSKÝ MOTÝĽ

Ktože by sa kamarátil s Franekom! Rozprávaš mu, rozprávaš, a on ti neodpovie, voláš na neho, nepočuje! Je hluchý a nemý! Veru tak!

- Tu máš stádo jalovic, - povedali Franekovi, keď vyrástol na mocného mládenca. - Pôjdeš s ním do Zadných Med'odolov a budeš ho pásť!

Porozumel a šiel. Čo iné mu ostávalo, neborákovi! Zadarmo by ho nikto nebol choval. Aspoň sa posmechu a zlým rečiam vyhol.

Od jari do jesene Franek statočne pásol a strážil zverené stádo. Aj chlad ho triasol, aj zmokol, aj sa nabehal, no vydržal a nesťažoval sa. Keby aj chcel, nemal komu. A ako, keď bol nemý. Zabudol na ľudí a začal si viac všímať hory naokolo. Čoskoro im rozumel ako málokto. Hľa, tam je biely Muráň, tam zamračený Jahňiací štit, mocný Ladový, rozložitá Javorinská Široká... Tam sa pasie stádo kamzíkov, hen vyliezol z nory ostražitý svišť, na strom za potokom si sadol nejaký vták... Iste spieva, ale Franek ho nepočuje.

Len keď prišla búrka, keď sa nad horami križovali blesky a bili hromy - len vtedy Franek čosi začul. Zdalo sa mu, že na neho volajú. Stál, čakal... Nikto neprišiel a on premokol na kožu.

Zachovajme prírodu neporušenú - maľba A. Chovancovej z Jurgova. Foto: J. Pivovarčík

Tak si žil Franek v Zadných Med'okochoch, oddelený od sveta horami i svojím neštastím.

A predsa neboli sám! Deň čo deň, presne na poludnie, prilietal k nemu od vápencových skál Murána biely motýľ. Najprv okolo Franeka len poletoval, potom si sadol na nedaleký kvet, ale netrvalo dlho a odvážil sa zakrúžiť Franekovi okolo hlavy. Ten vy-

skočil, od radosti zamával rukami a kúsok pobehol. Motýľ za ním. Franek sa skryl do kosodreviny, motýľ ho našiel. Rozbehol sa k potoku, motýľ ho tam už čakal. Keď si ľahol do trávy, motýľ sa nad neho znesol, zatačoval mu pred tvárou a potom si nehlucne sadol na jeho hrud'. Možno sa len vyhrieval na slniečku, možno načíval tlkotu Franeko-veho dobráckeho srdca...

Franek sa ani nepohol.

Vedel, že si našiel kamaráta, s ktorým sa dorozumie aj bez slov.

Ale motýľ nikdy nevydržal dlho pokojne sedieť. Dovtedy Franeka štekli svojimi krídlami, dovtedy vrážal do jeho nosa, kým ho nevydráždil k naháňačke po lúke. Potom umne kľučkoval, uhýbal a skrýval sa - daromne Franek behal, skákal a striehol - ani raz sa mu nepodarilo motýľa ulapíť. Až keď sa unavený znova zvalil do trávy, motýľ si ako víťaz pokojne sadol na jeho prsia a spoľne oddychovali.

Takí to boli kamaráti. Slova si nemohli povedať a predsa si rozumeli ako rodní bratia. Až raz...

Najavorinskom panstve sa zišli páni z celej krajiny. Poľovačky na kamzíka sa im zachcelo. Čože oni vedeli o Franekovi, čo ten, neborák, vedel o nich! Ráno obriadil stádo ako sa patrilo a vynhal ho pod Havran. Prišlo poludnie a prialiet motýľ. Akosi ináč sa choval v ten deň. Nechcelo sa mu hrať, nechcelo sa mu ani naháňať. Dva či tri razy zakrúžil nad mládencovou hlavou a zamieril k vrcholu Havrana. Franek za ním. Možno sa motýľ chcel so svojím kamarátom rozlúčiť, ved' ten sa chystal o dva-tri dni zohnať stádo do dediny, možno mu chcel ukázať všetku krásu Tatier, ktorá ležala v ten deň akoby na dosah...

Zrazu sa z kosodreviny zablyslo a zaznel výstrel. Franek zastal a v jeho tvári sa zjavil úzas. Nechápal, čo sa stalo. Nepočul výstrel, len cítil, ako ho čosi náhle a prudko pichlo

Hojže, Bože

Andrej Sládkovič - August Horislav Krčméry

Smutne

i. Hoj-že, Bo-že, jak to bo-li, keď sa ju-nač roztra-tí,
po tom ší-rom sve-ta po-li na chlebo-vej po-stati;
každý svo-jou pošiel stranou hnaný ži-tia ne-vô-l'ou;
v o-sa me-lých sa havra-nov zmenil krí-del so-ko-lov!

2. Hojže, Bože, jak to krušno,
ked' sloboda t'a nechá,
ked' ti ruky rovnodušno
zviaže prísna prísaha;
dvom susedom, ked' ustúpi
družiny zhon veselý,
a za tichý kút chalupy
obetuješ svet celý!

3. Hojže, Bože, jak to smutno,
ked' sa mladost' pomine,
ked' čelustie sa mohutnô
šedinami ovinie:
dumné péče zvládnu hlavou,
ohň očí vyhasne
a hrud', čo sa dme za slávou,
v nájomníctve opľasne!

pri srdeci, zatmelo sa mu pred očami, podlomili sa mu nohy, potom sa pomaličky zložil do trávy...

Ešte uvidel oblohu, modrú a nekonečne širokú, tak širokú, aká býva len obloha nad Tatrami. Potom všetko prikryla tma.

V tej chvíli sa na Franekovej hrudi zjavil motýľ. Usadil sa mu na prsia a oddychoval. Zrazu zbadal, že sa na plátne Franekovej košeľe šíri škvRNA, akej tam nikdy predtým nevidel. Zmíkol aj tlkot mládencovho srdca! Motýľ sa vyťakal. Rozprestrel krídla, a tie sa mu namočili do čohosi lepkavého. Len len, že sa vzniesol. Z posledných síl doletel do svojho úkrytu v skalách Muráňa, tam sa stratil a objavil sa až nasledujúci rok.

A na jeho krídlach ešte vždy boli škrny Franekovej krvi. Dodnes tam ostali. Podľa nich ľudia pomenovali najkrajšieho tatranského motýľa jasoň červenooký.

Ten motýľ lieta po Tatrách dodnes. Neprystal hľadať svojho najlepšieho kamaráta, stále verí, že všetci ľudia sú takí dobrí, ako bol Franek.

ANTON MAREC

(Zakliaty hrad v Tatrách, Martin 1993)

VESELO SO ŽIVOTOM

Jašek sedí s otcom v cukrárni a obzerá sa po ľudoch. Odrazu pomyká otca za ruku a vrávi:

- Pozri, ten pán, čo teraz prišiel, je naisto učiteľ.
- Ako si na to prišiel?
- Pretože kým si sadol, veľmi starostlivo si poobzeral stoličku.

* * *

Ako nazývame chlapca, ktorý stále klame? - pýta sa učiteľ.

- Klamárom! - odpovie žiak.
- Veľmi dobre, a ako nazývame takého čo hovorí pravdu?
- Vraj chuligán.

* * *

Prší. Na rohu ulice stojí chlapček. Je celý premoknutý. Okoloidúci muž sa ho pýta:

- Prečo nejdeš domov?
- Mamička ma chce kúpať...

JÁN STACHO

JANKO SEDÍ V IZBE SÁM

Janko sedí v izbe sám,
rozmýšľa a trie si bradu:

- Mám si kúpiť čokoládu,
či kvet mame k meninám? -

Čokoládu pochýb niet,
hryzie Janko pomaličky.
Ved' ju dostať od mamičky,
za to, že jej kúpil kvet.

JOZEF PAVLOVIČ **KOMÁR A MUŠKA**

Letí komár cez cestu,
hľadá v lese nevestu.

- Moje zlatko! - pošušká
zlatej muške do uška.

Muška riekné: - Rada ťa,
ty potvorka nohatá!

Potom komár na lipe
mušku z lásky poštípe.

Vzlietne muška z konára
a poštípe komára.

V tom zelenom lesíku
dal sa párik do kriku:

- Ani keď ma naženú,
nepôjdem ti za žena.

- Nech ma zhltne ka-
luža,
ak ti pôjdem za muža!

Pinká pinka na jedli:
- Už sa lásky najedli.

skrieka a kváče.
(abaŽ)

Čierny do kúpeľa,
červený z kúpeľa.
(kaR)

Viditeľnú dušu má,
má krídla, a nelieta,
nemá nohy, a nedohoniš
ju.
(abyR)

Nohy, ruky nemalo,
po bruchu sa škriabalo;
povedalo, že ma zje,
že má zuby železinie.
(daH)

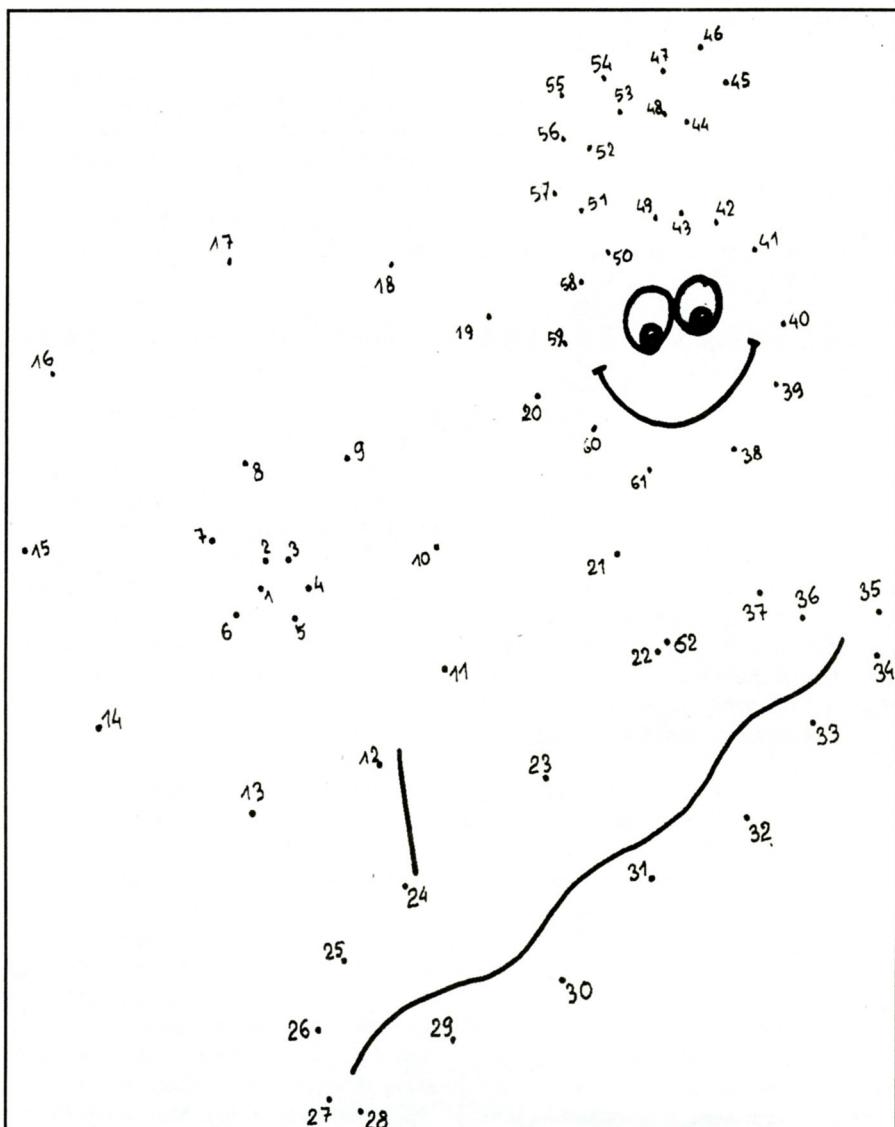
ČO JE TO?

Nohatý noháč,
okatý okáč,
po blate skáče,

SPOJOVAČKA

Čo myslíte, čo je na našom dnešnom obrázku? Dozviete sa, keď pospájate čísla od 1 do 62. Prajeme príjemnú zábavu.

Zo správnych odpovedí predošlého čísla sme vyžrebovali troch výhercov, ktorým pošleme slovenské knihy. Sú to: Adam Galovič z Kacvínna, Dorota Šoltýsová z Jurgova a Adam Brija z Podvlnky.

TÁ ÚŽASNÁ MARTINA

Nie, nejde o Češku Martinu Navrátilovú, pred pár rokmi najlepšiu svetovú tenistku, ale o Martinu HINGISOVÚ, pôvodom zo Slovenska, ktorá v súčasnosti stojí na čele najlepších tenistiek na svete.

Dá sa povedať, že od narodenia bola prakticky odsúdená na tenis. Pochádza z Košíc, kde jej otec Karol Hingis bol tenisovým trénerom, kým matka, Melánia, väšnivá obdivovateľka tohto športu, dala dcére meno svojej veľkej idolký Martiny Navrátilovej, pevne dúfajúc, že raz sa práve ona stane najlepšou tenistkou na svete. Toto presvedčenie nezmenila ani vtedy, keď sa pred ôsmimi rokmi s manželom rozviedla a spolu s osemročnou dcérou sa vysťahovala do švajčiarskeho mestečka Trubbach.

Malá Martina, ináč veľmi nadané dievča, sa v novom prostredí ľahko adaptovala a pod starostlivým dozorom matky rýchlo zdokonalovala svoje tenisové schopnosti. Vyhrávala nielen s rovesníčkami, ale aj staršimi dievčatami. V r. 1993, keď ešte nemala ani 13 rokov, sa zúčastnila medzinárodných majstrovstiev Francúzska v súťaži junioriek (na kurtoch Roland Garros) a pre svedčivo ich vyhrala. Stala sa tak najmladšou víťazkou grandslamového turnaja v tejto vekovej kategórii. O rok neskôr sa stala majsterkou Wimbledonu a semifinalistkou resp. finalistkou

dalších grandslamových turnajov Australian Open a US Open.

V marci 1994 WTA po prvý raz evidovala Martínu Hingisovú na svojej liste najlepších tenistiek sveta na 399. mieste. O niekoľko mesiacov neskôr sa sotva 14-ročná Martina - na podnet svojej neúnavnej matky - stala profesionálkou. Aby však mohla vystartovať na prvom turnaji profesionálok, musela dostať osobitné povolenie od organizácie WTA, ktorá riadi ženský profesionálny tenis. Debut bol úspešný, lebo už v prvom kole porazila dobrú, o 15 rokov staršiu americkú tenistku P. Fendickovú. Odvtedy sa jej kariéra rozbehla závratným tempom. Už na jar 1995 sa dostala až do finále veľkého turnaja v Hamburgu, keď „po ceste“ vyradila niekoľko vynikajúcich tenistiek zo svetovej špičky, vtom Češku Janu Novotnú, Nemečku Anke Huberovú a Američanku Gigi Fernandezovú. Dobré si počínať aj na ďalších turnajoch a tak sa na listinách WTA prebojovala na záver roka do prvej dvadsiatky. Všetci odborníci ju jednotne uznali za najväčší objav roka.

Vlani už víťazstvá Martiny nad staršími a slávnejšími tenistkami nikoho neprekvapovali. Dokonca aj porázky A. Sanchez-Vicariovej, S. Grafovej a M. Selešovej s mladou Slovenkou zo Švajčiarska prešli bez väčšej ozvy. Na každom turnaji museli s ňou vážne počítať.

V US Open sa dostala do semifinále až v troch súťažach - v singli, štvorhre a miešanej štvorhre. Krátko potom vyhrala vo Filderstadte svoj prvý turnaj v najvyššej kategórii. Aj tento rok začala úspešne, vyhrala turnaj za turnajom, vďaka čomu na listinách WTA postúpila na prvé miesto, pred S. Grafovú a M. Selešovú. Najväčším úspechom bolo však jej víťazstvo na kurtoch Roland Garros, ktoré ešte viac upevnilo jej pozíciu - prvej dámy svetového tenisu.

- Ona hrá fascinujúci tenis - poviedala o Martine Jana Novotná - nielen v hĺbke kurtu, ale aj pri sieti. Má znamenitý, silný serv a napriek mladému veku aj dobrú techniku. Imponuje intuiciou, vďaka čomu je skoro vždy tam, kde dopadne loptička. Čaká ju dlhá kariéra... Má k tomu nepochybne všetky predpoklady.

J.Š.

Hviezdy svetovej hudby JOHN WILLIAMS

Dnes chceme predstaviť tvorca inej hudby, než sme to robili doteraz, a sice filmovej hudby, ktorej najvýznamnejším predstaviteľom je Američan John Williams. Je všeobecne uznaným skladateľom. Jeho hudbu docenila aj Americká filmová akadémia, ktorá mu udelila až päť Oscarov.

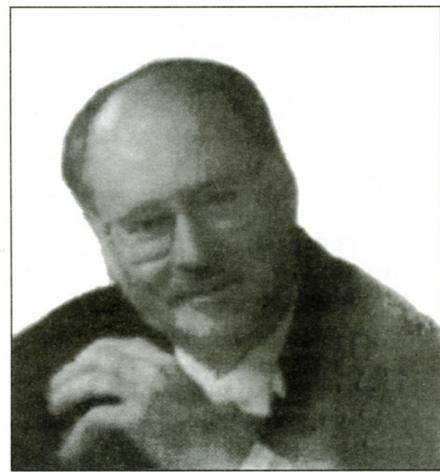
J. Williams už ako mladý chlapec hrával v niekoľkých džezových skupinách. Čoskoro však zistil, že jeho skutočným povolaním je filmová hudba. Vyštartoval veľmi úspešne, lebo už na začiatku 60. rokov počúvali diváci jeho hudbu v niekoľkých televíznych seriáloch, za ktorú dostal dokonca dve ceny Emmy. V Los Angeles, kde býval, spolupracoval s takými známymi skladateľmi, ako B. Herrmann, A. Newman a F. Waxman. Okrem filmovej začal skladáť aj orchestrálnu hud-

bu. Je autorom dvoch symfónií a viačerých koncertov. 5 rokov bol dirigentom Boston Pops Orchestra, s ktorou nahral niekoľko platní a spolupracoval pri realizácii filmových nahrávok.

Celkovo 65-ročný J. Williams zložil hudbu až pre 75 filmov, za ktorú bol až 34-krát nominovaný do Oscara. Sú medzi nimi také známe filmové diela ako *Jurassic Park*, *Fidlikant na streche*, *JFK*, *Indiana Jones*, *E.T.*, *Superman II, III, IV*, *Čel'uste*, *Čarodejnice z Eastwicku*, *Mozemštan*, *Sugarlandský expres*, *Zemerasenie* alebo *Shindlerova listina*. Ako sám tvrdí, najviac si cení Oscara za posledný z týchto filmov.

Za najväčší úspech v bohatej Williamsovej kariére treba poklaadať jeho hudbu vo filmovej trilógii G. Lucasa *Hviezdne vojny*. Okrem Oscara mu totiž priniesla aj obrovský komerčný úspech, vyjadrený medziiným štyrmi miliónmi predaných platní s touto hudbou, ktorá sa rýchlo stala jedným z najväčších hitov v dejinách filmovej hudby. Stal sa neobvykle

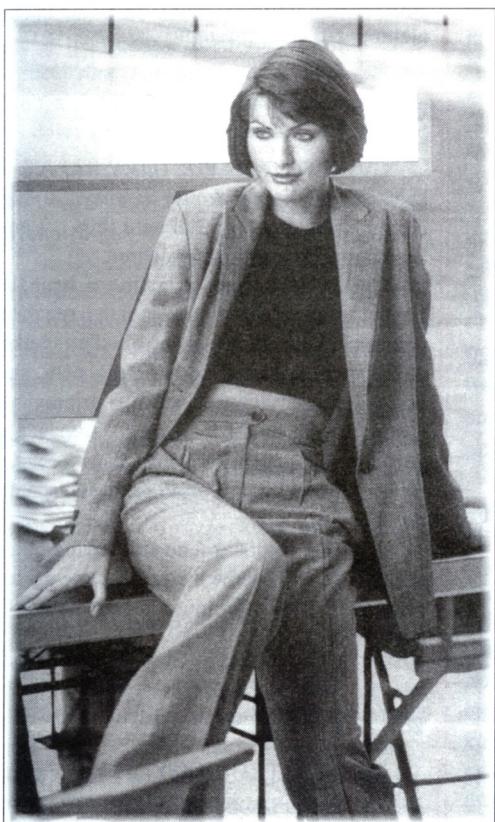
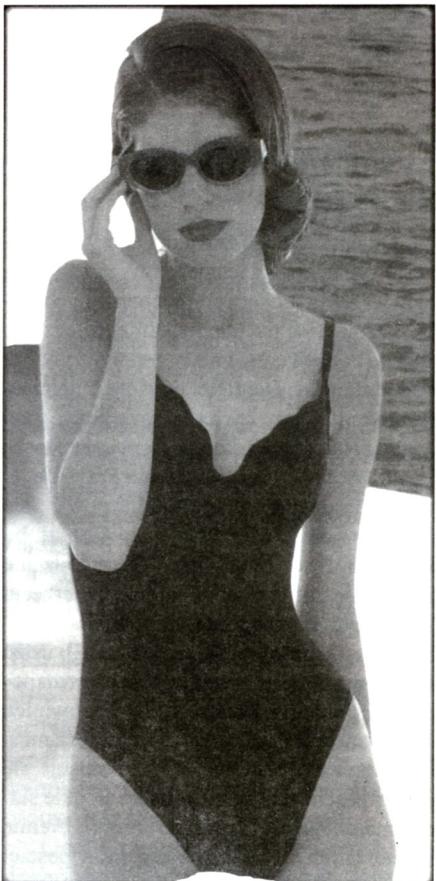
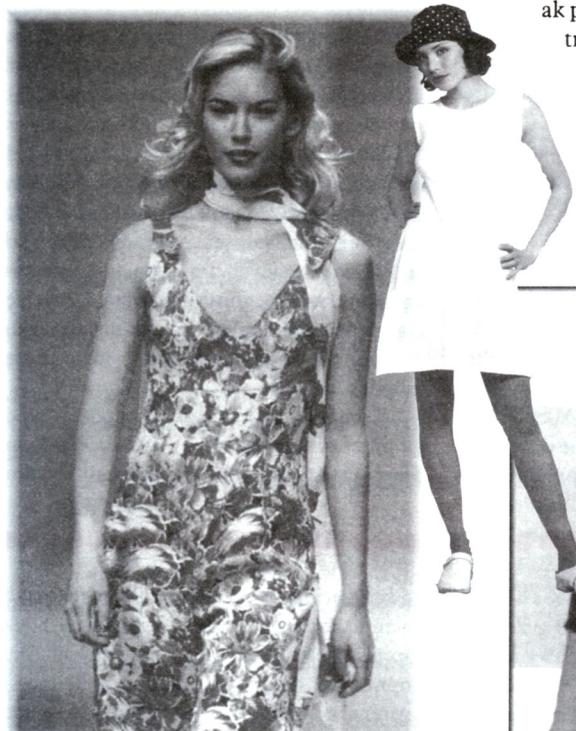
slávny. Akoby aj nie, vedľ okrem piatich Oscarov má Williams na svojom konte aj ceny Britskej akadémie, 16 cien Grammy a množstvo zlatých a platinových platní. Navyše získal hodnosť doktora honoris causa až na štrnásťich amerických vysokých školách. (jš)

NA DOVOLENKU

Každý z nás už od skorej jari netrpezlivo čaká na leto - obdobie dovoleniek. Niektorí ich trávia doma bud' v blízkom okolí, iní cestujú na vidiek, do hôr či k moru alebo dokonca do cudziny. Plánujeme teda, že sa budeme opaľovať, chodiť na prechádzky bud' dlhšie túry, putovať po horách, nadvázovať známosti, chodiť na večerné stretnutia, spoznávať nové, zaujímavé miesta, skrátka robiť všetko to, čoho spoločným menovateľom je dobrý oddych a relaxácia. A keď je už dovolenka predo dvermi, pre niektorých sa náhle začína zhon - akoby sa vyberali na módnu prehliadku - a lamentovanie: čo si ja na tej dovolenke oblečiem? Zbytočne! Zabaľme si do kufra to, čo už vo svojom šatníku máme, v čom sa dobre cítime, len aby to bolo ľahké a letné. Nanajvýš si môžeme dokúpiť

nejakú drobnosť', napr. vhodnú obuv, ak predpokladáme, že ju budeme potrebovať'. Chceme len naznačiť, že v tomto letnom období budú prevládať pestré, živé farby, kvietkovane úbory a pod. Snáď niektorý z našich modelov vám niečo napovie.
(jš)

ŻYWIENIE CHOREGO ZWIERZĘCIA

Od umiejętnego żywienia chorych zwierząt, czyli od odpowiedniej diety, zależy przebieg leczenia. Lekarz po rozpoznaniu choroby i zastosowaniu odpowiedniego leczenia daje wskazówki, jak należy zwierzę żywić w czasie choroby. Dieta jest bowiem drugim lekarstwem. Chory zwierzę zazwyczaj traci apetyt. Najczęściej hodowca podaje lepszą karmę, czyniąc tym zwierzęciu krzywdę. O wiele słuszniej postępuje ten, który w czasie zachorowania zwierzęcia usuwa ze żłobu karmę, bo wie, że chwilowe przeglądzenie jest lepsze, niż podanie choremu zwierzęciu karmy, nawet najlepszej. Przy wielu chorobach 1 - 2 dniowa głodówka jest bardzo wskazana. Z zasady zwierzętom chorym podaje się pokarm lekkostrawny. Nie powinien on zbytnio obciążać żołądka, jelit, lecz musi być pozywny. Najczęściej więc stosuje się otręby pszenne, młodą zielonkę, słodkie siano, marchew pastewną lub buraki, siemię lniane. Otręby pszenne podaje się w postaci

papki, po sparzeniu gorącą wodą i dokładnym rozmieszaniu. Na paszę zieloną dla zwierząt chorych nadają się młode rośliny nie zdrewniałe, lub słodka trawa z dobrej łąki. Taka zielonka nie może być jednak zwiędła. Nie wolno podawać siana zbyt świeżego, jeszcze nie wypoconego, zbyt starego, jak również zepsutego i zanieczyszczonego. Marchew i buraki trzeba przed podaniem dokładnie oczyścić i wymyć oraz pokroić na mniejsze kawałki.

Z siemienia lnianego sporządza się odwar, przy czym należy uważać, aby nie był zbyt gęsty. 2 - 3 szklanki siemienia zalewa się 8 - 10 litrami wrzącej wody i gotuje tak długo, aż powstanie kleisty, ciągliwy płyn. Dobrym środkiem dietetycznym dla cieląt przy zaburzeniach żołądkowo-jelitowych jest odwar z żyta. Zdrowe i oczyszczone ziarno żyta zalewa się czystą wodą (13-15 litrów wody na 1 kg żyta) i gotuje przez 1-2 godziny. Po przecedzeniu i ochłodzeniu dodaje się do odwaru mleko i podaje cielętom. W pierwszym tygodniu życia cielęcia dawki odwaru nie powinny przekraczać 2 szklanek, w drugim i trzecim tygodniu - 3-4 szklanki, dla starszych 8 szklanek. Dietetyczne żywienie zwierząt stosuje się przy wszystkich chorobach gorączkowych. Szczególnie duże znaczenie ma zastosowanie diety przy chorobach

przewodu pokarmowego oraz u zwierząt wyścieńczonych długotrwałą chorobą.

Zaparcie powstaje w wyniku zadawania zbyt dużej ilości pasz ciężkostrawnych, suchych i zdrewniałych. Podobnie działają pasze zanieczyszczone piaskiem, lub brak ruchu. Leczenie zaparcia polega przede wszystkim na podawaniu pasz obfitujących w wodę oraz zielonki nie zawierającej roślin wzdymających. Świniom można ponadto podawać kwaśne mleko i serwatkę. Oprócz diety należy zwracać uwagę, aby zwierzęta miały dużo ruchu.

Przyczyną biegunki są często podawane w nadmiarze pasze soczyste - zielonki, okopowe oraz pasze zepsute. Często też biegunki następują przy przechodzeniu z żywienia zimowego na letnie.

W razie wzdęcia u bydła trzeba przede wszystkim zastosować 1 - 2 dniową głodówkę. Po przeglądzeniu przez następne 1 - 2 dni karmi się je małą ilością pasz lekkostrawnych i nie fermentujących. Po ustąpieniu wzdęcia, do czasu zupełnego wyzdrowienia zwierzęcia, podaje się słodkie, miękkie siano łakowe, pójło z otrąb pszennych i odwar z siemienia lnianego.

Koniom przy morzysku po podaniu środka przecierzszczającego i 1 - 2 dniowej głodówce zadaje się aż do zupełnego wyzdro-

ZUZKA VARÍ

ČO NA OBED?

DŽUVEČ. 300 g ryže, 300 g bravčového mäsa, 500 g rajčiakov, 250 g zelenej papriky, 100 g cibule, 50 g masti, 1,5 dl mlieka, soľ, čierne korenie.

Prebratú a umytú ryžu zalejeme 1 1/2-krát väčším množstvom vody, ako je ryže, pridáme trochu masti, soľ, prikryjeme a v rúre udusíme. Pokrájanú cibuľu dáme na zvyšok masti a necháme ju zapeniť. Potom pridáme mäso pokrájané na kúsky, popražíme, trochu podlejeme horúcou vodou, posolíme a prikryté udusíme. Umytú, vyčistenú papriku pokrájame na tenké rezance a rajčiaky na kolieska. Na vymastený pekáč alebo kastról dáme polovicu udusenej ryže, na to udusené mäso, posypeme čiernym korením, na to dáme zelenú papriku, potom rajčiaky a druhú polovicu ryže. Navrch položíme kolieska rajčiakov, podlejeme mliekom a dáme zapieť. Namiesto mlieka môžeme použiť aj smotanu. Džuveč je najlepšie upravovať v mise z jenského skla, v ktorej ho aj podávame na stôl.

ZAPEKANÉ ZEMIAKY S KYSLOU KAPUSTOU A KLOBÁSOU. 800 g zemiakov, 600 g kapusty, 200 g klobásy, 50 g masti, 60 g cibule, 30 g masti na pekáč, 2 dl kyslej smotany, soľ, čierne korenie, červená paprika.

Na vymastený pekáč dáme vrstvu uvarených, olúpaných zemiakov pokrájaných na kolieska, cibuľu opráženú na masti s paprikou a pokrájanou klobásou, soľ, korenie a surovú kyslú kapustu. Vrstvy striedame tak, aby navrchu boli zemiaky. Zalejeme ich smotanou a zapečieme.

UHRABKY. 1,20 kg zemiakov, 25 g hladkej múky, 250 g kyslej kapusty, 40 g masti, 60 g údenej slaniny, 100 g cibule, čierne korenie, soľ.

Z polovice zemiakov a múky pripravíme halušky podobne ako strapačky. Druhú polovicu zemiakov uvaríme v šupke, olúpeme a pokrájame na kolieska. Na mast dám pokrájanú slaninku s cibuľkou, popražíme, pridáme pokrájanú kyslú kapustu, pokrájané zemiaky, uvarené halušky, posolíme, okoreníme a spolu popražíme.

POLIEVKA Z MIEŠANEJ ZELENINY. 100 g kalerábu, 100 g mrkví, 70 g kariolou, 50 g hrášku, 20 g cibule, 30 g hladkej múky, soľ, čierne korenie, zelený petržlen alebo pažítku.

Očistenú mrkvu a kaleráb pokrájame na kocky a vylúpaný hrášok vložíme do vriacej

vody a varíme. Neskoršie pridáme rozobratý kariol. Z masti a múky pripravíme bledú zápražku, pridáme do nej postrúhanú cibul'ku, popražíme, zalejeme vodou a prilejeme k uvarenej zelenine. Osolíme a spolu povaríme. Nakoniec pridáme posekaný zelený petržlen alebo pažítku a okoreníme.

ŠALÁTY

CVIKLOVO-KAPUSTOVÝ ŠALÁT. 1 kg cvikly, 1 kg hlávkovej kapusty, 20 dkg cibule, 15 dkg cukru, 3 dl octu (8 %), 2 polievkové lyžice soli, rasca, chren.

Cviklu očistíme, uvaríme a hrubšie postrúhamo. Pridáme do nej na rezance pokrájanú kapustu, posekanú cibul'u a všetko dobre vymiešame. Z vody (7 dl), octu, cukru, soli a podľa chuti aj rasce si pripravíme nálev, ktorý necháme krátko zovrieť, a horúcim zalejeme pripravený šalát. Necháme ho asi 30 min. stáť. Potom šalát nakladáme do pohárov.

Môžeme pridať trochu strúhaného chrenu, poháre uzavrieme a sterilizujeme pri teplote 100° C asi 10 minút a pri teplote 80° C asi 20 minút.

MÚČNIKY

PLNENÉ TRUBIČKY. 250 g hladkej múky, 250 g margarinu, 20 g práškového

wienia świeże zielonki bez koniczyny, słodkie siano łakowe, słomę owsianą, pójło z maki owsianej, otrąb pszennych lub z siemienia lnianego.

GRYPA PROSIĄT,

czyli odoskrzelowe zapalenie płuc, jest chorobą zakaźną wywoływaną przez wirus. Chorują na nią prosięta zwłaszcza w okresie od-sadzania od macyory. Jest to typowa choroba dla prosiąt przebywających w niehygienicznych warunkach. Wilgotne, zimne i ciemne chlewy oraz złe żywienie i brak wybiegów bardzo sprzyjają powstawaniu choroby. Źródłem zarazy są chore prosięta, które przez kichanie rozprzestrzeniają zarazki. Poza tym zarażenie może nastąpić przez przewód pokarmowy - za pomocą zakażonej paszy lub wody. Prosięta, które przechorowały grypę, przez długi okres kaszlą zarażając wykrztusiną sztuki zdrowe.

W zapobieganiu trzeba zwrócić uwagę na dobre żywienie i przebywanie prosiąt na świeżym powietrzu. Walka z grypą prosiąt polega na stworzeniu im jak najlepszych warunków chowu, przestrzeganiu higieny, trzymaniu w suchych, widnych i ciepłych chlewach.

HENRYK MĄCZKA

cukru na posypanie, 1 vajce, voda, sól, ocot.

Trikrát zložené základné lístkové cesto rozval'káme na pomúčenom lopári asi na hrúbku 1/2 cm a potrieme rozšľahánym vajcom. Ostrôžkou krájame asi 2-3 cm široké a 25-30 cm dlhé pásky, ktoré navijame na suché trubičkové formy. Pečieme ich v horúcej rúre. Upečené plníme alebo šľaháčkom, alebo sladkým vareným snehom (predpis dole) a posypeme cukrom.

VARENÝ SNEH. 4 bielky, 200 g kryštálového cukru.

Bielky ušľaháme, pridáme polovicu cukru a došľaháme na tuhý sneh. Druhú polovicu cukru zalejeme vodou a uvaríme na „krátku nit“ (pri varení skúšame kvapku cukru - kvapneme ju na tanierik - medzi dvoma prstami, kým sa pri ich roztiahnutí neutvorí krátká niť). Horúci cukor lejeme tenkým prúdom do ušľahaného snehu a spolu ešte šľaháme až do vychladnutia. Sneh vložíme do vrecka a plníme ním trubičky.

SNEHOVÉ ROŽTEKY. 4 bielky, 240 g kryštálového cukru, 120 g kokosovej múčky.

Do okrúhlnej nádoby dáme bielky, cukor a šľaháme nad parou na hustý sneh. Ušľahaný sneh dáme do vrecúška a do kokosovej múčky vytláčame kúsky, z ktorých formujeme rožteky. Položíme ich na mastný papier a v teplej rúre usušíme.

PRAWNIK

REKLAMACJA ŻYWNOŚCI

Klient ma prawo reklamować zakupione produkty żywnościowe, jednak w ścisłe określonych terminach. I tak: niezwłocznie, tuż po stwierdzeniu wady, a najpóźniej w dniu zakupu, można reklamować m.in. mleko, napoje mleczne, lody, świeże ryby, owoce i nietrwałe warzywa czy świeże grzyby. Następnego dnia można reklamować: mięso, tłuszcze, podroby, nietrwałe wędliny, drób, ryby mrożone, śmietanę, twaróg, jaja, kwaszoną kapustę, mrożone owoce i warzywa. W ciągu dwóch dni powinno się reklamować m.in. marynaty rybne, mleko w proszku, olej, piwo, musztardę, majonez itp. Natomiast siedem dni ma klient na zareklamowanie m.in. trwałych wędlin, również suszonych owoców, orzechów i miodu naturalnego.

ZMIANA NAZWISKA

Chciałbym zmienić nazwisko. Jak to wygląda od strony prawnej? - J.M. z Jabłonki

Jest taka możliwość. W tym celu należy złożyć wniosek o zmianę nazwiska do urzędu rejonowego. Podlega on uwzględnieniu, jeśli jest uzasadniony rzeczywiście ważnymi powodami, w szczególności gdy wnioskodawca nosi nazwisko ośmieszające albo nie liczące z godnością człowieka, mające formę imienia, a także, jeżeli pragnie zmienić nazwisko, które od wielu lat używa i jest pod nim znany (np. artyści) itp. Natomiast taki wniosek nie podlega uwzględnieniu, gdy zachodzi uzasadniona obawa, że wnioskodawca ubiega się o zmianę nazwiska w zamiarze ułatwienia sobie działalności przestępcozej albo uchylenia się od odpowiedzialności cywilnej lub karnej. A także, gdy wnosi o zmianę na nazwisko historyczne, wslawione w dziedzinie nauki, kultury, działalności politycznej lub społecznej, chyba że ma członków rodziny o tym nazwisku.

WYMIAR EMERYTURY

Przy wnioskach o emeryturę, zgłoszonych w 1996 r., do ustalenia podstawy jej wymiaru przyjmuje się wynagrodzenie, które stanowiło podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne w okresie kolejnych 7 lat kalendarzowych, wybranych z ostatnich 16 lat kalendarzowych. Liczy się to od roku, w którym został zgłoszony wniosek o emeryturę. Jeżeli pracownik otrzymywał wynagrodzenie w kilku zakładach, to do ustalenia

podstawy wymiaru przyjmuje się - na wniosek pracownika - łączne wynagrodzenie.

ZASIŁEK CHOROBOWY

Osoba prowadząca działalność gospodarczą, będąca na zwolnieniu lekarskim co najmniej 30 dni, nie musi opłacać składek na ubezpieczenie społeczne za ten okres. Zwolnienia krótsze, następujące po sobie, są sumowane. Gdy natomiast choroba trwa krócej niż 30 dni, nie nabywa się prawa do zasiłku. Jeśli przekracza miesiąc, zasiłek wynosi ZUS. Warunkiem otrzymania zasiłku jest okres ubezpieczenia nie krótszy, niż 6 miesięcy. Podstawa wymiaru zasiłku zależy od podstawy wymiaru składek opłacanej na ZUS.

TELEFON DLA NIEPEŁNOSPRAWNYCH

Nasza notatka na ten temat zamieszczona w majowym numerze Života wzbudziła zainteresowanie, toteż przytaczamy jeszcze garść informacji.

Osoby niepełnosprawne: głuche, niedosłyszące, nieme i niewidome płacą połowę opłaty za podłączenie telefonu. Mają również prawo do 50 proc. zniżki w opłatach za comiesięczny abonament, pierwszeństwo w założeniu telefonu i w zamówieniu na koszt własny urządzeń przystosowanych dla niepełnosprawnych: telefonów ze specjalną klawiaturą lub sygnałem dźwiękowym. Mówi o tym rozporządzenie ministra łączności z 21. października 1996 r. (Dz.U. nr.127, poz. 598).

DZIECKO W SAMOCHODZIE

Często słyszy się dyskusję, czy małe, np. pięcioletnie dziecko może być przewożone w samochodzie na przednim siedzeniu. Kwestię tę reguluje ustanowiona 1 lutego 1983 r. (Dz.U. 1992 r., nr. 11, poz. 41) „Prawo o ruchu drogowym“. Otóż zgodnie z art. 39, ust. 2 tejże ustawy zabrania się przewożenia w samochodzie osobowym na przednim siedzeniu - poza specjalnym dodatkowym fotelem ochronnym, odpowiadającym określonym warunkom technicznym - dzieci do lat 10. Wynika z tego, że np. dziecko pięcioletnie może być przewożone na przednim siedzeniu tylko w specjalnym foteliku. Jeżeli takiego sprzętu nie ma, dziecko musi być przewożone z tyłu. Należy też dodać, że zgodnie z art. 34 tejże ustawy dzieci do lat 10 nie mają obowiązku korzystania z pasów bezpieczeństwa podczas jazdy na jezdniach dróg twardych.

HVIEZDY O NÁS**LEV**
(23.7.-23.8.)

Zdá sa, že t'a už dlhší čas trápia stále nové pochybnosti, aj keď na druhej strane pomaly rastú tvoje sily a možnosti. V takýchto situáciách sa odvaha často vypláca. Samozrejme rozhodnúť sa však musíš sám, totiž nemôžeš sa spoliehať na pomoc a radu iných. Preto porozmýšľaj a konaj. V osobnom živote ožije stará známost', na ktorú si už skoro zabudol.

PANNA
(24.8.-23.9.)

Vyzerá na to, že si sa starostiam šťastne vyhol, aj keď treba povedať, že si ich sám privolávať. Nevieš totiž rozlišiť dôležité veci od menej dôležitých a dokonca bezvýznamných. V najbližších týždňoch sa tvoje životné tempo trochu spomalí. Bude to pre teba prospéšné, začneš sa na život pozerať optimistickejšie. Nedovoľ však, aby t'a iní využívali.

VÁHY
(24.9.-23.10.)

Najbližší vývin udalostí t'a spočiatku mimoriadne prekvapí, ale rýchlo si s tým poradíš a nádej vhodné riešenie. Finančné podmienky sa ti zlepšia, budeš mať na najnutnejšie potreby, ale zbytočne neutrácaj. V citovom živote môžu nastáť prechodné ľažkosti, ale vži sa do situácie blízkej osoby a ukáž jej pochopenie a pomoc.

ŠKORPIÓN
(24.10.-22.11.)

Ešte si sa dobre nespämal z nedávneho hnevu a rozčúlenia, a už sa ti zdá, že máš nové dôvody k zlosti. V skutočnosti však všetko vyzerá úplne inak. Musíš vedieť, že nikto nemal absolútne žiadnený dôvod na to, aby t'a vedome urazil. Často v kruhu známych a priateľov hovoríš o znášanlivosti, ale sám pritom zabúdaš, že to nie sú prázdne slová, že sa to vlastne týka aj a možno predovšetkým teba.

STRELEC
(23.11.-21.12.)

Pravdepodobne tvoje finančné ľažkosti budú ešte istý čas trvať, ale nebude to tak dlho, ako sa ti zdá. Nádej z nich neočakávané východisko, až sa ti tomu nebude chcieť veriť. V najbližšom čase sa stretneš s ponukou práce, nielen veľmi zaujímavej, ale aj dobre platenej. Samozrejme bude to od teba vyžadovať veľa sústredenia a hodne času, ale výsledky presiahnu tvoje očakávania.

KOZOROŽEC
(22.12.-20.1.)

Nie si ideál, preto neprekvapuje, že rodina má voči tebe rôzne výhrady. Oprávnené. Venuješ jej príliš málo času a pozornosti. Nemôžeš sa stále vyhovárať, že si zaneprázdený. Práca a s ňou spojené problémy ti nemôžu zaberať celé dni, od rána do večera. Pochopiteľne, nemusíš sa hned vzdávať všetkých svojich povinností. Všetko s mierou! Pouvažuj o tom, a iste nádej riešenie.

VODNÍK
(21.1.-18.2.)

V najbližšom období t'a pravdepodobne čakajú dosť búrlivé diskusie a sporu. Zistíš, že niektorí ľudia t'a sklamali a iní naopak, milo t'a prekvapili. Onedlho nadviazeš nové, zaujímavé známosti a styky. Neobmedzuj ich iba na priateľské rozhovory pri káve. Veľkú radosť ti spôsobí úspech niekoho blízkeho, ku ktorému si sa pričinil aj ty.

RYBY
(19.2.-20.3.)

Mal by si vedieť, že sa netreba púšťať do všetkého, čo príde pod ruku. Sám ani pri najlepšej vôle a pracovitosti na všetko nastačíš. Urob radšej menej, ale lepšie. V poslednom čase sa predsa necítisť najlepšie. Je to sice spôsobené prepracovanosťou, ale iste by ti nezaškodilo, keby si sa viac staral o svoje zdravie. Najlepšie by ti prospeľa aspoň krátka dovolenka.

BARAN
(21.3.-20.4.)

Onedlho nastane čas novôt a zmien, malých, ale aj väčších. Predovšetkým musíš sa vedieť ovládať, držať nervy na uzde a prijímať tieto zmeny, triezvo, kl'udne a s rozvahou. Nakoniec sa sám presvedčíš, že to bude pre teba a tvoje postavenie najprospešnejšie. V nastávajúcich týždňoch by si mal vyhýbať stretnutiam a rozhovorom s ľuďmi, ktorých pokladáš za svojich súperov.

BÝK
(21.4.-20.5.)

Často sa t'a zmocňujú rôzne pochybnosti, ba trápia t'a všelijake problémy. Niektoré sa ti podarí rýchlo vyriešiť, iné pomalšie. Tvoje plány, o ktorých si pochyboval, sa ti podarí uskutočniť. Musíš však vedieť umne hospodáriť časom. Sám všetko nezmôžeš, ale s pomocou priateľov a spolupracovníkov urobíš vo veci, na ktorej ti veľmi záleží, značný krok dopredu.

BLÍŽENCI
(21.5.-21.6.)

Ocitol si sa v zložitej citovej situácii, z ktorej nevieš, ako máš vybýdnut'. Za chyby, ku ktorým došlo, nie si osobne zodpovedný, ale aj ty máš na nich istý podiel. Bude lepšie, ak sa k tomu priznáš, a nebudeš sa vyhovárať. Zdá sa ti sice, že by vám prospeľa krátká rozlúčka, ale v tomto prípade to nebude najlepšie východisko.

RAK
(22.6.-22.7.)

Tvoja osobná situácia sa v najbližšom období výrazne zlepší. V najbližšom okolí sa začneš stretávať s prejavmi priazne, snáď aj preto, že si sa sám stal akýsi vyrovnanejší. Snaž sa vyhýbať všetkym sporom, konfliktom a rôznym zápletkám. Nič tým nezískaš, naopak, môžeš si len komplikovať život. (js)

*****

NÁŠ TEST**V akom stave sú tvoje nervy?**

1. Rozčulujete t'a kvapkanie vody, idúce auto alebo hudba?

Áno - 3 b.; Nie - 1 b.; Niekedy - 2 b.

2. Si impulzívny?

Áno - 3; Nie - 1; Niekedy - 2.

3. Cítíš sa každý večer unavený alebo psychicky vyčerpaný?

Áno - 4; Nie - 1; Niekedy - 2.

4. Používaš lieky na ukludnenie alebo na spánok?

Áno - 6; Nie - 2; Niekedy - 4.

5. Stáva sa, že sa t'a bez príčiny zmocňuje ľahostajnosť?

Áno - 4; Nie - 1; Niekedy - 2.

6. Vzrušíš sa ľahko až do slz?

Áno - 9; Nie - 2; Niekedy - 4.

7. Mávaš často divoké sny alebo vôbec nemôžeš zaspať?

Áno - 3; Nie - 1; Niekedy - 2.

8. Často mávaš zlú náladu?

Áno - 3; Nie - 1; Niekedy - 2.

9. Berieš si to veľmi k srdecu, keď má niekto o tebe zlú mienku?

Áno - 3; Nie - 1; Niekedy - 2.

10. Dokážeš odísť z pracoviska, aj keď si neskončil zverenú prácu?

Áno - 3; Nie - 1; Niekedy 2.

11. Rýchlo zabúdaš telefónne čísla?

Áno - 3; Nie - 1; Niekedy - 2.

12. Máš rád liehoviny?

Áno - 6; Nie - 2; Niekedy - 4.

MENO VEŠTÍ

LUDMILA - obyčajne jasné, dobrosrdečné, jednoduché a úprimné meno. Majú ho dva typy žien.

Prvý typ (častejší): obyčajne tmavoláska alebo tmavá blondína, nízkej bud strednej postavy, so šedými, hnedými alebo zelenkastými očami. Moletka s okrúhlou tvárou, mäsitými perami a mäkkými, rovnými vlasmi. Pochádza z početnej, obyčajne robotníckej rodiny a často je najmladším dieťaťom bud' jedinou medzi bratmi. Od najmladších rokov musí pracovať, ale svoj osud znáša pokojne a často sa usmieva. Je z nej výborná gazdiná. Často býva až príliš dôverčivá. Niekoľko ráz prežíva svoju prvú lásku a dokonca manželstvo. Rozvádzsa sa, potom sa druhýkrát vydáva už šťastne. Máva jedno alebo dve deti. V živote nie je príliš ambiciozna. Učí sa priemerne, a tak často zostáva robotníčkou, úradníčkou, poštovou pracovníčkou, predavačkou v novinovom stánku bud' vychovávateľkou v škôlke. Je usmiala, milá, dobrosrdečná, preto ju na každom pracovisku kolegovia a kolegovia majú radi. Jej dom je otvorený pre všetkých. Chutne vari a starostlivo pestuje rodinné zväzky. Jej manžel je tiež dobrý, pokojný, žoviálny. Je stále usmiaty, dobrosrdečný, úprimný, verný manželke a priam zamilovaný do svojich detí.

Druhý typ (zriedkavejší): spravidla astenická žena, štíhla alebo dokonca chudá, nevelmi pekná, tmavoláska. Často býva nazlostená, nespokojná, prefíkaná až ľstívá. Závisle od okolností je z nej bezohľadná despotka alebo diplomatka, túžiaca po moci, pocete a sláve. Často zastáva vysoké miesto najmä vďaka svojej prefíkanosti a prílišnej ctižadostivosti. Nezriedka aj vďaka svojmu poslušnému manželovi, ktorého dokázala rozvíť s prvou manželkou a pripútať k sebe. Dost vysoká, rovná, skoro kostnatá, s malým poprsím, teda naoko nevelmi príťažlivá. Napriek tomu sa mnogým mužom páči, čo Ludmila vie dokonale využiť. Tažko rodí a len zriedkakedy máva deti. Často býva umelkyňou, herečkou, predsedníčkou rôznych výborov a správnych rád, prípadne sekretárkou nejakej významnej osobnosti. Jej manželstvo je navonok dobré, aj keď bez rodinného tepla. (jš)

S N Á R

Veríte snom? Nie? Ani my neveríme, ale predsa každý z nás sa niekedy pozrie do snára, aj keď to pokladá za predsudok našich babičiek. Je to predsa zábava. A čo, keď sa vám dobrý sen splní? Tak teda, keď sa vám snívali:

Ľadové kvety na obloku - sklamané nádeje.

Lanovka - úspech, príjmy, šťastie v podnikaní.

Lebka, ľudská - veľké a dobré zmeny; psia - vernosť, poslušnosť.

Lekárnik - dostaneš sa do zlej spoločnosti; predávajúci lieky - nemoc.

Lesk - čaká t'a nepríjemná príhoda.

Lešenie vidieť stavať - bud' opatrny v podnikaní; vidieť sa zrútiť - spoliehať sa sám na seba.

Levandula - utrpenie.

Ležať seba vidieť - žiaľ, smútok.

Liaheň umelú vidieť - požehnanie na deťoch.

Liečivý prameň - pred tebou zaujímavá a vydarená cesta.

Lietat' na krídlach - šťastie; k oblohe - budeš kamsi cestovať.

Lichôtky počuť - sklamané nádeje; hovoriť - získaš šťastie za úslužnosť.

List, vidieť ho - čaká t'a výhra; niest' vidieť - dozvieš sa novinku; čítať - si veľmi zvedavý.

Lístie zelené - zažiješ niečo príjemné; vidieť opadávať - davaj si v práci pozor.

Listonoš, vidieť ho prechádzať okolo - splnia sa tvoje tajné želania.

Lodenice - niekto ti zahatá tvoje smelé plány. (jš)

- Už som minula všetky peniaze, ktoré si mi dal minulý týždeň

- Vieš, na čo zomrel môj priateľ, ktorý sa liečil lekárskymi radami uverejnenými v novinách?

- Neviem. Povedz.

- Na tlačiarenskú chybú.

* * *

Adam a Eva sa vydali na prechádzku po raji.

- Máš ma rád? - milo sa pýta Eva.

- A koho iného by som mohol? - odpovedá Adam.

* * *

Žena mužovi:

- Nemohli by sme ísť niekedy aj do kina?!

- Ved' už sme v kine boli!?

- Ved' hej, ale teraz dávajú zvukové filmy...

* * *

Muž číta knihu, žena časopis.

- Otrasné, - vykríkne

odrazu žena. - Tu čítam, že v Budapešti sa jeden muž dopoludnia zoznámil so ženou, večer sa s ňou oženil a na druhý deň ráno ju zabil!

- Čo je na tom zvláštne, - ľahostajne odpovie muž, - ráno je vždy mûdrejšie ako večer.

* * *

Každý deň prežívam tú ubohú duševnú tuposť a rutinu, - vzdychá Peter. - Tak by som chcel raz urobiť niečo veľké a čisté!

- No, tak by si mal umyť slona!

* * *

Janko sedí na koncerte vedľa atraktívnejnej mladej dámy.

- Prepáčte, máte program? - osloví ju šeptom.

- Zatiaľ ešte nie, - zašeplká mu, - a čo návrhujete?

*****

13. Fajčíš viac ako 5 cigaret denně?

Áno - 6; Nie - 1; Niekedy - 2.

VÝSLEDKY

Menej ako 26 bodov: Si typom človeka všeobecne považovaného za rovzážneho. Skrátka si oporou, na ktorú sa možno vždy a vo všetkom spoľahnúť. Máš nervy v úplne dobrom stave, teda aj predpoklady pre vedúce funkcie, pre riadenie ľudí. Dobre je o tom vedieť a pamätať.

27-34 bodov: Si dosť nervózny a preto často aj neobjektívny. Stáva sa, že všetko zbytočne komplikuješ. A predsa by stačilo sa len trochu ukludniť a porozmýšľať. Život by hned' dostał jasnejšie farby a ubiehal by celkom príjemne.

Nad 35 bodov: Musíš so svojimi nervami bezpodmienečne niečo urobiť. Najlepšie by bolo navštíviť lekára. Nervy t'a úplne zbytočne ochromujú. (jš)

NAJPOPULÁRNEJŠIA. „Pokiaľ máme kráľovnú-matku, môže sa britský trón chvieť a otriasať, ale iste nepadne“ - napisali prednedávnom isté anglické noviny. Kráľovná-matka (Queen Mum) je medzi poddanými svo-

jej dcéry, kráľovnej Alžbety II., stále mimořadne oblúbená. 97-ročná dáma je v znamenitej fyzickej forme. Nedávno v deň sv. Patrika navštívila regiment írskych gárd, kde sa zúčastnila tzv. d'atelinkovej slávnosti. Každý rok v tento deň odovzdáva príslušníkom regimentu kyticu d'atelíniek, tak ako to v roku 1901 začala jej predchodyňa kráľovná Alexandra. Narodená v roku 1900 (vlastným menom Elisabeth Bowes Lyon) bola vždy vzornou manželkou a matkou. Počas druhej svetovej vojny, kedy bol Londýn prudko bombardovaný, neopustila mesto, ale spolu so svojimi poddanými znášala útrapy a nebezpečenstvá. Otvorene priznáva, že odvahu jej vtedy dodával pohárik džinu. Aj dnes si - ráno i večer - dožičí malý pohárik, ktorý jej vraj zlepšuje náladu. Na snímke: kráľovná-matka s príslušníkmi regimentu írskych gárd.

KRÁSNA EVA. Ide samozrejme o Evu Herzegovú, supermodelku českého pôvodu, ktorá urobila závratnú kariéru najmä pre dvádzaním podprseniek. Príroda ju popri atraktívnosti obdarila aj sviežim dievčenským

pôvabom, čo jedno s druhým prebúdza v ľud'och chut' snívať o mladosti, krásе, láske, sláve, dial'kach, bohatstve... Ved' príbehy o tom, ako sa z Popolušky stane princezná, dojímajú i dnes. Ani príbeh Evy, baníkovej dcéry, nie je výnimkou. Svojho času sme písali, že sa krásna Eva zasnúbila s kubánskym hudobníkom T. Torresom zo skupiny Bon Jovi, do ktorého je veľmi zaľúbená. Vyzerá však na to, že nezostane iba pri predvádzaní intímnej bielizne. Dostáva aj he-

recké ponuky. Hrala už napr. vo filme Les Anges Gardiens (Anjeli strážni), kde jej partnerom bol slávny francúzsky herec Gerard Depardieu. Na snímke: Eva Herzigová.

POSTEL 21. STOROČIA. Skupina anglických projektantov skonštruovala vraj najpohodnejšiu a najmodernejšiu posteľ na svete. Jej kostra je zhotovená z hliníkových dielcov, aké sa používajú v konštrukciách vežiakov. Posteľ je vybavená poloautomatickým systémom perovania, pričom osoba ležiaca na posteli môže dať jej mäkkému povrchu taký tvar, aký najlepšie vyhovuje jej telu. K vybaveniu posteľ patrí aj osobitný systém svietiel, televízor, rádioprijímač, ozvučovacie zariadenie (všetko riadené diaľkovo), telefón, chladnička a malý bar. Ko-

mu sa nebude chcieť, nemusí z posteľ ani vstávať. Celý tento posteľný komplet (na snímke) stojí... maličkost' - 8 tisíc libier.

VRTOCHY VELKÝCH HVIEZD. Filmové hviezdy oboch pohlaví sú často veľmi vrtošivé. Ich vroty sú nezriedka dosť čudácke. Tak napr. slávna speváčka Madonna sa nemôže zaobíť bez žuvačky, k tomu balónovej. Keď ju doma nemá, stáva sa zlostná a uštipačná. Arnold Schwarzenegger zase nevyužíva pravidelné letecké spoje, ale len lietadlá prenajaté zvlášť pre neho. Bill Cosby jazdí iba najdrahšími automobilmi, najradšej bielymi jaguarmi. James Wood má sice poriadnu plešinu, ale počas natáčania filmu musí byť pri ňom zamestnaný súkromný holič za 6 tis. dolárov týždenne. Michael J. Fox zamestnáva asistenta, ktorého jedinou úlohou je zakladať hercovi kontaktné šošovky, aby nikto nevedel, že je krátkozraký. Farrah Fawcettová má súkromnú saunu, v ktorej trávi celé hodiny, naproti tomu Claudia Schifferová musí mať vždy pri sebe cukríky, ktorými sa priam napcháva nehľadiac na líniu.

Jane Seymourová, ktorú poznáme zo seriálu Doktorka Quinnová, si umýva vlasy len v dažďovej vode dovážanej z Anglicka, zatiaľ čo Kim Basingerová používa na umývanie vlasov výlučne francúzsku minerálku Evian. Naproti tomu Barbra Streisandová používa toaletný papier len žltocervenej, broskyňovej farby. Vôňu broskýň zbožňuje známy komik Eddie Murphy, ktorého byt je priam presýtený vôňou tohto ovocia. (jš)

TROJČATÁ DVOCH MÁM. Maličké trojčiatka (na snímke) Jacqueline, Anthony

a Veronika z kalifornskej Saratogy majú naozaj dve matky. Michele Lewisová bola veľmi nešťastná, keď jej lekári oznamili, že nebude môcť porodiť deti. Zato jej sestra Margie mala už štyri a tak veľmi ľutovala sestru, že sa podujala pomôcť jej. Michele si nechala odobrat' vajíčka, oplodnili ich spermiami jej manžela a implantovali do matnice jej sestry. Šťastie oboch bolo neopisateľné, keď sa potom narodili hned až dve zdravé dievčatká a chlapček. Ako podotýka Slovenka (č. 36/96) sú to prvé trojčatá na svete donosené inou ženou, ako ich pôvodná matka.

ZAUJÍMAVOSTI. Túžba dostať sa do Guinessovej knihy rekordov je niekedy tak silná, že ľudia sú schopní pre to riskovať život, zdravie, prípadne peniaze. Tak napr. známy cestovateľ z Juhafrickej republiky M. Oosterlaak sa v zoologickej záhrade v Johannesburgu nechal zavrieť do klietky s levami, s ktorými strávil až 109 dní. Tým o 27 dní prekonal predošly svetový rekord zaznamenaný v Guinessovej knihe.

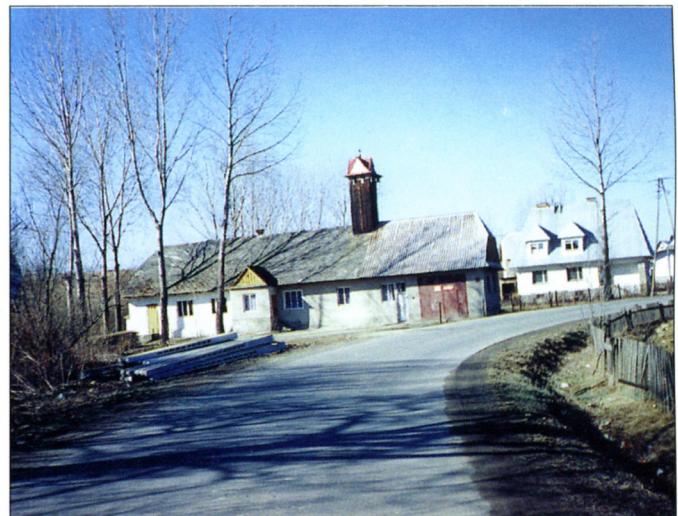
Ďalší svetový rekord sa zrodil v mexickom Acapulcu, kde pekári upiekli najdlhší koláč na svete. Pracovalo na ňom 800 pekárov, ktorí na svoj výrobok použili 75 tisíc vajec a 15 ton múky. Koláč (na snímke obdivovaný zástupmi ľudí) mal skutočne úctyhodnú dĺžku - 10 kilometrov.

Najstarším manželským párom na svete sú Cornelia a Peter Wilsonovi z Chicaga. Zobrali sa pred 80 rokmi, mali jednu dcéru Marie a sú podnes do seba veľmi zaľúbení. On má 99, ona 97 rokov a poznajú sa od detstva. Podľa nich tajomstvo dobrého a dlhotravujúceho manželstva je jednoduché - manželia musia byť čestní, jeden druhému verní a spokojní s tým, čo majú doma.

V Malej Lipnici

Vo Veľkej Lipnici-Murovanici

HASIČSKÉ ZBROJNICE NA ORAVE

Foto: P. Kollárik

V Kyčoroch

V Podsrní

Vo Veľkej Lipnici-Centre

V Pekelníku

Pohľad na potok Silec v Malej Lipnici. Foto: P. Kollárik

 **DRUKARNIA
TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW W POLSCE**

WYKONUJE:

**jedno- i wielobarwne druki wysokiej jakości
w formatach A2 i B3
(prospekty, etykiety, ulotki, akcydensy, książki itp.)**

ZAMÓWIENIA PRZYJMUJE:

Biuro Zarządu Głównego TSP
ul. św. Filipa 7, 31-150 Kraków
tel.: 32-66-04, 33-09-41, tel./fax: 34-11-27
nr konta: BDK w Lublinie II/O Kraków 10701193 -2017-2221-0100

WYDAWNICTWO TOWARZYSTWA SŁOWAKÓW
poleca do nabycia następujące publikacje:

Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.I</i> , (rocznik), Kraków 1993	3,00 zł
Almanach, <i>Słowacy w Polsce cz.III</i> , (rocznik), Kraków 1995	3,50 zł
J. Ciągwa, J. Szpernoga, <i>Słowacy w Powstaniu Warszawskim</i> , Kraków 1994	2,50 zł
Zbigniew Tobijański, <i>Czesi w Polsce</i> , Kraków 1994	5,00 zł
J. Ciągwa, <i>Dzieje i współczesność Jurgowa</i> , Kraków 1996	5,00 zł